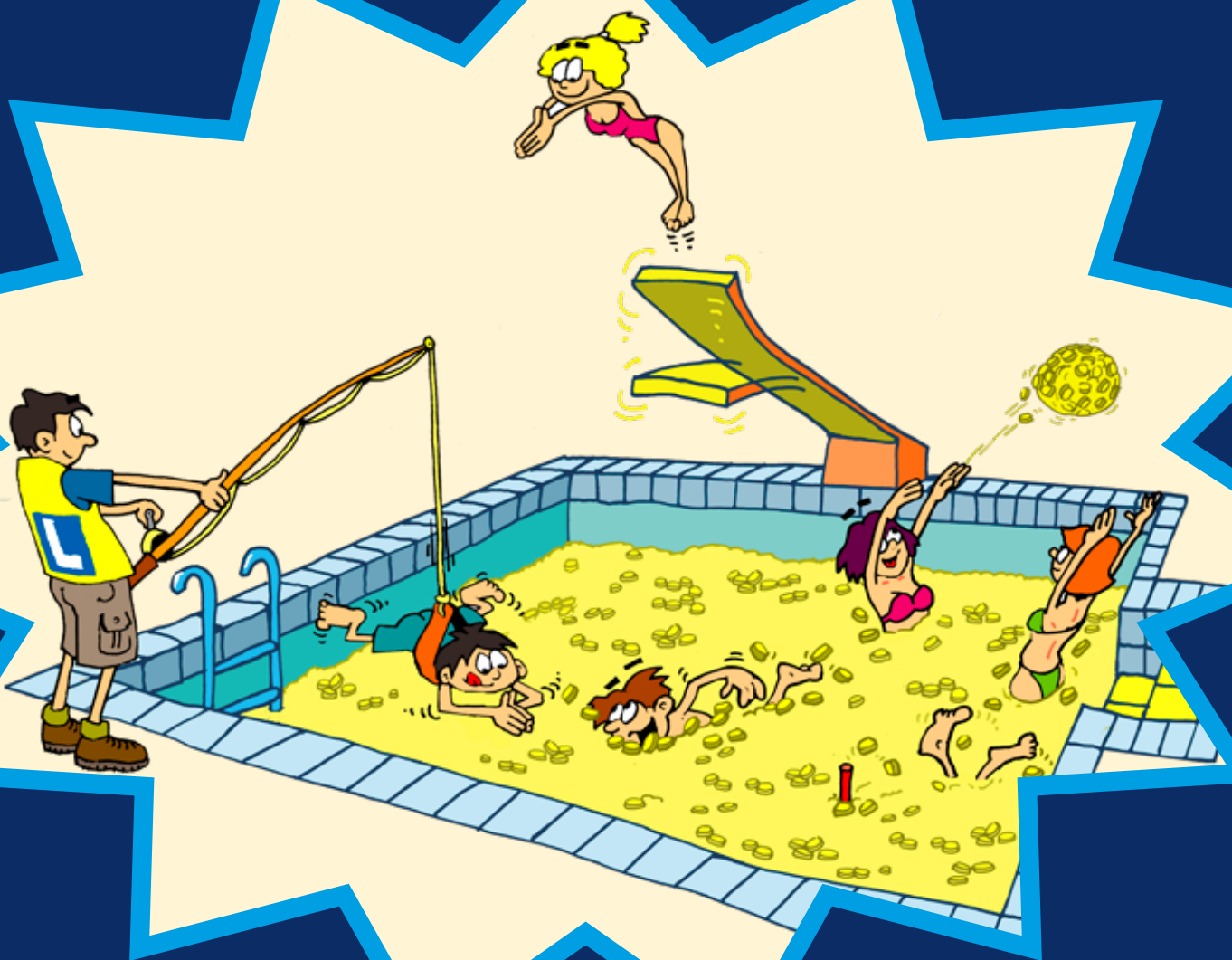

Rozumíme financím II.

hry a návody pro 15–18 leté

Helena Křenková a kol.

Co s tím?

Při přemýšlení nad tím, jak řešit to, že celkem dost lidí má problémy s penězi, třeba si nevýhodně půjčuje, někoho napadlo, že by se daly vymýšlet hry o tom, jak s penězi zacházet správně. Pár takových her určitě najdete na následujících stránkách.

Aby takové hry správně fungovaly, je potřeba, aby ten, kdo je organizuje, věděl, o čem jsou. Nejde jen o to „znát správné odpovědi“, ale vyznat se i v souvislostech. A proto jsou hry vždycky zařazeny v kapitole, která se týká jejich tématu.

Asi z vlastní zkušenosti víte, že organizovat hry může být podle okolností celkem jednoduché nebo i docela náročné. Ovšem naprosto snadné a banální to není asi nikdy. To se ale vyváží tím, že je to docela zábava.

Hry jsou připraveny, do jejich realizace se můžete pustit třeba hned. Nejlépe asi ve dvou nebo v nějakém menším týmu.

Autoři: Helena Křenková, Michaela Čákrťová, František Šereda, Kateřina Hořavová, Ivana Čurdová

Ilustrace: Milan Lesniak

ISBN 978-80-86825-67-0

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Peníze a banky

PENÍZE
A BANKOVNICTVÍ

HOSPODAŘENÍ
DOMÁCNOSTI

TVORBA CEN

OBSAH SMLUV

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

Proč se peníze používají? Jak se peníze používají? To jsou dvě jednoduché otázky s podezřele širokou škálou možných odpovědí. A někdy docela složitých odpovědí. Člověk nemusí zrovna pracovat na Wall Street a vyměňovat loňské kafe za zítřejší euro, aby běžně používal docela složité finanční produkty. Co se tedy vyplatí o penězích a bankách vědět?

PENÍZE – VÝHODY A KOMPLIKACE

Peníze jsou nám každému velmi dobře známé, setkáváme se s nimi denně na každém kroku. Abychom dobře pochopili podstatu peněz, začněme jejich funkcemi. Tou nejnámější je, že peníze jsou zprostředkovatel směny. Je mnohem jednodušší obchodovat prostřednictvím peněz než směnou zboží za zboží, jak tomu bylo před existencí peněz. Ze směny vychází i druhá funkce peněz, tedy používání peněz jako zúčtovací jednotky. Díky tomu můžeme cenu zboží vyjádřit tak, že je možné ji jednoduše porovnávat, a neřešíme tudíž, zda auto za čtyři ledničky a kuchyňskou linku je levnější anebo dražší než auto za tři tuny hovězího a tři sudy petroleje. A třetí funkcí jsou peníze jako uchovatel hodnoty. Je mnohem jednodušší mít majetek uložen v penězích než třeba ve velbloudech či kravách.

Ale ani peníze nejsou úplně bezproblémové, jejich hodnota se v čase mění, a to povětšinou tak, že trvale mírně klesá. Ačkoli na stokoruně je stále napsáno sto, nic to nevyovídá o tom, co si za stokorunu koupíme. Číselné vyjádření napsané na bankovce je její nominální hodnota. Každý z nás má představu, kolik si toho za stokorunu koupí dnes. To, co si skutečně můžeme koupit, je reálná hodnota peněz. Nikdo dnes neví, kolik si toho koupíme za stejnou částku za pět, deset, dvacet let.

Víme ale, jak se měnily ceny v minulosti. Ve hře „Historické nákupy“ můžete zjistit, jak se ceny vyvíjely.

HISTORICKÉ NÁKUPY

Pravidla hry

Hra o proměnách cen. Hráči získávají zboží ze tří různých časových období, potom odhadují jeho tehdejší ceny. Kdo je nejbliže, vítězí.

Proč hru hrát	hráči se seznámí s praktickými dopady inflace
Délka	od 40 minut výše
Počet účastníků	2 a více
Pomůcky	nakopírované lístečky se zbožím (přibližně tolik od každého druhu, kolik je hráčů), tabulka s cenami pro vyhodnocení, tužka pro každého hráče

Fáze 1 – „nákupy“ – získání zboží

Hráči získávají lístečky (mohou je hledat ve vymezeném území, soutěžit o ně anebo je používat jako životy v bojové hře, systém může být libovolný – je dobré, aby jeden hráč nezískal větší množství stejného zboží ze stejného období – pokud lístečky rozdávají organizátoři, je to možné zajistit přímo, pokud ne, mohou si mezi sebou hráči na konci této fáze zboží povyměňovat)

Fáze 2 – „placení“ – odhadnutí cen

Každý hráč odhadne, kolik by za zboží uvedené na získaných lístečcích zaplatil v období, které je na lístečku uvedeno. Pro přehled to může na lísteček napsat.

Fáze 3 – „vyhodnocení“ – oznámení reálných cen

Organizátor oznámí správné ceny. Vždy ten hráč, který má pro uvedené období a výrobek nejlepší odhad, získává bod. Kdo má nejvíce bodů, vítězí.

CHLÉB 1 kg 30. léta	CHLÉB 1 kg 60. léta	CHLÉB 1 kg současnost
MÁSLO ¼ kg 30. léta	MÁSLO ¼ kg 60. léta	MÁSLO ¼ kg současnost
VEJCE 1 ks 30. léta	VEJCE 1 ks 60. léta	VEJCE 1 ks současnost
HOVĚZÍ MASO 1 kg 30. léta	HOVĚZÍ MASO 1 kg 60. léta	HOVĚZÍ MASO 1 kg současnost
MLÉKO 1 l 30. léta	MLÉKO 1 l 60. léta	MLÉKO 1 l současnost
CUKR 1 kg 30. léta	CUKR 1 kg 60. léta	CUKR 1 kg současnost

30. LÉTA	60 LÉTA	SOUČASNOST
<i>Chléb – 1 kg – 3,40 Kč</i>	<i>Chléb – 1 kg – 2,60 Kčs</i>	<i>Chléb – 1 kg – 18 Kč</i>
<i>Máslo ¼ kg – 6,45 Kč</i>	<i>Máslo ¼ kg – 10 Kčs</i>	<i>Máslo ¼ kg – 28 Kč</i>
<i>Vejce 1 ks – 0,58 Kč</i>	<i>Vejce 1 ks – 0,90 Kčs</i>	<i>Vejce 1 ks – 2,50 Kč</i>
<i>Hovězí maso 1 Kg – 12 Kč</i>	<i>Hovězí maso 1 Kg – 24 Kčs</i>	<i>Hovězí maso 1 Kg – 119 Kč</i>
<i>Mléko 1 l – 1,95 Kč</i>	<i>Mléko 1 l – 1,80 Kčs</i>	<i>Mléko 1 l – 15 Kč</i>
<i>Cukr 1 kg – 6,20 Kč</i>	<i>Cukr 1 kg – 8 Kčs</i>	<i>Cukr 1 kg – 18 Kč</i>

Námět na diskusi po hře „Historické nákupy“

Pokud budete hrát hru „Historické nákupy“, můžeme v rámci jejího vyhodnocení zahájit zajímavou diskusi třeba těmito otázkami:

- ▶ Máte pocit, že je inflace pořád stejná, anebo že se výrazně mění?
- ▶ Za jakých okolností by došlo k tomu, že by inflace byla záporná?
- ▶ Co inflace přináší za nepříjemnosti? A má také nějaké výhody?

Co se hráči naučí

Zjistí, jak se ceny měnily, a přesvědčí se, že konkrétní změny cen mohou být velmi odlišné a že inflace představuje pouze jejich průměr.

Zkušenosti vedoucích

Hru by šlo hrát i podobně jako televizní soutěž „Riskuj“. Správná odpověď by mohla mít určitou toleranci.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, Kmen Tlapáč

INFLACE

Když se podíváme zpátky, tak před rokem 1990 stála jízdenka na městskou hromadnou dopravu v Praze 1 Kčs, dnes stojí 26 Kč a podobných příkladů bychom našli více. Přesto však nelze říct, že všechny ceny za dvacet let vzrostly šestadvacetkrát. Srovnáme-li růst cen jízdného a třeba jednoho kila banánů, které za stejné období vzrostlo ze 17 Kčs před rokem 1990 (banány byly navíc nedostupné, a to i navzdory na tehdejší poměry velmi vysoké ceně) na dnešních cca 30 Kč. Abychom zjistili, o kolik za tuto dobu klesla reálná hodnota sta korun, musíme porovnat ceny všeho zboží, které se nejčastěji nakupuje. Takové kombinaci se říká spotřební koš. Spotřební koš každého z nás za rok může obsahovat například 50 kg masa, 1/5 osobního automobilu, 1/50 rodinného domu, 500 rohlíků, 5 kg zmrzliny, troje kalhoty, 20 litrů vína, dvě týdenní dovolené s cestovní kanceláří atd., prostě průměrnou roční spotřebu typického zboží každého obyvatele našeho státu. Srovnáme-li ceny před dvaceti lety a dnes tímto způsobem, prostřednictvím spotřebního koše, zjistíme, že nevzrostly ani 26x jako jízdné v městské hromadné dopravě, ale ani o pouhou třetinu, jako cena banánů. Nevýrazněji zdražilo právě jízdné, nájemné a služby. Naopak mnohem dostupnější je i díky technickému vývoji elektronika, cestování, ale třeba i oblečení. Pokud trvale (byť nepatrně) rostou ceny většiny zboží spotřebního koše, mluvíme o **inflaci** a míře inflace. Míra inflace nám říká, o kolik procent průměrně ročně vzrostly ceny.

Inflace nás obvykle moc netěší. Až na situace, kdy někomu něco dlužíme. Ve hře „Zaplat' včera“ si zkuste, jaký je dopad inflace na dlužníky a věřitele.

ZAPLAT' VČERA

Pravidla hry

Hra demonstruje dopady inflace, hlavně pak její pozitivní dopad na dlužníky a negativní na věřitele. Hru hraje libovolný počet hráčů (pro více hráčů je potřeba dokopírovat více karet zboží a karet termínů splatnosti). Všichni hráči jsou obchodníci, kteří se snaží prodat co nejvýhodněji své zboží. Je praktické, pokud se někdo ujme role bankéře/zákazníka a eviduje pohyby peněz a změny cen. Tuto úlohu ovšem může zvládnout i někdo z hráčů, ale je to náročnější.

Hráči mají před sebou na stole následující tři balíčky karet:

- ▶ **Balíček zboží** – obsahuje karty zboží, které jsou všechny stejné. Pokaždé, když je hráč na tahu, lízne si jednu kartu. Pokud má v ruce více jak tři karty zboží, musí jednu odhodit. Odhozené karty se dávají dospodu balíčku zboží.
- ▶ **Balíček termínů splatnosti** – obsahuje karty „zaplat' hned“, „zaplat' příští tah“, „zaplat' za dva tahy“. Každá karta je v balíčku několikrát a balíček se před hrou zamíchá, aby pořadí karet bylo náhodné. Pokaždé, když je hráč na tahu, lízne si jednu kartu z tohoto balíčku. Těchto karet může mít v ruce libovolný počet.

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší specifický dopad inflace na dlužníky
Délka	asi 40 minut
Počet účastníků	2–5
Pomůcky	nakopírované kartičky, tužka, papír a případně kalkulačka pro bankéře/zákazníka

- ▶ **Balíček inflace** – obsahuje dvanáct karet, na kterých je hodnota inflace v procentech (hodnoty od 1 % do 5 %). Na začátku hry balíček promícháme. Na konci každého kola (předtím než začne znovu hrát hráč, který začínal) se z balíčku sejme (může to provést kdokoli) vrchní karta a o hodnotu, která je na ní uvedena, se v příštím tahu zvýší cena zboží. Karta se opět vrátí do balíčku a balíček se zamíchá.

Hráči si líznou karty zboží i karty termínů splatnosti a pak mohou začít provádět obchody. K uskutečnění obchodu je potřeba dvojice karet – jeden termín splatnosti a jedno zboží. Každý hráč může v každém tahu provést tolik obchodů, na kolik má k dispozici karty. Obchod proběhne tak, že obchodník předá dvojici karet bankéři/zákazníkovi, který za zboží zaplatí po době uvedené na kartičce termínu splatnosti jeho aktuální cenu (tedy cenu v tom tahu, kdy mu obchodník uvedené zboží předal – cena zboží je v prvním tahu 100 a každý tah se postupně zvyšuje o inflaci). Aby se bankéř/zákazník v provedených obchodech lépe orientoval, může si dvojice kartiček rozdělit na hromádky „zaplatit hned“, „zaplatit v příštím tahu“ a „zaplatit za dva tahy“, přičemž po každém tahu hromádky posune. Také si může na malý lísteček ke každé dvojici poznamenat, kolik má zaplatit. Po zaplacení bankéř připiše cenu zboží na účet obchodníka. Obchodníci soutěží o to, kdo bude mít na konci hry nejvíce peněz. Konec hry nastane po dohodnutém počtu tahů. Poslední dva tahy už neprobíhají žádné obchody, bankéř/zákazník pouze provádí platby.

ZBOŽÍ	ZAPLAŤ HNED
ZAPLAŤ PŘÍŠTÍ TAH	ZAPLAŤ ZA DVA TAHY

► horní karty okopírujte 9 ×, spodní 3 ×

1 %	2 %
3 %	4 %

Po ukončení hry a vyhlášení vítěze je možné pokračovat diskusí, kterou můžeme podpořit třeba těmito otázkami:

1. Co považujete za nejužitečnější kartu ve hře?
2. Je lepší zboží prodávat zboží postupně, anebo najednou? Změnilo by se to nějak, kdyby bylo za zboží ve hře potřeba platit a jeho nákupní ceny by také rostly s inflací?
3. Co by se ve hře změnilo, kdyby bankéř/zákazník platil úroky z nezaplacených pohledávek?
4. Jaká jednoduchá změna pravidel by obchodníkům umožnila více vydělat?

Co se hráči naučí

Zvažovat různé alternativy a odhadovat riziko.

Zkušenosti vedoucích

Abyste mohli hru dobře uvést, je třeba si ji nejdříve sehrát „zkušebně“.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, Kmen Tlapáč

HOTOVÉ A BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

Jak se můžeme inflaci bránit, co lze udělat proti tomu, aby naše peníze ztrácely hodnotu a my si za své úspory mohli za deset, dvacet, třicet let koupit alespoň stejně zboží a služeb jako dnes? Jednou z možností a asi i tou nejběžnější a nejznámější je svěřit naše naspořené peníze bance. Ve chvíli, kdy peníze svěříme bance, nemáme již bankovky a mince, ale záznam v počítači v bance, že u ní máme uloženou určitou částku. Z toho tedy vyplývá, že peníze mohou mít dvě podoby – hotové peníze neboli cash, což jsou klasické mince a bankovky, a bezhotovostní peníze, které si můžeme představit jako vklady u bank. Bezhotovostní peníze ve dnešním světě a zvláště ve vyspělých zemích již výrazně převládají, podíl hotových peněz je velmi malý.

Hotové i bezhotovostní peníze mají své výhody a nevýhody a uplatní se v jiných situacích. Hotovými penězi můžeme ihned zaplatit, a s přístupem k nim nejsou spojeny žádné náklady a nestojí nás to ani žádný čas. Naopak nevýhodou je ztráta hodnoty v průběhu času a a značné riziko spojené s držetím většího množství hotových peněz například doma. Mezi další rizika patří i to, že můžete dostat do ruky peníze falešné.

OCHRANNÉ PRVKY BANKOVEK

Na českých bankovkách se používá celkem 8 druhů ochranných prvků. Na některých bankovkách najdeme všechny, na bankovkách menších hodnot jeden nebo dva prvky chybí.

1. Vodoznak
2. Ochranný okénkový proužek
3. Ochranná vlákna
4. Soutisková značka
5. Skrytý obrazec
6. Opticky proměnlivá barva
7. Iridiscentní pruh
8. Mikrotext

VODOZNAK

Je zřetelně viditelný, jestliže se na bankovku podíváme proti světlu. Vodoznak je umístěn ve střední části širokého nepotištěného okraje a tvoří ho vždy šedivý portrét osobnosti vyobrazené na bankovce. Při pohledu z lící strany je stranově obrácený oproti portrétu vytištěnému.

Najdeme ho na všech českých bankovkách bez výjimky.

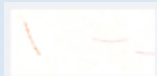
OCHRANNÝ OKÉNKOVÝ PROUŽEK

Proužek z umělé hmoty připomínající kov, zapuštěný do papíru, který na lící straně vystupuje vždy po 5 mm na povrch papíru. Okénka stříbřité barvy jsou dlouhá rovněž 5 mm a je na nich zdola nahoru čitelný negativní text označující nominální hodnotu bankovky (například tedy 100 Kč). Při pohledu na bankovku je vidět pouze vystupující část proužku na lící straně, při pohledu proti světlu je proužek vidět z obou stran jako souvislá tmavá linka s prosvitajícím textem.

Tento proužek najdeme na všech českých bankovkách.

OCHRANNÁ VLÁKNA

V papíru zapuštěná okem viditelná vlákna oranžové barvy v délce 6 mm. Nejlépe zřetelná jsou na bílých okrajích bankovky.

Najdeme je na všech bankovkách.

SOUTISKOVÁ ZNAČKA

Z jedné strany bankovky je viditelná pouze jedna část značky, z druhé strany část zbývající. V průhledu proti světlu je značka vidět celá a její jednotlivé linky na sebe přesně navazují. Na bankovkách vydaných po roce 2000 tvoří značku písmena ČR, na starších písmeno C s písmenem S uvnitř.

Soutiskovou značku najdeme na všech bankovkách.

SKRYTÝ OBRAZEC

Stane se viditelným tehdy, sklopíme-li bankovku ve výši očí do vodorovné polohy proti zdroji světla. Tvoří ho vždy číslo označující nominální hodnotu bankovky. Z delší strany bankovky je obrazec pozitivní, tj. tmavý, z kratší strany negativní (světlý). Je umístěn na lících stranách bankovek v ornamentech na rameni portrétu, popř. nad ním.

Najdeme ho na všech bankovkách.

OPTICKY PROMĚNLIVÁ BARVA

Tento ochranný prvek je založen na optickém efektu. Prvek vytištěný speciální tiskovou barvou mění své zbarvení v závislosti na tom, v jakém úhlu se bankovka sklopí proti dopadajícímu světlu. Barva, kterou vidíme při běžném čelním pohledu na bankovku, se při sklopení bankovky proti světlu změní na barvu zcela jinou, např. zlatá na zelenou.

Najdeme ho na bankovkách v hodnotě 500 Kč, 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč.

IRIDISCENTNÍ PRUH

Iridiscentní pruh (iridiscentní znamená duhově proměnlivý) o šířce cca 20 mm je umístěn na lící straně blíže pravému okraji bankovky. Při běžném pohledu na bankovku se jeví jako průhledný, při sklopení bankovky proti světlu získává barevný nádech zlaté a modré barvy s kovovým odleskem. Na iridiscentním pruhu jsou opakující se světlé číslice v hodnotě bankovky a u bankovky v hodnotě 5000 Kč navíc ještě lipové listy.

Najdeme ho na bankovkách v hodnotách 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč.

MIKROTEXT

Umístění mikrotextu je u jednotlivých bankovek individuální, na lící straně bývá ve velkém hodnotovém čísle, v podtisku textů na levé straně, kolem portrétu apod. Na všech bankovkách je vždy na lící straně v pruhu základní barvy vyběhávajícím do pravého bílého okraje skryt mikrotext číselně označující hodnotu bankovky, na rubové straně rovněž v pruhu základní barvy u pravého okraje je skryt mikrotext slovně nebo číselně označující hodnotu bankovky.

Tento ochranný prvek najdete na všech bankovkách.

Pokud chcete vyzkoušet, jak se orientujete v ochranných prvcích bankovek, zkuste hru „Poznej prvek“

POZNEJ PRVEK!

Pravidla hry

Jednoduchá hra, při které jeden hráč představuje jeden z osmi ochranných prvků a ostatní hráči mají pomocí otázek ano/ne určit, který prvek představuje. Hráč, který prvek představuje, pouze odpovídá na otázky. Pokud chceme, můžeme ještě po představiteli prvku na začátku chtít pantomimické ztvárnění, ale musíme počítat s tím, že předvést třeba „Iridescentní pruh“ je opravdu výzva.

Protože všichni (včetně hráče představujícího prvek) nikdy nebudou mít detailní znalost jednotlivých prvků, je hra rozšířena o použití taháků, které zároveň přinášejí možnost zajímavého bodování:

Všichni mají před sebou (ale tak, aby je ostatní hráči neviděli, například na deskách pod stolem nebo přikryté šátkem) 8 lístečků (nastříhané jednotlivé části okopírované tabulky s přehledem ochranných prvků). Lístečky jsou otočené stranou s informací dolů a pro přehlednost mohou být na vrchní straně označeny názvem příslušného ochranného prvku. Hráči mohou lísteček kdykoli otočit, aby si připomněli nebo získali potřebné informace (včetně hráče, který odpovídá na otázky), jenže za každé otočení získávají trestný bod. Za uhádnutí toho, který prvek je představován, je naopak 10 trestných bodů odečteno (odečítáme i do záporných čísel). Optimální je hrát tolik kol, kolik je hráčů,

hráči se zorientují v ochranných prvcích našich bankovek a budou vědět, podle čeho poznat padělek

Proč hru hrát

hráči se zorientují v ochranných prvcích našich bankovek a budou vědět, podle čeho poznat padělek

Délka

10 minut

Počet účastníků

do 8

Pomůcky

okopírovaná a rozstříhaná tabulka s přehledem ochranných prvků pro každého hráče

ky jsou otočené stranou s informací dolů a pro přehlednost mohou být na vrchní straně označeny názvem příslušného ochranného prvku. Hráči mohou lísteček kdykoli otočit, aby si připomněli nebo získali potřebné informace (včetně hráče, který odpovídá na otázky), jenže za každé otočení získávají trestný bod. Za uhádnutí toho, který prvek je představován, je naopak 10 trestných bodů odečteno (odečítáme i do záporných čísel). Optimální je hrát tolik kol, kolik je hráčů,

a na konci vyhodnotit, kdo má trestných bodů nejméně. Všichni, kdo jsou s trestnými body v záporu, mohou být speciálně oceněni.

Co se hráči naučí

Hráči získají při hře informace o ochranných prvcích našich bankovek. Poměrně spolehlivě budou schopni poznat pravou bankovku.

Zkušenosti vedoucích

Hru můžeme uvést tak, že hráči dostanou do ruky bankovku a budou mít za úkol postupně říkat, co dle nich je ochranný prvek. . . Hru pak hrajeme vlastně proto, abychom si ověřili, jak se kdo strefil s odpovědí.

Tomáš Hurt, TOM Dakoti

Hotovost je po ruce. Dá se s ní platit hned a bez dalších nákladů. Je ale také po ruce zlodějům a padělatelům. A také je obětí inflace. Bez hotovosti se v praxi dnes stále ještě v praxi neobejdeme, ale už také neexistuje téměř nikdo, kdo by si vystačil jen s ní.

BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

Podob bezhotovostních peněz je mnohem více. Na rozdíl od hotových peněz povětšinou přinášejí úrok, což je prémie banky za to, že jsme jí svěřili naše úspory a ona je může dále investovat. Formy bezhotovostních peněz se od sebe liší tzv. stupněm likvidity. Likvidita je schopnost přeměnit majetek na hotové peníze. Čím jednodušeji, levněji a rychleji lze nějaký majetek přeměnit na hotovost, tím je jeho likvidita vyšší. Nejlíkvnějšími nehotovými penězi jsou běžné bankovní účty. Peníze na běžném účtu lze využít i k přímému placení v obchodech prostřednictvím platebních karet, nebo k bezhotovostním platbám z našeho bankovního účtu na jiný bankovní účet. Kdykoli přijdeme do banky, můžeme požádat o vyplacení hotovosti. Většina zaměstnavatelů dnes již svým zaměstnancům není ochotna vyplácet mzdy jinak než na účet, proto běžný účet má v podstatě každý. Pro mladé lidi a studenty má většina bank speciální typy různě zvýhodněných běžných účtů.

Podob
peněz je
opravdu hodně.

Představit, jaké všechny
jsou a jaké jsou jejich vztahy,
může pomoci kreativní
hra „Koruniny
narozneniny“.

KORUNINY NAROZENINY

Pravidla hry

Kreativní hra, ve které skupiny hráčů různými způsoby ztvárňují jeden rok v životě konkrétní koruny.

Hráči se rozdělí do několika skupin (teoreticky to může být i jen jedna skupina, pak je ale otázka, zda bude mít nějaké publikum) přibližně o 6 až 12 lidech. Úkolem každé skupiny bude vybraným způsobem (nejvíce se nabízejí divadelní ztvárnění, natočení krátkého filmu, fotokomiks, prezentace v powerpointu a zvuková nahrávka, ale určitě je možné použít i další formy, třeba i jen psaní textu) ztvárnit události, které se mohly stát konkrétní koruně v průběhu jednoho roku. Konkrétní události si každá skupina před začátkem tvorby vylosuje na lístečcích. Poté, co jsou díla hotova, skupiny si je vzájemně předvedou.

Konkrétně může mít tedy aktivita takovýto průběh

1. **Úvodní motivační scénka** – moderátor všechny přivítá na oslavě narozenin Koruny (může ji vytáhnout z kapsy a všem představit). Pokračuje vyprávěním událostí, které koruna zažila od svých minulých narozenin. V příběhu se může objevit například, že *velkou část roku strávila na termínovaném vkladu, kde měla čas dobře se seznámit a spřátelit s ostatními korunami, co tam byly s ní. Majitel se ale rozhodl termínovaný vklad předčasně vybrat a koruna byla skoro násilím oddělena od svých známých, kdy se stala součástí poplatku za předčasný výběr. Díky tomu se octla na obrovském účtu, který patřil bance.*

Ostatních korun tam bylo velmi mnoho a neustále někdo odcházel a přicházel, takže to bylo velmi anonymní prostředí. Koruna ho rychle opustila, když banka nakoupila akcie. Koruna tak žila skoro vesnickým životem na jedné akcií ČEZu, kde sousedů nebylo až zas tak moc a všichni si pořád povídali o elektřině. Každou chvíli sice někdo odcházel a přicházel s tím, jak se cena akcie měnila, ale takových tam byla menšina. Po nějakém čase se Koruna opět vrátila na účet banky jako součást dividendy. Pobyly tam jen necelý den a už se stěhovala na jiný účet, který patřil Jiřímu Novákovi, který využil toho, že mu banka nabízí kontokorent. Koruna se na účtě ani neohřála, než se stačila vůbec nadechnout, stěhovala se na bankovku, kde měla přesně 999 sousedek. Bankovku si vyzvedl zmíněný pan Novák z bankomatu a už za pár dní s ní zaplatil nákup v supermarketu. Koruna nějakou dobu ležela v pokladně, ale rozhodla se, že si s někým vymění místo. Přestěhovala se tedy na minci, kterou měla jen pro sebe a jejíž původní obyvatelka si chtěla užít trochu společnosti na tisícovce. Když byl moderátor nakupovat ve stejném supermarketu, vrátili mu právě tuto korunu, a tak tady může být na oslavě s námi. Úkolem skupin teď bude natočit film (zahrát divadlo, vyrobit fotokomiks, prezentaci...) o událostech, které možná korunu čekají v příštím roce jejího života.

2. **Základ scénáře** – možné události – skupiny společně vymyslí, jaké možné události může koruna zažít. Každá událost se napíše na zvláštní lístek. Možné události uvádíme v tabulce v horní části sousední strany.
3. **Losování událostí** – z vymyšlených událostí na lístečcích si skupiny postupně losují jednotlivé lístečky, dokud lístečky nedojdou.
4. **Skupiny připravují** a poté **prezentují** své dílo ostatním.
5. **Diskuse na závěr** – jednotliví účastníci se mohou vyjádřit k tomu, co se jim na jednotlivých dílech líbilo, co je překvapilo, co si představovali jinak a podobně.

Proč hru hrát	hráči kreativním způsobem ztvární oběh peněz a poznají rozličné formy, kterých při něm peníze mohou nabývat
Délka	podle zvoleného způsobu ztvárňování příběhu, minimálně 60 minut
Počet účastníků	12 a více – skupiny přibližně po 6
Pomůcky	1 Kč, technika a pomůcky podle zvoleného způsobu ztvárnění (například fotoaparát, kamera, zařízení na nahrávání zvuku, prezentační software, výtvarné potřeby...)

Výběr z bankomatu	Přesun z běžného účtu na termínovaný vklad	Zapsání v podobě směňky	Rozměnění na bankovky a mince menších hodnot
Výměna ve směňárně	Ukradení s peněženkou	Nákup a prodej akcií	Výplata dividendy
Nákup a prodej podílového listu fondu	Vhození do automatu na kávu	Poškození bankovky a její výměna za novou	Odeslání pomocí složky
Proměna na cestovní šek	Výplata pomocí služby cash back	Platba pomocí debetní karty	Placení pomocí karty na internetu

Co se hráči naučí

Představí si konkrétní formy peněz, i ty méně obvyklé, a budou tušit, v jakém kontextu se používají.

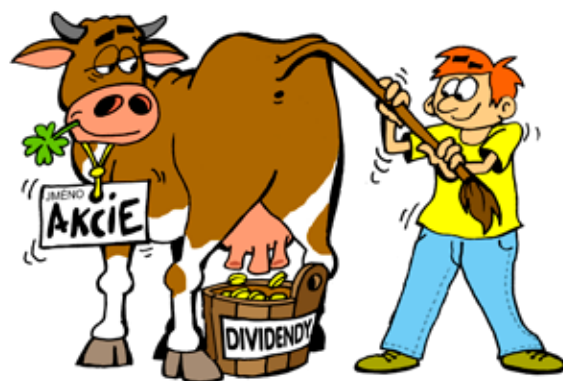
Zkušenosti vedoucích

Zajímavá a kreativní hra, hráči se „vyblbnou“. Je vhodná pro opakování.

Anna Bukovská, Junák, oddíl Střela, Dolní Lutyně

BĚŽNÝ ÚČET

Mohlo by se zdát, že uložit všechny úspory na běžný účet je ideálním řešením, ale není tomu tak. Běžný účet se hodí na každodenní operace, ale protože přináší jen velmi malý úrok, který bývá výrazně nižší než míra inflace, není vhodné mít na běžných účtech uloženy větší obnosy. Objem finančních prostředků, které máme uloženy na běžném účtu, by měl být asi ve výši našich měsíčních výdajů. Běžný účet je tedy takový „finanční průtokáč“, nikoli vhodné místo uložení našich úspor. Na běžném účtu bychom neměli mít více peněz, než jsou zhruba naše měsíční příjmy a potřeby. Běžný účet nám bohužel nepřináší jen úrok, ale jsou s ním spojeny i náklady, které většinou úroky převýší. Těmi náklady jsou bankovní poplatky. Výše bankovních poplatků závisí na počtu transakcí, které na účtu provedeme. Zpoplatněny jsou v podstatě všechny pohyby na účtu: převod, výběr z karty či hotovosti na přepážce v bance, ale i příchozí položky. Česká republika je bohužel zemí s velmi vysokými bankovními poplatky. Je tedy dobré vybírat banku nejen podle úrokové sazby, ale i podle výše bankovních poplatků.

Co si takhle zkusit sestavit vlastní ceníky, poplatky a různé výhodné balíčky. Zkuste hru „Poplatky a balíčky“.

POPLATKY A BALÍČKY

Pravidla hry

Na táboře (popřípadě někde jinde) mají skupiny úkol vymyslet poplatky za běžné činnosti a také zajímavé balíčky služeb a slevy (samozřejmě zaměřené hlavně tak, aby přinesly co největší zisk). Skupiny také připraví na své balíčky reklamu. Jednotliví lidé si vyberou, podle kterých „tarifů“ se jim budou věci zpoplatňovat, a pak se podle toho nějakou dobu opravdu za jednotlivé činnosti účtují poplatky. Na konci se diskutuje o tom, kolik kdo zaplatil, které balíčky k něčemu byly a co bylo zbytečné.

Průběh aktivity může být tedy následující:

1. Úvodní motivační scénka – organizátoři zahrají reklamu nabízející výhodný balíček nebo naopak reklamu

zdůrazňující „platíte jen to, co používáte“.

2. Skupiny jsou seznámeny s tím, co mohou zpoplatnit (to je potřeba stanovit podle konkrétních podmínek, nabízejí se běžné věci a činnosti, jako například jednotlivá jídla, průchod dveřmi, použití WC či nějakého nářadí . . .) a s tím, jaké jsou na uvedenou službu náklady (tedy to, co se od zaplacených poplatků na konci odečte). Také jsou informovány o tom, kdy a jak dlouho se budou poplatky „účtovat“.

3. S těmito informacemi mají skupiny za úkol stanovit svoje ceny jednotlivých zpoplatněných věcí/činností, dále je spojit do „produktových balíčků“ a pro ně připravit nějakou zajíma-

vou propagaci (plakát, hranou reklamu . . .). Cílem je samozřejmě nejvíce vydělat, takže poplatky musí být sice co nejvyšší, ale zároveň co nejvíc marketingově atraktivní.

4. Skupiny představí své balíčky a ceníky.

5. Každý si vybere, podle ceníku které skupiny a případně podle jakého balíčku se mu mají poplatky počítat.

6. Následuje období, kdy se poplatky za služby opravdu počítají. Mělo by být relativně dlouhé a je dobré, když v něm bude probíhat jiný program. Pravděpodobně nejjednodušší způsob, jak poplatky počítat, je, že každý účastník bude mít u sebe papír se seznamem placených úkonů a u každého si udělá čárku vždy, když k události dojde.

7. „Placené období“ je ukončeno, účastníkům se spočítá, kolik je placené služby stály. Může být zajímavé zveřejnit například největší rozdíly v cenách jednotlivých položek (nejdražší průchod dveřmi vyšel na 8 peněz, nejlevnější na 1,37). Vyhodnotí se také, kdo na svou nabídku získal nejvíce zákazníků, a také nejdůležitější ukazatel – kdo po odečtení nákladů nejvíce vydělal. Je dobré také vyhodnotit, kdo utratil nejméně.

8. Na závěr je dobré zeptat se účastníků na jejich dojmy. Zajímavé otázky mohou být například:

- Zaplatili jste za něco o hodně více, než jste čekali?
- Pořídili jste si v rámci vašeho balíčku něco, co jste pak nevyužili?
- Přijde vám, že kdybyste si vybrali jinou nabídku, mohli jste značně ušetřit?
- Podle čeho jste se rozhodovali při vybírání z jednotlivých nabídek?
- Změnilo se nějak vaše chování? Dělali jste například něco, co jste nepotřebovali, protože jste to měli v balíčku zdarma? Nebo jste se naopak něčemu vyhýbali, protože to bylo ve vašem balíčku drahé?

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší jak navrhování poplatků, tak jejich placení z pohledu zákazníka
Délka	asi 60–80 minut úvodní fáze (vysvětlení a příprava ceníků), několik hodin (zbytek dne) souběžně s jinými aktivitami vlastní placení podle ceníků, 30 minut vyhodnocení a závěrečná diskuse
Počet účastníků	12 a více
Pomůcky	seznam placených činností – pro každého hráče, pomůcky k výrobě reklamy, tužka pro každého

Co se hráči naučí

Hráči si ověří, do jaké míry cena ovlivňuje chování. Vyzkouší si odhadnout potřeby (zákazníků i svoje) a najít k nim optimální cenové řešení jak z pohledu prodejce, tak nákupu.

Postřehy z praxe

Okamžitě zaujme.

Anna Bukovská, Junák, Oddíl Střela, Dolní Lutyně

Zdůraznil bych pravidlo, že hráč může používat jen služby, které si zaplatil a zbylé NE. To pro případ, že si vybere balíček jen s některými.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

SPOŘICÍ ÚČTY A TERMÍNOVANÉ VKLADY

Lepšího úročení než na běžných účtech můžeme dosáhnout na účtech spořicíích a termínovaných vkladech. Mnoho bank je nabízí ke svým běžným účtům. Aktuální nabídky se stále mění, a proto je třeba je průběžně sledovat a snažit se zvolit nejvýhodnější alternativu. Banky na těchto typech účtů nabízejí vyšší úrokovou sazbu, protože předpokládají, že to jsou peníze, se kterými nebudeme dělat tak často pohyby a máme je spíše jako rezervu. Banka díky tomu může část těchto peněz investovat – půjčit někomu jinému, kdo zaplatí úrok jí, a díky tomu si může dovolit vyplatit vyšší úroky i nám.

Termínované vklady sjednáváme na předem stanovenou dobu, nejkratší bývá obvykle jeden týden a nejdelší pět let, ale záleží na podmínkách konkrétní banky. Zhruba platí, že čím je doba delší, tím vyšší je i nabízená úroková sazba. Úroková sazba může být buď pevně stanovena po celou dobu, co budeme mít peníze v bance uloženy, nebo je proměnlivá a banka ji přizpůsobuje zejména podle inflace. Bohužel ani na termínovaných vkladech nemáme jistotu, že nám úrok pokryje ztrátu hodnoty peněz způsobenou inflací. Pokud bychom peníze uložené na termínovaném vkladu potřebovali dříve, než je stanovená lhůta, většinou bance zaplatíme poměrně vysoký poplatek, a proto se vyplatí si velmi dobře promyslet, kdy peníze můžeme potřebovat, nebo raději zvolit vklad s kratší lhůtou. Spořicí účty bývají na rozdíl od termínovaných vkladů na dobu neurčitou – je tedy možné peníze z nich vybírat hned. Nejde to však přímo, ale prostřednictvím běžného účtu. Většina bank proto podmiňuje spořicí účet i běžným účtem. Spořicí účty se hodí zejména na uložení rezervních finančních prostředků, které chceme mít relativně snadno kdykoli dostupné (například ke koupi nějaké dražší věci, opravy v domácnosti, dovolené, neočekávané události). Některé spořicí účty nabízejí podmínky a úrokové sazby, které mohou velmi dobře konkurovat i dlouhodobějším termínovaným vkladům. Někdy se spořicí účty s termínovanými vklady i překrývají. V každém případě je vhodné se průběžně zajímat o nabídky jednotlivých bank a případně prostředky přesouvat. Právě aktivní klienti vytvářejí mezi bankami konkurenci a nutí je ke zvyhodňování podmínek.

Máte 100 000 Kč. Co by se tak s nimi dalo udělat? Jak je výhodně uložit?

Bankovky a mince jsou jenom jedny. Je nám v podstatě jedno, jestli máme 100 Kč jako jednu stovku anebo jako dvě padesátikoruny. U bezhotovostních peněz je to ovšem jinak. Mají spousty forem a ty se od sebe v mnohém liší. Hlavně tím, jak rychle je možné je proměnit na hotovost, a také tím, jaký přinášejí úrok.

Z toho, co jsme si vysvětlili v předchozích odstavcích, plyne, že forem peněz je více, a liší se od sebe podle stupně likvidity, tedy dostupnosti pro okamžité zaplacení a podle toho, jestli nám přinášejí nějaké zhodnocení (nejčastěji v podobě úroku).

FORMY PENĚŽ

HOTOVÉ PENÍZE NEBOLI „CASH“

Výhody

- ▶ mám hned k dispozici
- ▶ všichni akceptují, obchodník nemá srážku (obchodníci někdy váží slevy jen na hotovost)

Nevýhody

- ▶ držba hotových peněz je nákladná – nepřináší žádný úrok
- ▶ nejsnáze se jich zmocní kriminální živly
- ▶ můžeme do ruky dostat falešné peníze

BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

BĚŽNÉ ÚČTY

Výhody

- ▶ finanční prostředky na běžných účtech jsou trvale dostupné pro bezhotovostní platební styk (platby převodem, trvalé příkazy, inkaso)
- ▶ můžeme si k nim zřídit internetové bankovníctví a peníze obsluhovat z pohodlí domova
- ▶ nemusíme se o ně bát jako o hotové peníze
- ▶ k účtu si můžeme nechat vydat platební kartu

Nevýhody

- ▶ přinášejí pouze minimální úrok
- ▶ jsou s nimi spojeny náklady na bankovní poplatky

TERMÍNOVANÉ VKLADY A SPOŘICÍ ÚČTY

Výhody

- ▶ vyšší úroková sazba než na běžných účtech

Nevýhody

- ▶ peníze máme hůře dostupné, mohou být vázány dlouhou výpovědní lhůtou

SLUŽBY BANK SPOJENÉ S BĚŽNÝMI ÚČTY

Co všechno nám umožňuje běžný účet a proč ho nezbytně potřebuje každý z nás?

Zacházení s hotovými penězi je oproti bezhotovostním mnohem náročnější, rizikovější a méně pohodlné, proto se v dnešní době většina transakcí uskutečňuje bezhotovostně. Skoro každý zaměstnavatel již vyplácí mzdy jen na účet, bezhotovostně ale platíme i účastnické poplatky na tábory, kurzy ... Nejběžnější operací s běžným účtem je tedy převod z účtu na účet, který se zadává příkazem k úhradě. Příkazy lze provádět jak přímo v bance, tak prostřednictvím internetového bankovníctví.

Zadávání příkazů k úhradě nezní moc zajímavě, ale ve hře „Fantom v bance“ se z toho stane poměrně napínavá činnost. Dopadněte fantoma!

FANTOM V BANCE

Pravidla hry

Pro praktické seznámení se zadáváním příkazu k úhradě z účtu na účet si můžeme zahrát upravenou verzi klasické deskové hry Fantom staré Prahy.

Popis herního plánu

Na herním plánu (ke stažení na www.rozumimefinancim.cz/pro-radce-a-radkyne/pracovní-listy/) je plán města, na kterém jsou znázorněny jednotlivé bankovní pobočky. Ve hře je celkem 5 reálných bank a každá má na plánu několik svých poboček (počet poboček může být pro každou banku různý, celkově přibližně 30). Každá pobočka má u sebe číslo účtu. Jednotlivé bankovní pobočky jsou spojeny

se sousedními pobočkami spojniciemi. Dole ve vysvětlivkách je ke každému logu banky uveden správný kód banky. Dále je na plánu budova označená jako „Bahamská banka“. Z ní je možné se přesunout do jakékoli jiné banky na plánu. Kromě plánu je potřeba ještě formulář příkazu k převodu na rozkopírování.

Průběh hry

Jeden z hráčů je bankovní fantom a přesouvá své zisky z nelegální činnosti z banky do banky, aby je policie nezachytila, neodhalila a hlavně nezabavila. Další 2 až 5 hráčů jsou po-

licisté a snaží se peníze lokalizovat a zabavit. To se jim povede, pokud umístí svou figurku do stejné banky, ve které je v tuto chvíli fantom.

Pohyb po plánu probíhá tak, že každý hráč se rozhodne, do které z poboček, které jsou propojeny s tou, ve které zrovna je, se přesune. To učiní tak, že vyplní příkaz k úhradě. Údaje získá z toho, co je uvedeno na plánu (čísla účtů jsou uvedena u každé pobočky, kód banky se zjistí z vysvětlivek, ostatní údaje je možné doplnit téměř libovolně). Policisté přesouvají své figurky veřejně, stejně tak své příkazy k úhradě odevzdávají tak, že je na ně vidět. Fantom své příkazy odevzdává lícem dolů. Figurku pak umístí do příslušné pobočky jen každý pátý tah. Každý pátý tah také odhalí své příkazy za předchozí tahy, takže je zpětně vidět, jak se pohyboval.

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší zadávání příkazů k úhradě
Délka	asi 30–60 min
Počet účastníků	3–6
Pomůcky	herní plán (viz příloha), příkazy k úhradě pro hráče (větší množství – možno nakopírovat z pracovního sešitu nebo vyzvednout v libovolné bance), figurka pro každého hráče, papírek na čárkování a škrtnání „poplatků“, tužka pro každého účastníka

**PŘÍKAZ K PŘEVODU
PAYMENT ORDER**

datum splatnosti / due date

měna účtu / currency předčíslí účtu plátce / prefix

měna účtu / currency předčíslí účtu příjemce / prefix

měna platby / currency (do jiné tuzemské banky je vždy převedena částka v CZK; pokud měna platby je CZK, pole nemusíte vyplňovat / other domestic bank always receives the amount in CZK; you do not have to fill in the field, if currency of the payment is CZK)

variabilní / variable symbol

zpráva pro plátce a příjemce (AV pole) / notice for payer and beneficiary (AV field)

další instrukce / other instructions

datum vystavení / issue date

vzor písma / type specimen

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

razítko banky / bank's stamp

číslo účtu plátce / payer's account number

číslo účtu příjemce / beneficiary's account number

částka / amount

konst. / const. symbol

specifický / specific symbol

kód banky / bank code

kód banky / bank code

hal.

podpis(y) podle podpisových vzorů / signature(s) according to specimen signature

Tiskopis bude strojově zpracován. Prosíme vyplňte jej tiskacím písmem do vyznačených polí černou nebo modrou propisovací tužkou dle vzoru.

Každý z hráčů také musí za převody mezi bankami platit. Na začátku má každý před sebou lísteček s 36 čárkami. Za přesun mezi pobočkami stejné banky si škrtně jednu čárku, za přesun mezi pobočkami různých bank dvě čárky. Toto škrtnání provádí veřejně i fantom. Když komukoli dojdou čárky, hra končí a fantom vítězí.

Co se hráči naučí:

Zadávat příkazy k úhradě a mít přehled o kódech nejdůležitějších bank.

Zkušenosti vedoucích:

Z popisu se hra nezdá moc atraktivní, ale při sehrání se ukáže zajímavou.

Anna Bukovská, Junák, oddíl Střela, Dolní Lutyně

INTERNETBANKING

Internetbanking je stále populárnější. Většina bank se snaží přimět své klienty k tomu, aby co největší objem transakcí prováděli prostřednictvím internetu. Tato forma je i pro klienty velmi pohodlná a výhodná, vše lze vyřídit z pohodlí domova, bez návštěvy banky. Rovněž bankovní poplatky za transakce uskutečněné prostřednictvím internetu jsou mnohem nižší než na pobočkách bank. Bezpečnost je většinou řešena šifrováním komunikace a identifikováním bankovního serveru pomocí elektronického certifikátu a také samozřejmě systémem hesel. Přesto je důležité být velmi obezřetný, protože se objevují podvodné stránky, které se snaží stránky bank napodobit a získat hesla k účtům. V žádném případě bychom neměli otevírat odkazy v e-mailech s nápadně výhodnými nabídkami. E-maily odkazující na bankovní aplikace zpravidla banky nerozesílají a naopak ve smlouvě jasně stanoví, jakými způsoby budou s klienty komunikovat. Cokoli jiného je podezřelé. Rovněž není vhodné zadávat heslo z cizího počítače.

Co všechno je při práci s elektronickým bankovním potřebou, si můžeme připomenout ve hře „Nebezpečí číhá on-line“.

NEBEZPEČÍ ČÍHÁ ON-LINE

Pravidla hry

Rychlá hra. Hráči jsou klienti, kteří se snaží získat vše, co potřebují k zadání příkazu k úhradě elektronicky (certifikát, autorizace SMS, přihlášení na správný web, jméno a heslo). Hra může mít dvě varianty:

Základní: do vymezeného území umístíme lístečky, na kterých jsou jednotlivé „potřeby“. Každá se tam vyskytuje vícekrát, nejlépe tolikrát, kolik je hráčů/skupin, ale může to být i vícekrát. Cílem hráčů je pak získat

pro sebe/svoji skupinu všechny potřebné „potřeby“. Komplikovat jim to mohou například zlí hackeři, kteří se pohybují po vymezeném území, a pokud někoho chytanou, musí území opustit, a v případě, že u sebe má lísteček, tak ho musí vrátit. Jiná možná komplikace jsou speciální pravidla pro pohyb ve vymezeném území (nutnost skákat po jedné noze, nosit dalšího hráče na zádech a podobně).

Druhá varianta je podobně jednoduchá. Účastník nebo skupina dostane potřeby shrnuté v tabulce:

Proč hru hrát	hráči poznají, jaké bezpečnostní prvky se obvykle používají v aplikacích internetbankingu
Délka	od 10 min, závisí na velikosti území a počtu hráčů
Počet účastníků	od 3
Pomůcky	větší počet lístečků s jednotlivými bezpečnostními prvky, anebo tabulka s jednotlivými bezpečnostními prvky pro každého hráče/skupinu – podle zvolené varianty

CERTIFIKÁT

AUTORIZACE SMS

PŘIHLÁŠENÍ NA SPRÁVNÝ WEB

UŽIVATELSKÉ JMÉNO A HESLO

Do volného políčka u každé potřeby pak musí získat podpis či razítko. To získají za splnění úkolu. Úkoly můžeme navrhnout libovolně, jaké právě potřebujeme. Také se můžeme rozhodnout, zda je třeba získávat jednotlivé potřeby.

Co se hráči naučí

Hráči budou vědět, co všechno je potřeba k bezpečnému používání internetbankingu a na co si tudíž dávat pozor (neprozradit heslo).

Zkušenosti vedoucích

Vyplatí se zdůraznit roli hackerů, ať ve hře opravdu číhá nějaké nebezpečí.

Anna Bukovská, Junák, oddíl Střela, Dolní Lutyně

Rychlá a jednoduchá hra.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

PLATEBNÍ KARTY

K tomu, abychom i v obchodech mohli platit bezhotovostně, slouží platební karty. Ale není platební karta jako platební karta... Velmi často se jim říká jednoduše „kreditka“, kreditní karta. Toto označení není ale přesné, kreditní karty jsou jen některé z platebních karet. Jak se tedy v kartách vyznat?

První rozdělení je na již zmíněné karty kreditní a debetní. Mnohem větší část karet jsou karty debetní. Rozdíl spočívá v tom, že u debetní karty v obchodě platíte svými vlastními prostředky, částka je stržena z našeho účtu. Naproti tomu karta kreditní funguje tak, že při placení čerpáme krátkodobý bezúročný úvěr. Banka nám tedy na určitou dobu bezúročně půjčuje peníze. Pokud není úvěr včas splacen (obvykle přibližně do 40 dnů), začíná se úročit. Díky tomuto mechanismu je používání karty výhodné, pokud vzniklý dluh splácíme včas.

Standardním způsobem placení kartou je platební terminál, který snímá údaje uložené na magnetickém proužku na rubové straně karty nebo z čipu na lícové straně.

Ochranou proti zneužití karty je čtyřciferný číselný PIN kód. Někdy však postačí podpis. V každém případě je lepší karta, u které je PIN kód vždy vyžadován. Pakliže takovou kartu ztratíte nebo vám ji někdo ukradne, je jen obtížně zneužitelná.

Každá platební karta je označena unikátním číselným kódem. Na některých kartách jsou tato čísla plasticky vystouplá nad povrch karty. Takové karty nazýváme kartami embosovanými. S embosovanou platební kartou máme celosvětově největší jistotu, že nám kartu uznají, a lze jimi platit i na místech, kde nemají k dispozici zařízení na komunikaci s bankou (platební terminál). V takové situaci obchodník použije zařízení nazývané imprintér, slangově žehlička. Na kartu položí list papíru (příkaz k úhradě) a přejeďte jej malým lisem. Na příkazu pak jsou vidět čísla karty, zákazník stvrdí platbu svým podpisem a obchodník si strhne platbu z účtu. Vždy by k tomu měl být vyžadován i doklad totožnosti. Tímto způsobem je možné v některých zemích platit platebními kartami i „v divočině.“ Embosované karty jsou jako jediné spolehlivě celosvětově uznávané a máme jistotu, že se neoctneme na druhém konci světa bez peněz. Na druhou stranu jsou ale i nejsnadněji zneužitelné a je třeba na ně být velmi opatrní. Co můžeme udělat pro zvýšení bezpečnosti? Zprvu si můžeme nastavit limit karty, tedy částku, kterou budeme moci kartou denně či týdně zaplatit či vybrat z bankomatu. Některé karty také umožňují platby přes internet, kdy se zadává číslo karty a kód na zadní straně karty. V případě ztráty takové karty může až do nahlášení ztráty kdokoli kartou přes internet zaplatit. Spousta věcí dnes ale již jinak zaplatit nejde, jak tedy vyřešit platby přes internet a nenosit takovou kartu s sebou? I to má řešení. Většina bank nabízí k embosovaným platebním kartám karty virtuální, což je pouze číselný kód, který zadáváme do internetu, ale plastovou podobu taková karta vůbec nemá. Kartu, kterou nosíme s sebou, pak můžeme mít pro internet blokovanou. A poslední možností je pojištění karty včetně pojištění poplatku za blokaci, který u embosovaných karet činí několik tisíc. Než tedy podepíšete smlouvu, raději se několikrát přeptejte na rizika a přečtěte si podmínky použití.

Jak se bránit zneužití platebních karet. Zkuste si to ve hře „Karetní kriminálníci“.

KARETNÍ KRIMINÁLNÍCI

Pravidla hry

Hra, která ilustruje rizika platebních karet a také možnosti, jak se jim bránit.

Hráči jsou rozděleni do dvou skupin (majitelé karet a kartovní kriminálníci), ovšem hraje každý sám za sebe. Úkolem karetních kriminálků je zmocnit se karet a zneužít je. Úkolem držitelů karet je své karty zabezpečit, aby jejich zneužití přineslo co nejméně škod. Každý držitel karty začíná hru se 100 000 Kč na účtu. Vítězným držitelem je ten, kdo má na konci nejvíce. Kriminálníci nemají na začátku nic. Nejúspěšnějším kriminálkem je ten, kdo má na konci nejvíce.

Hra se hraje na relativně velkém území (může to být jak přírodní území, tak město). V území je umístěno několik stanovišť. Na nich jsou organizátoři, kteří vždy, když je někdo z hráčů na stanovišti navštíví, provedou

pro něj službu, kterou stanoviště poskytuje. Organizátor si provedení služby zapíše, spolu s přesným časem, kdy ji provedl (poznámená si – jméno a číslo z karty, provedenou operaci, přesný čas a jméno toho, kdo operaci provádí). Z těchto záznamů se na konci hry provede vyhodnocení. Stanoviště a jejich služby jsou následující:

1. **Vydávání karet** – zde mohou držitelé karet získat nové karty, v případě, že jim byly ukradeny. A také zde získají svou kartu na začátku hry. Karta má podobu papírku se jménem

Proč hru hrát	hráči poznají rizika platebních karet
Délka	od 30 min
Počet účastníků	od 10, až 8 organizátorů
Pomůcky	zásoba papírků představujících karty (zhruba 3 na každého hráče nekriminálního), papír, tužka a vzájemně synchronizované hodinky pro každého organizátora

držitele a číslem, kolikátá karta je to pro daného držitele (Pepa 1 je Pepova první karta, Pepa 2 je Pepova druhá karta atd. – v případě stejných jmen je potřeba nějaká jednoznačná identifikace).

2. **Blokování karet** – zde mohou držitelé karet zablokovat svoji ukradenou kartu. Vydávání a blokování karet může být na jednom místě či blízko u sebe.
3. **Nastavování limitu** – zde mohou držitelé karet nastavit limit. Limit je vždy 5000.
4. **Pojištění karty** – zde si mohou držitelé za 1000 pojistit kartu proti zneužití. Pojištění kryje všechny škody, ke kterým dojde před zablokováním karty (tedy držitel neztrácí peníze, které kriminálník až do zablokování získává).
5. **Centrum virtuálních karet** – zde si mohou držitelé nechat vydat virtuální kartu a zablokovat internetové transakce na té skutečné. Kartu pak není možné zneužít k nákupům na internetu.
6. **Internetový obchod** – zde může kriminálník nakoupit na ukradenou kartu. Pokud je karta blokována pro internet, nezíská nic, pokud je na kartě limit, získá jen částku do limitu.
7. **Hacker** – zjistí kriminálníkovi PIN karty – za 1000.
8. **Bankomat** – kriminálník z něj může vybrat, když má PIN. Získá všechno, pokud je na kartě limit, získá částku do limitu.

Průběh hry: držitelé karet na začátku získají kartu a jejich cílem je maximálně ji zabezpečit proti kriminálkům. Navštěvují proto příslušná stanoviště, kde se takové služby nabízejí. Cestou na ně je ovšem mohou odchytili kriminálníci, a to až na vymezený prostor kolem stanovišť, kde se krást nesmí (záleží na velikosti území, přibližně kolem 20 m). Pokud k tomu dojde, střihnou si. Když kriminálník prohraje, musí se vydat za jiným držitelem karty. V případě, že vyhraje, podařilo se mu kartu ukrást, držitel mu ji předá a kriminálník se pak může vydat na stanoviště, která nabízejí služby pro kriminálníky, a pokusit se z karty dostat co nejvíce peněz. Držitel se snaží kartu co nejdříve zablokovat. Následně (tedy ve chvíli, kdy je mu karta ukradena nebo kdy má svoji kartu maximálně zabezpečenu) si vyzvedne další a opět se ji snaží zabezpečit. Maximálně zabezpečená karta se uloží „mimo hru“ a už se nekrade. Na konci můžeme vyhodnotit, kdo z majitelů karet dokázal maximálně zabezpečit nejvíce karet.

Vyhodnocení proběhne tak, že se srovnají záznamy jednotlivých stanovišť, podle toho se vyhodnotí, kolik se kriminálkům podařilo ukrást a kolik držitelům zbylo. Porovnávání záznamů probíhá tak, že se sestaví pořadí událostí, ke kterým došlo s jednotlivou kartou. Z toho je pak možné vyhodnotit, k jakým došlo finančním přesunům. Pokud například k nákupu přes internet došlo až po zablokování karty, kriminálník samozřejmě nic nezíská.

Co se hráči naučí:
Hráči budou vědět, jak je možné se bránit pokusům o zneužití karet.

Zkušenosti vedoucích:

Zajímavá akční hra, určitě vtáhne do problému a hráči si stále budou uvědomovat, že si chtějí zabezpečit své konto a nezvrtne se v běžnou bojovku.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

BANKOMAT

Úplně nejčastěji s kartou asi zavítáme k bankomatu. Bohužel vynalézavost zlodějů je obrovská nejen při falšování hotových peněz. Než začnete zadávat PIN do bankomatu, rozhlédněte se kolem, jestli vás někdo nesleduje, nebo na bankomatu není i miniaturní podezřelé zařízení (například webkamera), které by mohlo zaznamenat PIN. Pakliže by bankomat kartu „sežral“, okamžitě to ohlaste bance, může se jednat o trik, kterým zloděj po vašem odchodu kartu z bankomatu vytáhne. A zlaté pravidlo na závěr – nejen k platebním kartám – čas od času (ale pravidelně) si zkontrolujte výpis z účtu. A ještě jednu věc mějte na paměti – ani výběr z bankomatu není zadarmo. Obvykle bývá výrazně snížen poplatek za výběr z bankomatu stejné banky a o dost dražší je z cizích bankomatů. Úplně nejdražší jsou pak výběry v zahraničí, většinou se tedy vyplatí vybírat po větších částkách najednou.

Internetbanking a platební karty odstraňují mnoho rizik používání hotových peněz. Jejich používání má ale svoje vlastní rizika. Stejně jako si dáváme pozor na peněženku, vyplatí se ostražitost i v případě internetu a karet. Pomocí platebních karet a internetu se dá ukrást mnohem rychleji a nenápadněji mnohem více peněz!

TRVALÉ PŘÍKAZY A INKASO

K tomu, abychom nemuseli myslet na platby, které je potřeba provést každý měsíc (například nájemné), slouží trvalý příkaz a povolení k inkasu. Trvalý příkaz funguje tak, že bance řekneme, aby vždy k určitému datu převedla předem stanovenou částku na určené číslo účtu. Povolení k inkasu se liší tím, že máme zaplatit něco, co je sice pravidelné, ale pokaždé v jiné výši (telefonní účet). Pak bance řekneme, že souhlasíme s tím, aby z našeho účtu zaplatila hovorné do výše, kterou jsme povolili jako maximální (obvykle neprotelefonovali více než 200 Kč měsíčně, tak povolím limit 500 Kč a víc automaticky strhnout nepůjde).

To úplně nejdůležitější na závěr: samozřejmě že i banka, stejně jako jakýkoli jiný podnik, může zkrachovat. Nestává se to tak často, protože banky podléhají přísnému dohledu od České národní banky, ale již se to několikrát stalo. Proti této situaci jsme však chráněni, v České republice jsou ze zákona pojištěny vklady do výše odpovídající 50 000 eur do výše 100 %. Ale pozor, pojištění vkladů se týká jen účtů v bankách, a nehraje roli, jestli domácích nebo zahraničních.

KDYŽ MI NEVYHOVUJE HOTOVOST, BĚŽNÝ ÚČET ANI TERMÍNOVANÝ VKLAD...

Pokud se někomu nelíbí nízké úroky, které nabízejí česká banky, má možnost vybrat si z mnoha dalších možností. Všechny jsou ale o něco složitější než založení bankovního účtu nebo termínovaného vkladu.

První možností je vklad v zahraniční měně, nejčastěji v eurech. Roli tak již nehraje jen úroková sazba a míra inflace, ale také vývoj měnového kurzu, který může peníze výrazně zhodnotit i znehodnotit. Míra inflace už nás nebude zajímat u nás, ale úrokovou sazbu budeme porovnávat s mírou inflace v zemi, jejíž měnu jsme zvolili (v případě eura tedy se státy Evropské unie, kde se platí eurem). Pojištění vkladů se vztahuje i na vklady v zahraniční měně u bank v České republice. Použití zahraniční měny jako běžného platidla je ve většině států zákonem zakázáno, ale pokud dojde k selhání ekonomiky v důsledku hyperinflace (nejčastěji během válek, velkých politických zvrátů), bývá zboží sehnatelné jen za zahraniční měnu. V Evropě taková situace nastala naposledy během války v bývalé Jugoslávii v devadesátých letech. Potraviny, paliva a další nedostatkové věci byly k sehnání pouze za německé marky a dolary.

Další, ještě o něco složitější a především rizikovější možností je nakoupit cenné papíry. Budete je asi znát jako akcie. Cenné papíry ale nejsou jen akcie. Největšími dvěma skupinami jsou majetkové a úvěrové. Majetkový cenný papír znamená, že nám skutečně patří určitý podíl nějaké společnosti. Nejčastějším a nejvýznamnějším majetkovým cenným papírem jsou právě akcie. Akcie můžeme jednak nakupovat a prodávat, podle toho, jak roste či klesá jejich tržní hodnota, a nebo je naopak dlouhodobě držet a pak při dobrém hospodaření firmy, jejíž akcie vlastníme, můžeme pravidelně (jednou ročně) dostávat dividendy, což je podíl na zisku firmy připadající na jednu akcii. Kromě akcií mezi majetkové cenné papíry řadíme podílové listy.

Úvěrové cenné papíry pak jsou dluhopisy, anglicky obligace. Dluhopis je vlastně formou půjčky. Funguje tak, že ten, kdo si půjčuje – emitent dluhopisu, se zavazuje, že za stanovenou dobu vyplatí původní částku plus úroky. Minimální hodnota dluhopisů v České republice je 1000 Kč. Dluhopisy může vydávat i stát na pokrytí výdajů, na které aktuálně nemá prostředky. U dluhopisů existuje několik způsobů výplaty úroků. Třetí skupinou jsou věcné cenné papíry, kterými se zajišťuje pohledávka, nejčastěji hypotéka, podle toho hypoteční zástavní listy.

Všem cenným papírům je společné, že na rozdíl od bankovních účtů nejsou pojištěné a jsou považovány za mnohem rizikovější a jsou většinou také méně likvidní, tedy náklady na proměnu cenných papírů v hotové peníze jsou vyšší. Proč tedy kupovat cenné papíry, když můžu o všechno přijít? Důvod je jednoduchý, s vyšším rizikem je spojen také vyšší výnos. Říká se tomu riziková prémie. Ceny akcií stále kolísají, čas od času slyšíme zprávy, že došlo k propadům na burzách. Pokud budeme akcie držet hodně dlouho (několik let), máme šanci, že se krátkodobé výkyvy vyrovnají a hodnota našich akcií poroste. Obchodování s akciemi je ale opravdu jen pro někoho, kdo se ve finančních trzích vyzná nebo využije podpory prostřednictvím renomovaných zprostředkovatelů a finančních poradců. Špatný finanční poradce či poradenská firma může být velmi rychlou cestou, jak přijít o veškerý majetek. Podvodníků v této oblasti je opravdu hodně. Některé firmy si účtují poměrně vysoké poplatky za zprostředkování obchodů, ale nenesou žádnou odpovědnost za to, jestli klient vydělá nebo ne.

Investičních příležitostí je spousta. Jejich obvyklé vlastnosti si můžeme připomenout v „Investičním pexesu“.

INVESTIČNÍ PEXESO

Pravidla hry

Pexeso, kde dvojice tvoří nějaký investiční nástroj a jeho typická vlastnost. Když otočím dvojici, musím rozhodnout, zda k sobě patří. Pokud myslím, že ano, беру si ji. Při vyhodnocení se za správné dvojice bod přičítá, za špatné bod odečítá. Hra končí buď ve chvíli, kdy jsou rozebrány všechny kartičky, anebo když se hráči s rozhodčím dohodnou, že končí (to pro případ, že na stole leží už jen dvojice, které všichni považují za špatné).

Proč hru hrát	hráči získají přehled o typech některých investičních produktů a jejich základních vlastnostech
Délka	5 min
Počet účastníků	2 nebo 4
Pomůcky	kartičky pexesa (viz protější strana)

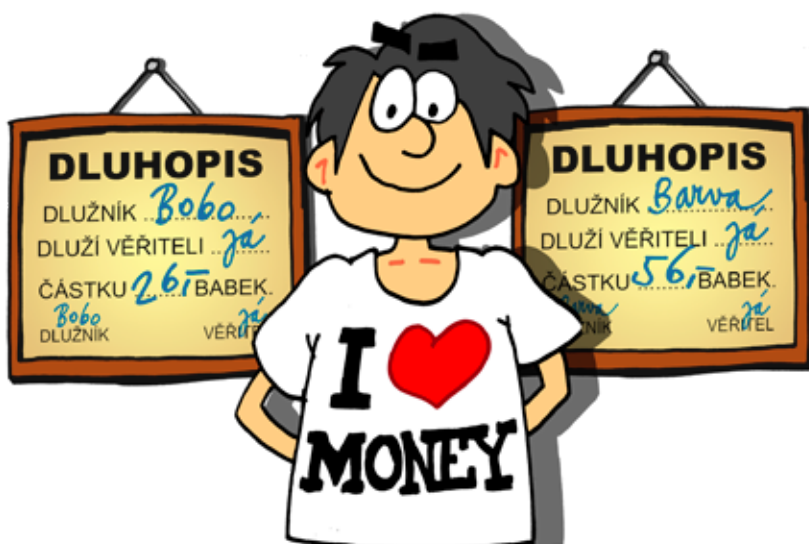
Co se hráči naučí:

Hráči se naučí orientačně vyhodnotit rizika investičních produktů a získají základ pro poučené rozhodování o vlastních investicích.

Zkušenosti vedoucích:

Napínavá hra, ve které až do konce nevím, jak na tom jsem.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

ALTERNATIVY K PENĚZŮM – REÁLNÁ AKTIVA

Kromě hotových a bezhotovostních peněz je možné majetek ukládat také do drahých kovů, uměleckých předmětů a nemovitostí. Proč právě tyto komodity? Ceny nemovitostí trvale rostou, protože velikost souše neumíme zvětšit, a tak je stále větší poptávka po pozemcích. Umělecké předměty jsou jedinečné a nenahraditelné. A drahé kovy, především zlato, jsou získatelné také jen v omezeném množství a jsou celosvětově nejuniverzálnějším nepeněžním platidlem. Výhodou všech těchto možností je, že se člověk vyhne inflaci a dlouhodobě většinou roste jejich hodnota, ačkoli nepřinášejí žádný úrok a jsou velmi málo likvidní. V případě nemovitosti můžeme na jedné straně mít zisk z pronájmu, ale i velké náklady s údržbou. Zlato je stále ještě nejuniverzálnějším prostředkem pro uchování hodnoty, jeho cenu neohrozí krach žádné velké banky ani burzy.

NÁSTROJ	TYPICKÁ VLASTNOST
Otevřený podílový fond (peněžního trhu) v českých korunách	Malé riziko, malý výnos, vysoká likvidita, nízké poplatky
Otevřený podílový fond (peněžního trhu) v cizí měně	Menší výnos, kurzové riziko, vysoká likvidita, nízké poplatky
Hypoteční zástavní list	Zajištěné nemovitosti
Dluhopis v českých korunách	Riziko neschopnosti emitenta dostát závazkům, část výnosu je předem známa
Akcie obchodovaná na burze	Vysoká likvidita, vysoké riziko
Spořicí účet v cizí měně	Pojištěný, nízký výnos, kurzové riziko
Akcie neobchodovaná na burze	Možný problém s likvidou, vysoké riziko
Otevřený podílový fond (dluhopisový) v českých korunách	Střední riziko, střední výnos
Otevřený podílový fond (akciový) v českých korunách	Vysoké riziko, vysoký potenciální výnos, vyšší poplatky
Dluhopis v cizí měně	Riziko neschopnosti emitenta dostát závazkům, část výnosu je předem známa, kurzové riziko
Otevřený podílový fond (dluhopisový) v cizí měně	Kurzové riziko, spíše vyšší riziko, nejpravděpodobněji střední výnos
Otevřený podílový fond (akciový) v cizí měně	Vysoké riziko, kurzové riziko, potenciálně vysoký výnos
Spořicí účet v českých korunách	Pojištěný, nízký výnos
Termínovaný vklad v cizí měně	Omezená likvidita, pojištěný, kurzové riziko
Termínovaný vklad v českých korunách	Omezená likvidita, pojištěný

KDYŽ POTŘEBUJI PŮJČIT

Zatím jsme se věnovali jen té příjemnější situaci, když mám k dispozici více peněz, než aktuálně potřebuji. Teď se budeme zabývat situací, kdy si naopak potřebujeme půjčit, bude tedy řeč o úvěrech. Tak jako banka vyplácela úrok nám, když jsme jí svěřili peníze, platí úroky dlužníci bance. Úroky z úvěrů jsou vyšší než úvěry z vkladů, banky žijí z rozdílu v úrokových sazbách mezi vklady a úvěry, peníze střadatelů půjčují těm, kdo je potřebují. Úvěry dělíme podle účelu.

Kontokorentní úvěr

K běžným účtům mnoho bank nabízí úvěr kontokorentní. Kontokorentní úvěr je povolené čerpání debetu („jít do mínusu“) na vlastním běžném účtu. Tuto možnost využívá i mnoho studentů. Kontokorentní úvěr má vždy stanoven limit čerpání (kolik si maximálně můžeme půjčit) a dobu, do kdy musíme peníze vrátit. Kontokorentní úvěr rozhodně není vhodný na dlouhodobější půjčení peněz, obvykle za něj banky účtují poměrně vysoké úrokové sazby, a to i proto, že takový úvěr je velmi snadno dostupný a z pohledu banky patří k rizikovějším. Kontokorent se naopak hodí k tomu, když mám nečekaný výdaj, který je třeba ihned uhradit, a vím, že ve velmi brzké době můžu částku uhradit (například se objeví nějaká skvělá nabídka, kterou je třeba zaplatit dnes, ale mzda mi přijde až pozítří). Banky se snaží předhánět v nabídkách kontokorentních úvěrů, protože úroky z nich jsou pro ně velmi zajímavými příjmy. Velmi často pak se splácením takových úvěrů bojují studenti a mladí lidé. U mnoha běžných účtů není možné ani kontokorent zakázat.

Hypoteční úvěr

Mezi úvěry poskytovanými fyzickým osobám (ne firmám) hrají nejvýznamnější roli hypotéky neboli hypoteční úvěry. Hypotéka je vždy úvěrem na pořízení nemovitosti, většinou vlastního bydlení. Takový úvěr většinou dosahuje několika miliónů a doba splatnosti může být až několik desítek let. Hypoteční úvěry jsou podporované státem, který může částečně přispívat například na pokrytí úroků. Hypoteční úvěr je jediným typem úvěru, který je u fyzických osob opodstatněný, a je krokem správným směrem. Ani hypotéku banka ale neposkytne každému. Protože se jedná o velmi vysoké částky, musí žadatel prokázat svou schopnost splácet. Při tom banky posuzují příjem žadatele, jeho věk, vzdělání, rodinný stav a dosavadní platební morálku. Jako záruka slouží pořízená nemovitost. Pokud tedy přestaneme být schopni splácet, hrozí, že nám banka dům či byt zabaví. Proti tomuto riziku se lze částečně pojistit (pojištění schopnosti splácet například v důsledku závažné nemoci). Absolutní jistota a ochrana ale neexistuje, pojistit lze jen přechodný výpadek příjmů.

V posledních letech na nás čím dál více útočí reklama na úvěry spotřebitelské. „Kupte dnes, platte zítra...“ Spotřebitelské úvěry se stávají vážným problémem, česká společnost se čím dál více zadlužuje. Nejčastěji se lidé zadlužují v souvislosti s Vánocemi. Mnoho rodin, které podlehnou tlaku reklamy, se dostane do situace, kdy nejsou schopni splácet své dluhy, úvěr kryjí dalším úvěrem a celá situace může skončit exekucí, tedy zabavením majetku soudem. V nabídkách bývá někdy těžké se vyznat. Zatímco banky uvádějí roční úrokovou sazbu (per annum ve zkratce p. a.), úvěrové společnosti někdy matou klienty i sazbou měsíční (per mensem, p. m.).

Dluhy se někdy mohou vymknout kontrole. Nejen v realitě, ale i třeba ve hře „Čím víc platíš, tím víc platíš“.

ČÍM VÍC PLATÍŠ, TÍM VÍC PLATÍŠ

Pravidla hry

Hra, která demonstruje, jak se i malé dluhy mohou vymknout kontrole.

Na hru potřebujeme dva organizátory. Jeden je „prodejcem úvěrů“, druhý („výběřčí“) potom dohlíží na jejich splácení, má na starosti sankce za pozdní platby. V případě více hráčů (odhadem od 8 výše) může být praktické mít „výběřčích“ více. V herním prostoru jsou dvě vymezená místa – „práce“ a „doma“. Hráči se pohybují mezi těmito dvěma místy, už proto, že na místě označeném „práce“ si vždy mohou vyzvednout mzdu (zadaný počet – doporučujeme 10 – papírků nebo jiné „měny“).

Život jim ovšem komplikuje prodejce úvěrů. Číhá na cestě mezi prací a domovem, a když někoho chytí, vnutí (hráči si losují) mu lístek s půjčkou anebo s nepříjemnou událostí (nemoc či ztráta zaměstnání).

Proč hru hrát	hráči si zjednodušeně vyzkoušejí splácení dluhů a komplikace, které při tom mohou nastat
Délka	od 30 min
Počet účastníků	od 2, 2 organizátoři, při větším počtu hráčů více
Pomůcky	papírky představující peníze, papírky úvěrů (odhadem 3 a více na hráče), papírky negativních událostí (méně než úvěrů – jeden až dva na hráče), viz následující stranu

Papírek s půjčkou obsahuje celkovou částku (např. 20), počet a výši splátek (včetně rozumného úroku např. 11×2 – první číslo je počet splátek, druhé výše jedné splátky) a frekvenci, jak často je potřeba platit (např. každé 2 minuty). Negativní události jsou potom lístečky, kde je uvedeno omezení (nemoc – poloviční příjem (5), ztráta zaměstnání – pětinový příjem (2)) a doba, jak dlouho trvá (rozmezí 1–5 minut). Všechny získané peníze, úvěry i nešťastné události hráči shromažďují u sebe „doma“. Organizátor, který má na starosti splácení úvěrů, v příslušných časových intervalech inkasuje

splátky (vezme příslušný počet lístečků z hromádky hráče a pro vlastní přehled může škrtnout horní číslo na lístečku a přepsat ho tím, kolik ještě zbývá, či naopak přičíst penále). Pokud není k dispozici dost peněz na zaplacení, připiše k dlužné částce sankci ve výši 100 % splátky.

Po nějaké době (20–40 minut) hra končí a je čas na závěrečnou diskusi, kde můžeme použít například tyto otázky:

- ▶ Jaké to je, když člověk nestíhá splácet a dluhy se mu vinou penále rychle zvyšují?
- ▶ Jaká výše půjček se dá vůči příjmu stihn out splácet?
- ▶ Jak vás ovlivnily „nešťastné události“ – daly se zvládnout, nebo představovaly zásadní problém?
- ▶ Co člověk riskuje, když si bere půjčku? A jaké z toho má naopak výhody?

Co se hráči naučí:

Hráči v určité karikatuře poznají rizika úvěrů a budou schopni lépe si představit případné komplikace, které mohou při jejich splácení nastat.

Zkušenosti vedoucích:

Problém může nastat, když se hráči rozhodnou papírek s nešťastnou událostí cestou „ztratit“. Také není úplně jednoduché sledovat všechny termíny placení, hodí se na to mít k dispozici více lidí.

Anna Bukovská, Junák, oddíl Střela, Dolní Lutyně

Problém s měřením časů se dá vyřešit tak, že splátky jsou splatné vždy, když se hráč vrátí domů s výplatou, nikoli v určitý čas.

Jaroslav Liška, Junák, 74. oddíl Šipka Plzeň

1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
1,-	1,-	1,-	1,-
Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání
Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání	Ztráta zaměstnání
Nemoc	Nemoc	Nemoc	Nemoc
Nemoc	Nemoc	Nemoc	Nemoc
10 11×1 Každé 3 minuty	2 3×1 Každé 2 minuty	5 3×2 Každou minutu	30 11×3 Každé 4 minuty
20 25×1 Každou minutu	10 4×3 Každé 3 minuty	10 2×5 Každých 6 minut	20 11×2 Každou minutu
10 1×11 Za 12 minut	12 15×1 Každé 4 minuty	3 2×2 Každé 2 minuty	6 4×2 Každou minutu
8 5×2 Každé 2 minuty	10 6×2 Každou minutu	12 4×4 Každé 3 minuty	6 2×3 Každé 4 minuty
10 1×11 Za 12 minut	12 15×1 Každé 4 minuty	3 2×2 Každé 2 minuty	6 4×2 Každou minutu
8 5×2 Každé 2 minuty	10 6×2 Každou minutu	12 4×4 Každé 3 minuty	6 2×3 Každé 4 minuty

RPSN

Pro zjednodušení orientace mají dnes již společnosti nabízející úvěry povinnost uvádět údaj nazývaný RPSN neboli roční procentní sazba nákladů. **Ukazatel RPSN** má oproti jiným ukazatelům dvě hlavní výhody. Při výpočtu RPSN je zohledněna nejen platba jistiny (vypůjčené částky) a úroků, ale také platby dalších poplatků s úvěrem spojených. Další výhodou spočívá v tom, že RPSN jsou všichni věřitelé povinni uvádět na roční bázi a nemůže tak dojít ke zmatení se sazbou měsíční či dokonce denní. Zatímco úrok ukazuje pouze a jen cenu vypůjčených peněz, RPSN v sobě **ukrývá veškeré náklady s půjčkou či úvěrem spojené**. V úroku, který je sám o sobě nákladem nejvyšším, tedy nejsou zahrnuty ostatní náklady, což je obvykle například vedení úvěrového účtu, poplatků za zpracování úvěru, výpis z účtu a podobné poplatky. Pokud tedy chceme srovnat nabídky úvěrů, měli bychom se vždy řídit údajem RPSN (většinou někde malými písmenky úplně dole). Ale někde ho ze zákona najít musíme. RPSN je logicky vyšší než úroková sazba. Pokud je úroková sazba například 5,99%, RPSN může být třeba 11,7%. Přesný rozdíl se však může u různých úvěrů velmi lišit.

SPLÁTKOVÝ PRODEJ

Další variantou spotřebitelského úvěru je splátkový prodej. Jak spotřebitelský úvěr, tak i splátkový prodej, nám může nákup značně prodražit. Nemusí to tak ale být vždycky, nabídka koupě na splátky může být i výhodná a prodejce tuto variantu nabízí proto, aby nabídl něco navíc oproti konkurenci a získal tak nové zákazníky. U splátkového prodeje musí firmy uvádět RPSN stejně jako u úvěrů. Hlavní je tedy všechno si předem dobře spočítat.

Leasing

Leasing je slovo, které slyšíme velmi často, co však znamená? Leasing je zvláštní forma pronájmu. Leasingů jsou dva základní typy, finanční a operativní leasing. Oba se využívají téměř výhradně k pořízení automobilů. Finanční leasing funguje tak, že leasingová společnost pořídí auto a my si jej pronajmeme. Výše pronájmu je ale taková, abychom auto za dobu smlouveného pronájmu splatili (samozřejmě se zaplatí výrazně víc, než je pořizovací cena auta, z rozdílu žijí leasingové společnosti). Operativní leasing u nás většinou používají jen firmy a od finančního se liší tím, že je jen pronájemem, auto zůstane majetkem leasingové společnosti. Sjednání leasingu není příliš komplikovaná záležitost a je jedním z důvodů, proč je dobré si pečlivě hlídat doklady, aby je někdo nemohl zneužít k uzavření leasingové smlouvy. Pakliže doklady ztratíme / někdo nám je ukradne, je potřeba ztrátu okamžitě nahlásit policii a všem bankám, u kterých máme účet a které nás identifikují podle čísla občanského průkazu.

Úvěry můžeme vždy porovnávat podle RPSN. Čím je vyšší, tím je úvěr dražší.

POZNÁMKY:

Hospodaření domácností

PENÍZE
A BANKOVNICTVÍ

HOSPODAŘENÍ
DOMÁCNOSTI

TVORBA CEN

OBSAH SMLUV

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

Občas se zasníme, co všechno bychom si přáli, ale pak se zase vrátíme nohama na zem a uvědomíme si, jaké jsou naše možnosti, co si můžeme dovolit. Až na pár výjimek, které jsou zatím zdarma v neomezeném množství (vzduch, sluneční záření...), jsou naše zdroje omezené. Naopak naše touhy a potřeby jsou nekonečné, ale uspokojujeme je z omezených zdrojů, a proto se musíme rozhodnout, co je pro nás nejdůležitější. Uspokojování neomezených potřeb z omezených zdrojů je podstatou lidské společnosti a ekonomiky.

Neustále se rozhodujeme pro vnitřně nejvýhodnější alternativu. Možnostem, kterých se musíme vzdát (ať už to jsou investice, způsoby trávení volného času, volba mezi prací a volným časem), se říká „náklady obětované příležitosti“. Jednou volbou se musíme vzdát ostatních alternativ. Zjednodušeně řečeno, pojedou-li o prázdninách na hory, nemohu být zároveň na brigádě. A to, co na brigádě nevydělám, jsou náklady obětované příležitosti.

ROZPOČET

Abychom vyšli s omezenými zdroji nebo penězi, sestavujeme rozpočty: oddílu, jednotlivce, rodiny, obce, státu a nyní i Evropské unie. Rozpočet se shodnou výší příjmů a výdajů je vyrovnaný, pokud příjmy převýší výdaje, pak přebytkový, a pokud naopak výdaje převýší příjmy, tak je schodkový neboli deficitní.

Rozpočet sestavený jako přebytkový nebo vyrovnaný, se může stát rozpočtem schodkovým, pokud nastanou nějaké neočekávané nebo nepředvídatelné okolnosti. Na rodinném rozpočtu se občas negativně podepíše neočekávaná událost, například vážnější nemoc (výpadek pracovního příjmu), porucha auta, pračky, vyplavení, nečekané zvýšení nájemného... Takové výdaje jsou mimořádné a lze je jen velmi obtížně předvídat. Přihodit se toho může mnoho a na tyto situace je třeba mít vždy k dispozici rezervní prostředky, nehospodařit od výplaty k výplatě. Některé instituce musejí dokonce vytvářet rezervy povinně. V rodinném rozpočtu to sice není povinné, je to ale více než moudré.

Rozpočet slouží k tomu, abychom věděli, jaké jsou naše příjmy a jaké jsou naše výdaje. Nejvíc nás zajímá, zda jsou příjmy vyšší než výdaje, nebo opačně, či zda je to náhodou stejné. Podle toho rozlišujeme tři typy rozpočtů:

Přebytkové – příjmy jsou vyšší než výdaje

Schodkové (deficitní) – příjmy jsou nižší než výdaje

Vyrovnané – příjmy jsou stejné jako výdaje

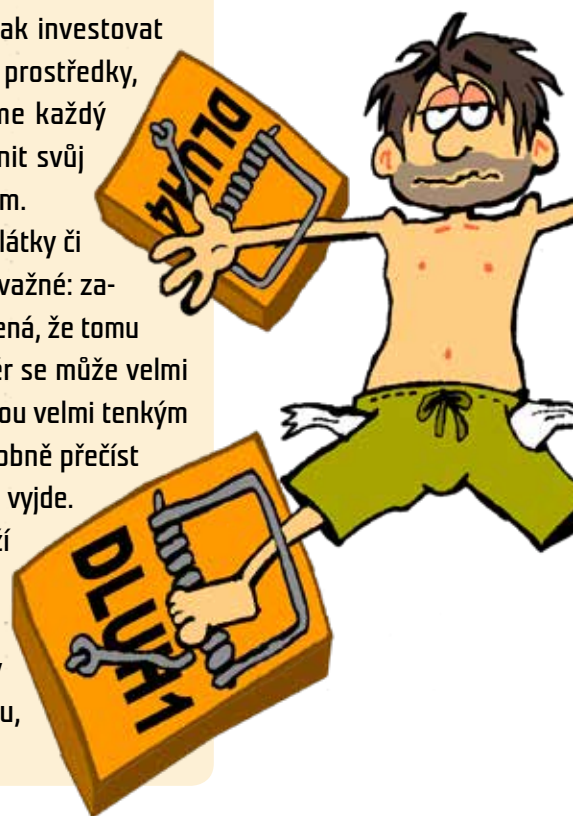
NAŠE PŘÍJMY

Jaké mohou být zdroje našich příjmů? Stejně jako výdaje jsou i příjmy pravidelné a nepravidelné. Lidé zaměstnaní v pracovním poměru mají pracovní příjem – plat nebo mzdu, podnikatelé pak zisk. Pravidelnými příjmy mohou být i úroky z vkladů, příjmy z pronájmu nebo třeba sociální dávky vyplácené státem. Mezi sociální dávky patří podpora v nezaměstnanosti, rodičovská dovolená, mateřská, nemocenská, invalidní a především starobní důchody, které jsou také největším výdajem ze státní kasy. Nepravidelným nebo mimořádným příjmem mohou být honoráře, výnosy z cenných papírů (dividendy z akcií), příjmy z prodeje věcí, u studentů i stipendia. Z většiny příjmů si určitou část odebere stát ve formě daně, a tak dostáváme z hrubého příjmu (před zdaněním) čistý příjem, který reálně dostaneme. Počítat tedy můžeme až s příjmy čistými.

KDYŽ SE PŘÍJMY NEROVNAJÍ VÝDAJŮM...

Co můžeme udělat, jestliže máme výraznější přebytek nebo nedostatek finančních prostředků? Přebytek je samozřejmě mnohem příjemnější a pár rad, jak investovat a kam je uložit, najdete v kapitole bankovníctví. Kde ale získat finanční prostředky, když se nedostávají? To vše záleží na tom, na co a proč. Pokud máme každý měsíc nedostatek finančních prostředků, nezbyvá nic jiného, než změnit svůj životní styl: uskromnit se, nebo zvýšit příjmy dalším pracovním příjmem.

Proč ale nevyužít některé ze spousty výhodných nabídek plateb na splátky či spotřebitelských úvěrů? Důvodů je hned několik a všechny jsou velmi závažné: za prvé, když nám někdo tvrdí, že jeho nabídka je výhodná, vůbec to neznámá, že tomu tak opravdu je, a u úvěrů to platí dvojnásobně. Zboží zakoupené na úvěr se může velmi prodražit, aniž by to bylo na první pohled zřejmé. Spotřebitelské úvěry jsou velmi tenkým ledem. Pokud přesto tuto možnost budeme chtít využít, je nutné si podrobně přečíst podmínky a spočítat, na kolik nás zakoupení věci tímto způsobem celkově vyjde. Jsou i světlé výjimky, kdy se nákup prodražit nemusí. Pro srovnání slouží u všech typů půjček povinně uveřejňovaný údaj RPSN, který vyjadřuje roční procentní sazbu nákladů. Říká tedy, kolik procent ročně zaplatíme za to, že úvěr máme. Zahrnuje nejen úroky, ale také kompletně všechny poplatky, které jsou s úvěrem spojené (například za zpracování úvěru, za vedení úvěrového účtu, za zaslání výpisů a mnohé další...).

DLUHOVÁ PAST

Musíme si také zodpovědět otázku, proč bychom měli mít v budoucnosti více peněz než nyní? Zvýší se naše příjmy? Budeme z nich schopni splácet dluh? Odolat lákavým nabídkám nemusí být jednoduché, ale vyvarujeme se tak možným velkým problémům dluhové pasti. Dluhová past je komplikovaná situace, do které se dostává každý, kdo přestal být schopen splácet dluhy. Na splátky jednoho úvěru si bere další úvěr, dokud je někdo ochoten půjčit. Čím beznadějnější je situace, tím vyšší úroky se z úvěrů musí platit, protože klient je nedůvěryhodný a seriózní banky již nejsou ochotny takovému klientovi půjčovat. Zoufalí lidé se uchylují k zoufalým činům. Jsou ochotni si půjčit od kohokoli a za jakýchkoli podmínek, včetně lichvářů, a pak se mohou stát i oběťmi vyděračů.

Jak se člověk cítí v dluhové pasti? Zkuste hru „Dluhová past“.

DLUHOVÁ PAST

Pravidla hry

Před začátkem hry potřebujeme vyznačit čtyři území: dluhová past, spotřebitelský úvěr, území bez dluhů a bez většího majetku, vlastnictví automobilu a domu, milionový majetek. Jednotlivé oblasti jsou vyznačené například provazem na zemi a navazují na sebe – kromě krajních území (dluhová past a milionový majetek) sousedí tedy každé území s dvěma vedlejšími. Mezi těmito úrovněmi se hráči budou pohybovat,

Proč hru hrát	hráči se názorně seznámí s pojmem dluhová past
Délka	10–20 minut
Počet účastníků	přibližně od 8 více
Pomůcky	provazy či něco jiného na vyznačení území

stačí například položit na zem švihadla ve vzdálenosti asi dva metry od sebe. Cílem je od dluhové pasti, kde všichni začínají, skončit jako milionář. Postupuje se formou náhody – kámen, nůžky, papír. Stříhat si mohou spolu pouze dvojice hráčů na stejné úrovni, přičemž vítěz postupuje výš a poražený klesá. Hra se dynamicky vyvíjí až do stadia, kdy část

dokončila na úroveň milionáře, ale část zůstala v území bez možnosti se posunout. Po skončení hry můžeme účastníkům položit například tyto otázky:

- ▶ Myslíte, že v realitě je přestup mezi jednotlivými úrovněmi podobně závislý na náhodě?
- ▶ Jak by vám přišlo, kdyby hráči na začátku hry začínali s různou úrovní majetku?
- ▶ Jak jste se cítili, když jste se vrátili do nižšího pásma? Jaké to bylo skončit definitivně v dluhové pasti?
- ▶ Jak jste se cítili, když jste se posunuli do vyššího pásma. Jaké to bylo stát se milionářem?

Co se hráči naučí

Hráči zjistí, že mají vnímat přehnané zadlužení jako negativní jev.

Zkušenosti vedoucích

Dobrá diskuse na závěr je důležitá. V průběhu hry si hráči nestihnou uvědomit své pocity.

Anna Rambousková, Junák, oddíl Modrý klíč

Hra je nepříjemně realistická pro častěji prohrávající, kteří postupně ztrácí motivaci pokračovat dál. Je dobré si toho všimnout a zhodnotit v závěrečné diskusi.

Jan Smrčka, Junák, oddíl Devítka

Hráči mohou velmi rychle zapomenout, na co je má hra upozornit a jednoduše myslí jen na stříhání.

Předejít tomu lze použitím lístků představujících peníze. Začínalo by se na úrovni bez dluhů a většího majetku a každý má tři lístečky. Dva hráči si stříhnou, poražený vítězi jeden lístek dá a oba se přesunou dle stávajících pravidel. V případě, že si stříhají dva hráči v „dluhové pasti“ vítěz si vezme od poraženého lístek a posune se o stupeň výš. Poražený žádný nemá, a proto musí jeden nový vzít od vedoucího. Tato verze sice hru trochu komplikuje, ale hráči dostanou do rukou „peníze“ a pocít, že něco získávají nebo naopak ztrácí.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

EXEKUCE

Ve chvíli, kdy dlužník přestane splácet dluhy, může dojít až na exekuci. Exekuce je soudní rozhodnutí o zabavení věcí v hodnotě nesplaceného dluhu. Soud rozhodne o obstavení majetku a mzdy, ze které stanoví minimální částku, se kterou dotyčný může přežít, a zbylé peníze jsou poukázány věřiteli. Po celou dobu existence nesplaceného dluhu se dluh zvětšuje o úroky. Náklady řízení (na vymození dluhu) ze zákona platí také dlužník.

Exekuce nás nemusí potkat jen jako důsledek nesplácení půjček, ale i jako důsledek zdánlivě banálních situací. Stačí nezaplacená pokuta dopravnímu podniku, nezaplacené složenky, nájmy či nevyzvednuté úřední dopisy na poště. K exekuci může dojít i kvůli nízkému dluhu v řádu několika stokorun (nezaplacená pokuta či faktura), přesto až do vyřešení bude soudem obstaven veškerý dlužníkův majetek, což znamená, že jím dlužník nemůže nakládat: pokud například zapomeneme zaplatit složenku za pokutu kvůli špatnému parkování, můžeme být překvapeni, proč nám přestala fungovat platební karta a proč máme zablokovaný účet v bance.

Zažít
exekuci není
nic příjemného.
Trochu si to můžeme
představit pomocí
her *Exekuce I* a
Exekuce II.

HRA NA EXEKUCI I

Pravidla hry

Jeden hráč ze skupiny bude hrát roli dlužníka bránícího svůj majetek. Ostatní se stanou exekutory a budou se snažit tento majetek odnést. Na zemi označíme kruh o průměru asi dva až čtyři metry, doprostřed kruhu umístíme majetek dlužníka (například papírové koule nebo tenisové míčky v počtu asi 20 kusů – můžeme malou část z nich označit, ty označené pak představují část majetku, kterou nelze zabavit, a exekutoři se jich tedy nemohou zmocňovat, což jim komplikuje práci). Dlužník během hry pobíhá ve svém kruhu a snaží se dotknout exekutorů, čímž je na chvíli vyřadí ze hry. Chycený exekutor musí jít na exekutorský úřad (například 20 metrů vzdálený strom) a počkat zde půl minuty (nebo to může být vzdálenější místo a pak se nemusí čekat, stačí tam dojít). Poté může běžet zpátky a zapojit se. Úkolem exekutorů je

krást postupně majetek dlužníka a nenechat se přitom chytit. Po několika minutách hry zastavíme a spočítáme zbylý majetek dlužníka. Vyměníme role a můžeme zopakovat. Na hru bychom měli navázat krátkou diskusí, kterou zahájíme informací o tom, že ve skutečnosti se dlužníci samozřejmě exekuci nebrání fyzicky, ale nějaké možnosti obrany mají. Můžeme se zeptat, jaké možnosti obrany hráči vidí (zjistit si informace na internetu, poradit se s právníkem a samozřejmě platit závazky včas).

Proč hru hrát

hráči se seznámí se základním principem exekuce a souvisejícími pojmy

Délka

15–20 minut

Počet účastníků

od 5 více

Pomůcky

míčky či papírové koule či jiný „majetek“, provaz či něco jiného na vyznačení kruhu

Co se hráči naučí

Hráči si po hře dovedou představit negativní dopady exekuce.

Zkušenosti vedoucích

Hra na jednoduchém principu ukazuje, že jsou možnosti, jak se exekuci bránit. V závěrečné diskusi je potřeba mluvit o tom, jak obrana proti exekuci probíhá ve skutečném světě.

Jan Smrčka, Junák, oddíl Devítka

Osvědčilo se nám vyznačit uprostřed ještě druhý, menší kruh, do kterého se všechny koule dají, a kam nemůže vstoupit nikdo, ani dlužník. Exekutoři z něj pouze vytahují koule. Pokud se stalo, že některý exekutor byl chycen s koulí, musel ji do tohoto kruhu vrátit.

Jan Merhaut, Liga Lesní Moudrosti, kmen Tlapáč

HRA NA EXEKUCI II

Pravidla hry

Ve hře vystupuje jeden organizátor v roli exekutora, nejlépe v kostýmu (nebo s nápisem exekutor připevněným na sobě). Sehraje krátkou scénku o situaci dlužníků, což jsou v tuto chvíli všichni hráči, vysvětlí, proč je

Proč hru hrát	hráči se seznámí s konkrétním dopadem exekuce na dlužníky
Délka	30 min
Počet účastníků	od 2 více
Pomůcky	kostým exekutora či nápis exekutor

zde a kdo ho poslal. Poté dá všem za úkol, aby sepsali seznam majetku celkem za 10 000 Kč z daného prostředí (oddílu). Při menším počtu hráčů mohou pracovat jako jedna skupina, budou tedy odhadovat a počítat cenu například sportovního vybavení oddílu, nádobí, knih apod. Částku lze nastavit i vyšší a nechat hráče sepisovat po jednotlivých majetech z jejich

domova (pokojíčku dětí). Po skončení hry krátce ověříme reálnost informací a popovídáme si o tom, jak se hráči cítili během hry, zda si dokáží představit, že o sepsané věci by skutečně přišli.

Co se hráči naučí

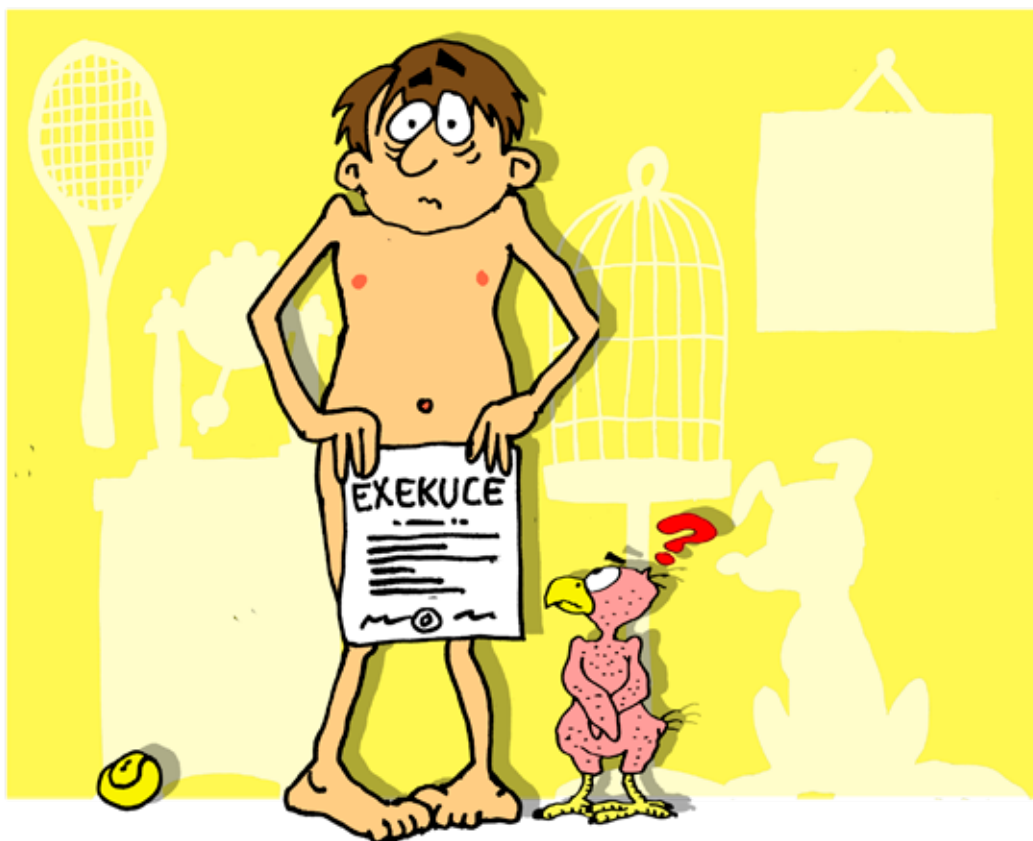
Hráči si po hře dovedou představit, jak by je osobně exekuce zasáhla.

Zkušenosti vedoucích

Hru je možné obměnit tím, že hráči odhadují cenu věcí po skupinách nebo sami, a na konci ještě navíc vyhodnotíme, komu se dařilo lépe odhadnout ceny jednotlivých věcí.

Anna Rambousková, Junák, oddíl Modrý klíč

HYPOTÉKY

Největšími půjčkami bývají hypoteční úvěry, tedy dlouhodobé půjčky na bydlení. Bydlení si téměř nikdo nemůže dovolit po studiích pořídit z vlastní kapsy. Hypoteční úvěry jsou státem podporovaný typ úvěrů (stát může přispívat na úroky, umožňuje snížení daně). Samozřejmě s sebou také nesou riziko, že když nebudeme schopni úvěr splácet, může být majetek zabaven. Zárukou v případě hypotéky je pořizovaná nemovitost, tedy dům či byt. Než banka klientovi poskytne hypoteční úvěr, prověřuje podle příjmů, věku, vzdělání, rodinného stavu a počtu dětí jeho schopnost splácet. Velké problémy mohou nastat při ztrátě zaměstnání nebo dlouhodobější nemoci. Přechodnou neschopnost splácet úvěr je možné pojistit. Některé banky dokonce při uzavírání smlouvy o hypotečním úvěru požadují i uzavřené životní pojištění, o kterém se více dovíte v kapitole pojištění. Ne každý tedy na hypotéku dosáhne. Hypoteční úvěr představuje obvykle jednu z mála možností, jak si pořídit vlastní bydlení ve věku, kdy člověk zakládá rodinu. Vlastní bydlení je mnohem větší jistotou, než bydlení v pronajatém bytě, a je také výhodnější splácet svůj vlastní dům či byt, než platit ne o mnoho nižší nájem někomu cizímu, kdo byt pronajímá za účelem dosažení zisku.

Půjčky umožňují pořídit věci, na které bychom jinak neměli dost peněz. Za peníze, které takto získáme dříve, než bychom je našetřili, je ovšem potřeba zaplatit – v podobě úroků a poplatků. Pokud půjčky nejsme schopni splácet, má to negativní důsledky – následkem pokut a penále dlužíme stále více. Může také dojít k exekuci – zabavování našeho majetku – ať už pořízeného z půjčených peněz, nebo z peněz jiných.

FIREMNÍ POHLEDÁVKY A ZÁVAZKY

Můžeme si také ukázat, jak je to s aktivy a pasivy u firem. Zvolili jsme typický výrobní podnik, řekněme výrobu nábytku. Jaká bude struktura majetku takové firmy? Na straně aktiv (v účetnictví vždy levý sloupec) bude veškerý majetek, bez ohledu na to, zda byl pořízen z vlastních nebo cizích zdrojů. Řadí se shora dolů od dlouhodobého po krátkodobý. Na straně pasiv se u firem zobrazují zdroje krytí majetku. Majetek, který firma pořídila z vlastních zdrojů, patří do položky „vlastní jmění“ nebo „základní kapitál“, zbylý majetek jsou cizí zdroje (bankovní úvěry, vydané akcie ve vlastnictví akcionářů ...). Aktiva firmě slouží k tomu, aby mohla vyrábět.

VÝROBA NÁBYTKU, ROZVAHA

Aktiva		Pasiva	
Výrobní hala	1000	Vlastní zdroje	
Administrativní budova	800	Základní kapitál	1000
Montážní linka	900	Cizí zdroje	
Automobily	200	Vydané akcie	2000
Zařízení kanceláře	80	Bankovní úvěr	250
Bankovní účet	300	Závazky (ještě nezaplacené zboží, za které dlužíme dodavateli)	30
Suma aktiv	3280	Suma pasiv	3280

Základní pravidlo každé rozvahy (balance) je rovnost aktiv a pasiv, tedy všechny majetek musí mít nějakého vlastníka.

DOMÁCÍ POHLEDÁVKY A ZÁVAZKY

I domácnosti mají aktiva a pasiva, majetek vlastní a cizí, jak jsme si vysvětlili na příkladu úvěru: Peníze, které používáme, patří stále bance, která nám na něj půjčila.

Může i domácnost vlastnit něco, co neužívá? Mohla by z toho něco mít? Odpověď zní ano. Nejlepší je přece majetek, který pracuje za nás, „sám“ se rozmnožuje. V bilanci výrobní nábytku, části cizí zdroje, jsou vydané akcie. Co se tím myslí? Jedna akcie je maličký kousek firmy, ne konkrétní stůl, výrobek či stroj, ale majetkový podíl. Akciová společnost vydává akcie s cílem získat více zdrojů, aby se mohla rozšiřovat. Akcie veřejně nabízí a zájemci je mohou kupovat, čímž kupují určitý vlastnický podíl ve firmě. Pokud se firmě daří, tak držitelé akcií – akcionáři se podílejí na zisku, dostávají dividendu (zpravidla jednou ročně). S akciemi lze také obchodovat dále. Nákup a prodej akcií ale vyžaduje velmi dobré odborné znalosti. Kromě akcií můžeme vlastnit i jiné druhy cenných papírů, víc se dozvíte v kapitole Bankovníctví.

Je tu hodně neznámých pojmů a cizích slov? Kromě slovníčku na konci s tím může pomoci i hra „Neřekni to“.

NEŘEKNI TO

Pravidla hry

Hráči sedí v kruhu, vždy jeden z nich si vylosuje slovo z klobouku, sám pro sebe si ho přečte. Ihned poté začne během minutového limitu popisovat ostatním, o jaké slovo či slovní spojení se jedná. Nesmí však používat příbuzná slova, ani slova se stejným kořenem. Kdo z kruhu první uhádne, získává bod. Je možné hrát i na skupinky, potom vysvětluje vždy člen skupiny svým spoluhráčům a body získávají dohromady.

Proč hru hrát	hráči si připomenou důležité pojmy a jejich význam
Délka	10–20 min
Počet účastníků	od 4 více
Pomůcky	napsané pojmy na lístečcích

Příklady slov – hospodařit, rozvaha, aktiva, pasiva, investice, schodkový rozpočet, spoření, exekuce, dluh, mateřská dovolená, základní kapitál, pohledávka, závazek, majetek, nemovitost

Co se hráči naučí

Znát a srozumitelně vysvětlit důležité pojmy.

Zkušenosti vedoucích

Klasická disciplína z Aktivit, na procvičení pojmů je prima.

Jan Smrčka, Junák, oddíl Devítka

MAJETEK

Majetek nám buď může peníze rozmnožovat, nebo do něj musíme peníze vkládat: soukromý majetek domácností bývá spíše trvalým nákladem. Vlastníme-li dům, tak sice nemusíme platit nájemné, ani splácet hypotéku, ale nevyhnou se nám nemalé náklady na opravy, případně pojištění, a každoročně budeme muset ještě zaplatit daň z nemovitosti. Pokud ale vlastníme domy dva a druhý pronajmeme, budeme mít příjem z pronájmu, který by měl nejen pokrýt náklady na údržbu, ale mělo by ještě něco zůstat. Zároveň v nemovitosti máme spolehlivě uložené finanční prostředky, neměla by je ohrozit ani inflace. Naopak osobní auto bude téměř vždy jen nákladem a po několika letech ho budeme muset nahradit. Ideální majetek je tedy takový, který nám svou pouhou existencí zajistí trvalý příjem. Zajistit si takovou strukturu majetku ale vyžaduje nemalé úsilí, znalosti a trochu štěstí.

Když si něco půjčíme, vznikne nám tím závazek (závazek vrátit to) a tomu, od koho jsme si to vypůjčili, pohledávka. Majetek, který používáme, je buď náš – aktiva, nebo cizí – pasiva. A ještě jeden pohled na majetek – některý další majetek produkuje (z pronajímání bytu získáváme peníze za nájem) a jiný další majetek spotřebovává (za auto platíme pojištění, je potřeba do něj kupovat pohonné hmoty a případně zařízovat opravy).

ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

Životní úroveň není jednoduché určit hlavně proto, že pro každého je důležité něco jiného. Nemůžeme složitě vysvětlovat různé komplikované způsoby stanovování životní úrovně, máme tu alespoň docela zajímavý projekt, který nám pomůže se v problémech se životní úrovní zorientovat:

Jak vlastně srovnávat životní úroveň? Zkuste hru „Naše životní úroveň“.

PROJEKT: NAŠE ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

O co půjde

Účastníci udělají skupiny po přibližně 6 (tak, aby sourozenci nebyli ve stejné skupině) a jejich úkolem je zjistit, kdo ze skupiny má nejvyšší životní úroveň. Je na skupině, jak nastaví kritéria a jak bude úroveň měřit.

První fázi by měla být motivace:

Vyberte v tisku aktuálnější zprávy. Je dobré udělat z nich prezentaci, kde účastníci uvidí obrázky a zároveň

uslyší doprovodný text. Texty by měly pojednávat o jejich oblíbených zpěvácích, skupinách, celebritách. Často by měly v průběhu prezentace zaznívat otázky typu: Žije si lépe Madonna nebo Britney? Má Bono vyšší životní úroveň než Johnny Depp?

Druhá fáze: plánování

Zadejte účastníkům úkol: připravit kritéria, na kterých se

skupina shodne, a vymyslet způsob, jak ohodnotit životní úroveň podle konkrétních kritérií.

Třetí fáze: realizace

Účastníci podle zvolených a připravených kritérií ohodnotí své rodiny a jejich životní úroveň.

Čtvrtá fáze: hodnocení

Účastníci navrhnou případné změny kritérií, podle kterých by se měla životní úroveň hodnotit, aby více vypovídala o realitě.

TIP: Pokud jsou ve skupině lidé, kteří jsou nějakým způsobem vyloučeni, nepracujte raději s reálnými rodinami účastníků, ale nabídněte jim několik modelových postav, které odhalíte až po naplánování kritérií.

Co se hráči naučí

Hráči zjistí, jak racionálně přistupovat k posuzování životní úrovně. Přesvědčí se ovšem také, že i nejlepší srovnání může být zavádějící vzhledem k tomu, že není možné objektivně určit význam jednotlivých kritérií.

Zkušenosti vedoucích

Doporučuji variantu s fiktivními postavami. Odhadnout, co by mohlo být pro účastníky nepříjemné, je velmi těžké a nevyplatí se to riskovat. Nemožnost objektivního srovnání můžeme ještě zdůraznit tím, že o postavách nakonec odkryjeme nějakou skrytou informaci, která zcela mění pohled na jejich životní úroveň.

Anna Rambousková, Junák, oddíl Modrý klíč

Když jsme hru hráli, tak rozdílné sociální postavení účastníků opravdu představovalo problém.

Jan Smrčka, Junák, oddíl Devítka

POZNÁMKY:

Tvorba cen

Vědět, proč něco stojí právě tolik, kolik to stojí, nevypadá na první pohled jako moc důležité. Cena je někde napsaná a my se můžeme rozhodnout, zda ji zaplatit, anebo ne. Jenže vědět, jak se ceny stanovují, pro nás může být užitečné. Hlavně ze dvou důvodů:

- ▶ Při nákupu můžeme lépe posoudit, zda taková cena je přiměřená a jestli třeba nebude lepší nakoupit někde jinde.
- ▶ Dříve nebo později budeme sami něco prodávat. A bude potřeba se rozhodnout „za kolik“.

KDE SE BERE CENA?

Při pohledu na cenovku v obchodě si můžeme říct, že to je dobrá nebo špatná cena, že od minule zdražili anebo že jsou zrovna akční slevy. Taky se můžeme ptát, proč to stojí právě tolik, proč to není levnější nebo dražší. A otázkám není konec, protože víme, že ceny zboží se mění, že jahody jsou v zimě dražší než v létě, skvělý nový telefon se za půl roku bude prodávat levněji a třeba ceny benzínu mohou klidně stoupnout, klesnout anebo zůstat stejné. Pokud nás zajímá, proč se tohle všechno děje, tak je tu dobrá zpráva. Existuje teorie, která to docela dobře vysvětluje. A ani není přehnaně složitá.

Podle ekonomů cenu určuje **trh**, a to na základně **nabídky** a **poptávky**. To zní jednoduše a povědomě, ale co to přesně znamená?

Trh vznikne tak, že se nějakým způsobem setkají prodávající a kupující. Může to být setkání doslova (zákazník přijde do supermarketu), nebo jen nějak přeneseně (internetový obchod, nástěnka s inzeráty koupím a prodám, ...). Bez ohledu na to, jak k tomu konkrétně dojde, trh je tu od toho, aby „se vědělo“, že někdo něco prodává a naopak někdo jiný něco chce koupit. Na trhu se tedy shromáždí všechny nabídky a všechny poptávky.

Nabídka neznámá nic jiného, než to, že někdo chce něco prodat. Je celkem jasné, že prodávat chce proto, aby získal peníze (a zprostředkovaně pak další věci, které teď nemá a chce je). Teď si zkusme na místě prodávajícího představit sami sebe. Máme něco, co chceme prodat, třeba dort, který jsme upekli. Jestli s ním vůbec půjdeme na trh a budeme ho nabízet na prodej, závisí na tom, kolik za to dostaneme peněz. Pokud to bude třeba dvacet korun, tak skoro nikdo z nás svůj dort prodávat nebude, protože se to nevyplatí. Možná že někdo dort za dvacku prodat půjde, ale takových lidí bude málo. Jak se ale bude cena zvyšovat, nejspíš se čím dál víc z nás rozhodne dort prodávat, protože se to vyplatí. Kdyby se dort prodával třeba za dva tisíce, tak ho asi vyrazíme prodávat všichni, protože to bude způsob, jak získat jednoduše celkem dost peněz. Když to zobecníme, tak **čím bude cena vyšší, tím bude větší i nabídka**. Čím víc peněz bude dort stát, tím více lidí se ho bude snažit prodávat.

Ve hře „Můj obchod“ můžete vyzkoušet, jaké je to tvořit nabídku – osobně.

MŮJ OBCHOD

Pro hráče máme jednoduché zadání:

„Zamysli se: kdyby sis měl otevřít obchod, s čím by to bylo? Popiš sortiment obchodu – vymysli, jaké všechny věci bys měl mít na skladě. Můžeš si pro svůj obchod zkusit vymyslet taky dobrý název – v dobrém nápadu je síla.“

Pak hráči své obchody prezentují a poté, co proběhnou všechny prezentace, mohou diskutovat o tom, jak je který nápad reálný a zda by se stali zákazníky takového obchodu.

Proč hru hrát	hráči si zkusí dát do souvislosti své zájmy a své vnímání poptávek
Délka	podle počtu hráčů – od 20 minut
Počet účastníků	2 a více
Pomůcky	žádné, výhodou tužka a papír pro účastníky, případně prezentační pomůcky (např. pastelky na výrobu plakátu)

Co se hráči naučí

Představit si spojení vlastních zájmů a schopností s poptávkou ostatních lidí.

Také si zkusí dát svému nápadu lákavou tvář.

Zkušenosti vedoucích

Aby hra nebyla spíše tréninkem rétoriky nebo ukázkou schopnosti pracovat s PowerPointem, je třeba připravit pro účastníky návodné otázky.

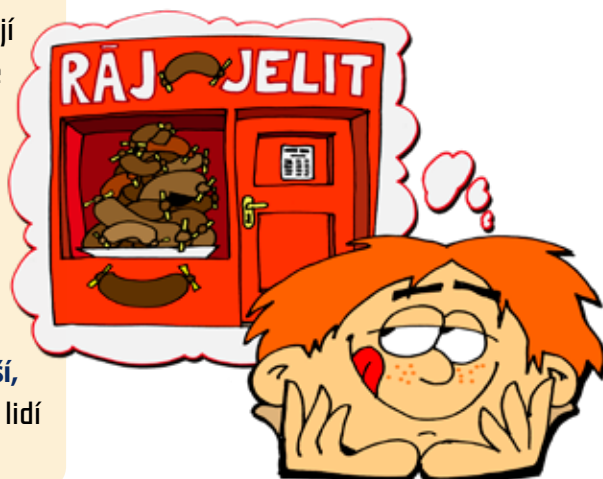
Ondřej Kurz, Junák, Camelot

Vyplatí se blíže specifikovat, co všechno může obsahovat prezentace obchodu. My jsme zadali: jméno, umístění, druhy prodávaného zboží, otevírací doba, ceny, co nejlepší reklama.

Alžběta Korblová, Junák, 138. skautský oddíl Modrý klíč

Poptávka znamená, že někdo chce něco koupit. To, že by někdo chtěl koupit dort, který jsme nabízeli o odstavec výše, se dá představit docela snadno. Jenže zase závisí na ceně, kdo se nakonec vydá dort shánět. Kdyby to byly ty (z pohledu prodávajícího) skvělé dva tisíce, tak asi většina z nás na nákup dortu vůbec nevyrazí, protože dát tolik peněz za dort buď nechceme, anebo vůbec nemůžeme. Pár lidí by se asi zase našlo, buď proto, že mají opravdu hodně peněz anebo jsou v nějaké neobvyklé situaci, třeba nutně potřebují narozeninový dort 😊. A podobně, i když přesně opačně než u nabídky, se situace začne měnit s tím, jak se bude měnit cena. Čím bude nižší, tím více z nás se asi rozhodne k tomu vydat se dort koupit. Pokud celý dort bude třeba za tu dvacku, tak se ho asi vydají koupit skoro všichni, protože i když dorty moc nejedí, tak za tyhle peníze se pro to určitě využití najde (návštěvy, dárek, dortová bitva...). Zobecnění tedy v případě poptávky zní: **čím bude cena nižší, tím bude vyšší poptávka**. Čím méně bude dort stát, tím více lidí ho bude chtít koupit.

SPOJENÍ NABÍDKY A POPTÁVKY

A teď je potřeba nabídku a poptávku spojit dohromady. Jinak koneckonců riskujeme, že se všichni budeme tlačit za pultem v cukrárnách s našimi dorty za dva tisíce, které nikdo nebude kupovat, a pak všichni vyrazíme do protější cukrárny koupit dorty za dvacku, ovšem nenajdeme tam ani ty dorty, ani nikoho, kdo by je prodával.

Důsledkem takové situace by byly hromady neprodaných dortů a naopak hromady zklamáných zákazníků, kteří dort nesehnali. Když se na chvíli vrátíme do naší role prodejce dortu a zároveň jednoho z těch nešťastníků, co přebíhají z cukrárny do cukrárny, můžeme si docela dobře představit, jak by se situace vyvíjela. Nabízíme náš skvělý dort za dva tisíce. Nikdo ho nekupuje. Pak běžíme koupit dort za dvacku a nikdo ho neprodává. Ignorujeme tu celkem logickou možnost, že si sníme ten náš vlastní dort. Sice by to bylo řešení, ale má dvě nevýhody. Za prvé by to znamenalo, že si člověk musí vyrobit všechno sám, a za druhé bychom si museli poptávku a nabídku vysvětlovat na nějakém složitějším případě. Takže pro jednoduchost zůstaňme u toho, že chceme dort jak koupit, tak prodat.

Na konci dne nám zbývá dort, rozhodneme se ho tedy zítra nabízet za nižší cenu, třeba ho někdo koupí za tisícovku. A naopak v prázdném cukrářství, kde chceme koupit dort za dvacku, se necháme slyšet, že bychom klidně zaplatili víc, třeba třicet. Druhý den se asi situace o moc nezlepší, ale přece jen už se asi nějaký dort v prvním cukrářství prodá a možná se najde i někdo, kdo za třicet své dorty bude nabízet. Pořád ale velká většina bude nespokojená, protože neprodá a ani nenakoupí. Takže další den budou své dorty nabízet zase za méně (teď už vědí, že to funguje, za tisícovku se jich prodalo víc než za dva tisíce) a budou ochotni zaplatit více (zase vědí, že to funguje, za třicet korun už se v nabídce nějaké dorty objevily). Takhle se bude cena na jedné straně snižovat a na druhé zvyšovat. To ale není všechno, co se bude dít. Jak se postupně bude snižovat cena, za kterou dorty nabízíme, tak si někdo řekne „Za míň jak 800 Kč už mi nestojí za to se s tím péct a prodávat to tady.“ A podobně – s rostoucí cenou v té cukrárně, kam chodíme nakupovat, se postupně najdou lidé, pro které už bude cena za dort vysoká, a tak si ho koupit nepřijdou. V první cukrárně se tedy zmenšuje počet dortů, co se neprodají a zbudou, v druhé se naopak zmenšuje fronta a počet lidí, na které se nedostane.

ROVNOVÁŽNÉ MNOŽSTVÍ, ROVNOVÁŽNÁ CENA

Postupně se dostáváme k něčemu, čemu ekonomové říkají **rovnovážné množství** a **rovnovážná cena**. Rovnovážné množství znamená, že se nabízí právě tolik produktů (v našem případě dortů), kolik se prodá. A rovnovážná cena znamená, že cenu, za kterou se produkt (dort) nabízí, je ochotno zaplatit přesně tolik zákazníků, kolik je k dispozici produktů (dortů). Jednoduše řečeno nezbudou žádné neprodané dorty, ani žádní zákazníci, na které dort nezbyl.

Takže takhle v principu jednoduše vznikne číslo na cenovce. Hledá se taková cena, při které nic nezůstane. Ani zboží v regálech, ani lidé, kteří se vrací s nepořízenou, protože na ně nezbylo.

Ve skutečnosti je to o něco komplikovanější. Například se předpokládá, že všichni všechno vědí. Ve skutečnosti se ale stává, že sice jsem ochoten zaplatit 100 Kč za balík buřtů, jenže v obchodě, kam pro ně jdu, je mají za 140 Kč. O dvě ulice dál sice za 100 Kč jsou, ale to se nedozvím, takže tam nenakoupím. Také se nepočítá s možností, že množství nebo cenu není možné hned změnit, nebo s tím, že něco je nutné kupovat bez ohledu na to, kolik to stojí, protože je to nezbytné ke každodennímu životu. Přesto ve většině případů o stanovování cen platí to, co jsme si ukázali na příkladu s dorty.

Pokud si to všechno chceme zkusit na vlastní kůži, tak jednodušší než běhání z cukrárny do cukrárny bude zahrát si hru „Trh služeb“.

TRH SLUŽEB

Pravidla hry

Účastníky rozdělíme do osmi až deseti skupinek (ideálně dvojice či trojice). Dostanou asi 15 minut na vymyšlení služby, která podle nich na trhu chybí. Následně si domluví i kratičkou prezentaci svého nápadu pro ostatní. Tvoří tak nabídku služeb na fiktivním trhu.

Následuje prezentace všech služeb a jejich sepsání na velký papír. Nyní se všechny skupinky změní ve spotřebitele a stanou se tak tvůrci poptávky. Každá skupina (dohromady) rozděljuje pět umělých peněz mezi služby, které ji zaujaly. Je možné dát pět peněz jedné nabídce, či obnos různě dělit. Na konci sečteme přidělené peníze a vyřadíme nejméně úspěšnou polovinu nabízených

služeb. Tyto nápady se na trhu neuchytily. Aktivitu můžeme nyní zopakovat stejným způsobem, skupiny opět rozdělí pět peněz mezi zbývající služby.

V závěrečném hodnocení si můžeme ukázat, že při opakování mohla klidně vyhrát jiná služba než původně. Pravděpodobně se také zvýšil počet bodů přidělených jednotlivým službám. Obojí

v důsledku změny nabídky na trhu, poptávka reaguje a chová se proto jinak.

Proč hru hrát	hráči si zkusí tvořit jak nabídku, tak poptávku, a zároveň sledovat, jak na sebe obě působí
Délka	přibližně 60 minut
Počet účastníků	16 a více
Pomůcky	velký papír, fixy

Co se hráči naučí

Hráči budou moci přímo sledovat, jak jejich rozhodnutí ovlivňují podobu celého trhu.

Dovedou si představit, jaké asi může mít které chování důsledky.

Zkušenosti vedoucích

Hra může být někdy ovlivněna vztahy ve skupině – body pak vyjadřují spíše to, jak je kdo populární. To můžeme zmínit v závěrečném hodnocení, ale není vhodné vztahovat to konkrétně na skupinu a na konkrétní lidi. Spíše to můžeme přiblížit na používání hvězd v reklamách, i na výrobky, které s nimi nijak nesouvisí (slavný fotbalista propaguje holicí strojky).

Ondřej Kurz, Junák, Camelot

Ted' už tedy víme, co cena vyjadřuje a co ji ovlivňuje. Jak ovšem správnou výši ceny zjistit?

JAK STANOVIT VÝŠI CENY?

Protože ve skutečnosti nikdy nevíme všechno, co potřebujeme (hlavně kolik je kdo ochoten zaplatit za daný produkt), a také většinou nemůžeme jen tak zkusit, jaká cena je ta správná, potřebujeme cenu určit nějak jednoduše a prakticky. Existují dva hlavní způsoby, jak se to dá udělat – **marketingový přístup** a **nákladový přístup**. Ve skutečnosti se oba kombinují – málokdy si vystačíme jen s jedním.

Marketingový přístup

Když uplatňujeme **marketingový přístup**, snažíme se zjistit, kolik jsou zákazníci ochotni za produkt zaplatit. V zásadě se nabízejí dva hlavní způsoby, jak to zjistit: zeptat se přímo potenciačních zákazníků, anebo se podívat, za jaké ceny už podobný produkt prodává někdo jiný.

Na zjišťování názorů zákazníků i konkurenčních cen existují různé metody. Když už ceny od zákazníků nebo konkurence zjistíme, musíme se ještě rozhodnout, jak se získanými daty naložit. Můžeme například stanovit naši cenu přesně podle toho, co jsme zjistili, a mít cenu přesně takovou, jakou jsou ještě ochotni zaplatit zákazníci, anebo přesně takovou, jakou má konkurence. Můžeme ovšem také postupovat i jinak, dalo by se říct rafinovaně. Můžeme ceny stanovit nižší, než by odpovídalo našim průzkumům. K tomu nejspíš přistoupíme, pokud jsme na trhu noví a potřebujeme přitáhnout zájem zákazníků. Nebo obecně tehdy, když chceme získat více zákazníků. Může mít smysl postupovat i opačně a stanovit cenu vyšší, než by odpovídalo průzkumům. To může být vhodné, když konkurence nic podobného nenabízí nebo pokud se chystáme prodávat produkt známé značky, u kterého i vyšší cenou zdůrazňujeme, že je to luxusní a kvalitní výrobek.

Nákladový přístup

Zatímco v případě marketingového přístupu jsme zjišťovali, kolik jsou za produkt ochotni zaplatit zákazníci, **nákladový přístup** zjišťuje, za kolik je možné produkt prodávat a neprodělat na tom. Snažíme se totiž zjistit, kolik nás výroba a prodej zboží nebo služby stojí – jaké jsou naše náklady. K tomu obvykle potřebujeme vědět:

- ▶ kolik nás stojí samotný produkt (kolik stojí jeho výroba nebo nákup ve velkoobchodu),
- ▶ kolik nás stojí to, že produkt nabízíme (např. nájem prodejny, mzda prodavače, provoz internetového obchodu, reklama...).

Kromě toho musíme připočítat ještě jednu důležitou položku, a tou je zisk, tedy kolik chceme, aby nám po zaplacení všech nákladů zbylo.

Nákladový přístup si můžeme jednoduše vyzkoušet. Zkuste hru „Kolik stojí to prodat?“

KOLIK STOJÍ TO PRODAT?

Pravidla hry

Hráči dostanou za úkol sestavit seznam nákladů, se kterými je nutné počítat při prodeji nějaké běžné věci (třeba knihy). Seznam musí být co nejuplněnější a pokrýt všechny fáze vzniku výrobku a jeho uvedení na trh, nebo může být jednodušší a zaměřit se jen na náklady koncového prodejce. Jako těžší variantu můžeme zvolit výrobek dovážený k nám ze zahraničí. Jako jednodušší variantu naopak náklady na prodej něčeho v internetové aukci.

Není důležité vystihnout kompletně všechny náklady, spíše si umět představit, co všechno musí prodávající platit.

Hráči mohou své přehledy sestavovat jednotlivě, v malých skupinách i všichni dohromady. Záleží na okolnostech. Jakmile je sestaví, představí je ostatním a ti se je snaží doplnit.

Proč hru hrát	hráči si zkusí uvažovat o nákladech prodejců
Délka	podle způsobu provedení – 15 minut a více
Počet účastníků	od 3
Pomůcky	tužky a papíry

Co se hráči naučí

Že je potřeba zaplatit nejen výrobek, ale také jeho prodej. Že prodej výrobků může mít při různém přístupu různé náklady.

Zkušenosti vedoucích

Hra plní svůj cíl velmi dobře, ovšem je méně zábavná a interaktivní.

Ondřej Kurz, Junák, Camelot

Kombinace marketingového nákladového přístupu

A teď se podívejme, **proč je dobré oba přístupy kombinovat**. Může se totiž stát, že zjistíme, že podle očekávání zákazníků a cen konkurence by náš šampón měl stát 28 Kč. Jenže se započtením všech nákladů a rozumného zisku nám nákladovou metodou vychází, že bychom ho měli prodávat za 32 Kč. Můžeme se tedy buď pokusit snížit náklady, snížit výši našeho zisku anebo nějak změnit očekávání zákazníků. Toho můžeme dosáhnout třeba tím, že je pomocí reklamy přesvědčíme, že náš šampón je nejlepší a za tu mírně vyšší cenu stojí. Nebo můžeme třeba šampón prodávat v balení o něco menším, a tím se dostat na „správnou“ cenu 28 Kč.

Samozřejmě může také dojít k opačnému příkladu. Z průzkumů vyplývá, že šampón bychom měli prodávat za 36 Kč. Nákladovou metodou jsme se ovšem dostali na zmíněných 32 Kč. Teď jsou před námi příjemnější možnosti než v předchozím případě. Můžeme využít toho, že můžeme náš výrobek nabízet levněji a pokusit se tak získat více zákazníků. Nebo můžeme zvýšit svůj zisk a prodávat za 36 Kč. Anebo nám to dává prostor pro zvýšení nákladů (použít například lepší suroviny či zvednou mzdy zaměstnanců, co šampón vyrábějí anebo zahájit velkou reklamní kampaň). Zvyšovat si vlastní náklady může znít jako špatný nápad, ale někdy to může přinést výhody – třeba dlouhodobou stabilitu nebo lepší pověst naší značky.

Takže teď přibližně víme, jak cenu prakticky určit. Zjistit (průzkumem mezi zákazníky či z cen konkurence), kolik jsou ochotni platit zákazníci, a porovnat to s tím, za kolik můžeme produkt nabídnout (což zjistíme součtem našich nákladů a zisku, kterého chceme dosáhnout).

Jenže stanovením ceny pořád naše práce nekončí. Stejná cena může na zákazníky působit buď dobře, nebo špatně, podle toho, jak se zákazníkům podá.

JAK ZAŘÍDIT, ŽE CENA VYPADÁ DOBŘE?

29,90 vypadá lépe než 30, i když je to v praxi totéž. Ze dvou stejných čokolád za stejnou cenu se prodá více té, která na sobě bude mít nápis 20 % zdarma. Když na něco nalepíme nápis „akce“, už ani nemusíme dodávat detaily a máme zaručeno, že takové zboží se bude prodávat lépe, než bez akčního nápisu. Způsobů, jak zařídit, že cena vypadá lépe, je mnoho, například:

- ▶ Cena končí číslem 9.
- ▶ Cena se uvádí bez DPH. Nebo se uvádějí obě, ale cena bez DPH větším písmem
- ▶ Zboží je výrazně označeno nápisy jako „akce“ či „sleva“. Uvede se cena před slevou i cena po slevě. V tomto případě nemůže prodejce uvést jako původní cenu (před slevou) cenu, za kterou zboží opravdu neprodával.

Jak více prodávat?

Kromě příznivého představování ceny se dá prodejnost výrobku zvýšit ještě dalšími způsoby:

- ▶ Ke zboží je přidáno něco dalšího zdarma. V tomto případě je z pohledu obchodníka výhodné dávat jako bonus zdarma něco, co se prodává hůře.

- ▶ Výhodný balíček – věci, které se často pořizují dohromady, jsou nabízeny společně za jednu cenu, která je nižší, než kdyby se jednotlivé věci pořizovaly zvlášť. Z pohledu obchodníka opět může být zajímavé přidat do balíčku i něco, co by se samostatně prodávalo hůře.
- ▶ Vyvažovací ceny – například v supermarketech se často používá postup, kdy ceny některého zboží jsou stanoveny velmi nízko (typicky pečivo a další zboží, u kterého se obecně ví, kolik je obvyklá cena), třeba i níže, než činí náklady. Naopak jiné zboží má ceny vyšší. Předpokládá se, že zákazníci, kteří do prodejny přijdou, aby výhodně nakoupili zboží s nízkými cenami, si koupí i jiné zboží, u kterého jsou ceny vyšší.
- ▶ Množstevní slevy – v případě, že nakupujeme více, může být cena nižší. Pak se ovšem může stát, že na výrobku bude uvedena lákavě znějící cena, u které bude jen drobná poznámka „platí při nákupu deseti a více kusů“.

To byl tedy krátký přehled toho, jak je možné ceny prezentovat tak, aby vypadaly lépe. Na rozdíl od různých agresivních obchodních praktik (viz kapitolu Ochrana spotřebitele) nejde o nic nelegálního. Ani není cílem nakupujícího poškodit nebo nějak podvést. Přesto nám to může nákupy zkomplikovat. Obchodníci tyto techniky používají proto, aby získali výhodu proti konkurenci. Když srovnáváme několik různých nabídek, hrozí nám, že si nevybereme tu nejlepší, ale tu, která nejlépe zdůrazňuje své přednosti.

Takže takhle je to s cenami. Vznikají jako důsledek nabídky a poptávky, určují se marketingovým a nákladovým přístupem a dají se prezentovat tak, že vypadají výhodnější, než jsou.

POZNÁMKY:

Obsah smluv

PENÍZE
A BANKOVNICTVÍ

HOSPODAŘENÍ
DOMÁCNOSTI

TVORBA CEN

OBSAH SMLUV

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

CO JE TO SMLOUVA A K ČEMU JE DOBRÁ?

Smlouvy jsou dohody (ať písemné či ústní) mezi dvěma a více stranami, na jejichž základě vznikají právní vztahy, především o vzájemných závazcích. Důležité je to, že s obsahem smlouvy souhlasí obě (všechny) strany bezvýhradně. Vše, co je ve smlouvě uvedeno, je závazné a jsou s tím spojeny významné právní důsledky. K čemu se strany ve smlouvě zavazují, musí dodržet. Když závazky nedodrží, může dojít k vypovězení smlouvy nebo k vymáhání závazků a k sankcím i soudní cestou.

Podepsat se dokáže každý z nás, ale uvědomit si všechny důsledky toho aktu, chce trochu rozumu a opatrnosti.

PROČ UZAVŘÍT SMLOUVU?

Lidé mezi sebou uzavírají smlouvy, aby měli záruku, že druhá strana splní to, na čem se společně domluvili. Představte si, že prodáváte dům: prepíšete jeho vlastnictví na člověka, kterému ho prodáváte, a nikdy se nedočkáte peněz. Nebo si představte, že dům kupujete: zaplatíte za něj všechny vaše úspory, ale majitel vám jej nikdy nepředá, a vaše peníze si nechá. Pokud máte s druhou stranou uzavřenou smlouvu, můžete se obrátit na soud a ten vám všemi prostředky pomůže se svého práva domoci. Smlouva je pro obě strany zároveň záruka i závazek. Promyslete vždy, jaká jsou rizika. Pokud vám druhá strana tvrdí, že nějaké písemné formalities přece nejsou třeba, možná je to právě ta chvíle, kdybyste na písemné smlouvě měli trvat.

CO KDYŽ NEDODRŽÍM SMLOUVU?

Kromě toho, že po mě druhá strana bude požadovat, abych své závazky splnil (zaplatil smlouvenou částku...), mohou být ve smlouvách stanoveny také sankce. Pokud si z banky půjčím peníze a zpozdím se s platbou, bude po mě náhle chtít sankce, které můžou být nakonec mnohem vyšší než částka, kterou jsem si půjčil.

*Uzavírání
smluv*

*a problémy s jejich
případným nedodržením
si můžete vyzkoušet
ve hře „Chci to
písemně!“.*

CHCI TO PÍSEMNĚ!

Pravidla hry

Zahrajte si třeba jeden den na táboře tuto hru, která hráče upozorní na obezřetnost ke smlouvám a k tomu, že je dobré si nejprve důkladně přečíst to, co podepisují.

Všichni účastníci akce budou v tento jeden den potřebovat i na běžné každodenní činnosti písemnou smlouvu, např.:

- ▶ při vydání jídla podepisují převzetí daného množství potravin,
- ▶ při opuštění tábora dostanou písemné povolení vedoucího tábora nebo jeho zmocněnce,
- ▶ atd.

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší a prožijí rizika uzavírání smluv
Délka	celý den, úvodní vysvětlení 15 minut, závěrečná diskuse 30 – 45 minut, ostatní souběžně s jiným programem
Počet účastníků	libovolný
Pomůcky	vytištěné smlouvy různých typů a v různých variantách

► o půjčení vybavení se sepisuje smlouva a předávací protokol.

Smlouvy musí být vedoucími připraveny dopředu a měly by obsahovat hodně textu a být nepřehledné. Měly by být připraveny varianty smluv s dalšími podmínkami a sankcemi. Příprava smluv je poměrně náročná (časově i technicky) a je výrazně lepší mít smlouvy připravené před táborem. V průběhu dne začne část hráčů (nebo vedoucích) nenápadně

přidávat do smluv body velmi nevýhodné pro ostatní hráče – např. za zapůjčení táborové pily poplatek XX korun, za její nevrácení do jedné hodiny sankce XX korun. Místo korun můžete použít nějaká táborová platidla, nebo do smlouvy jako sankce uvést drobné úkoly (umýt následující den všem vedoucím ešusy. . .). Na konci dne proběhne „soud“/exekuce, ve kterém budou vedoucí vymáhat všechny sankce a poplatky.

Po hře udělejte krátkou diskuzi:

1. Četli jste si smlouvy, které jste podepisovali?
2. Proč? Proč ne? Věřili jste vedoucím, že ve smlouvách nebude nic, co by vás mohlo poškodit? Nechtělo se vám to číst, protože jste na to neměli čas?
3. Teď to byla jen hra. Umíte si představit, co by se mohlo stát v reálném životě, kdybyste podepsali krajně nevýhodnou smlouvu bez toho, abyste si ji pořádně přečetli (velké finanční sankce, ztráta majetku. . .)?

Co se hráči naučí

Nikomu nevěřit 😊. Kromě toho získají zkušenost s dopady neznalosti smluv, které uzavírají.

Zkušenosti vedoucích:

Příprava smluv je opravdu náročná, nejvhodnější je upravit vzory smluv z internetu.

Marek Prokop, Junák, 21. oddíl vodních skautů, Praha

TYPY SMLUV

Uzavírání smluv řeší především Občanský zákoník.

Nejčastějšími typy smluv jsou:

- darovací smlouva
- smlouva o dílo
- smlouva o výpůjčce
- smlouva o půjčce
- smlouva o přepravě osob
- smlouva o ubytování
- smlouva směnná
- cestovní smlouva
- smlouva kupní

Těmto smlouvám se říká smlouvy pojmenované a jejich náležitosti určuje příslušný zákon. Smlouvy mohou být také nepojmenované, tj. neexistuje prakticky žádné omezení toho, o čem se smlouva uzavírá. Smlouvy ale samozřejmě nesmí odporovat právním předpisům a musí v nich být jasně napsán předmět závazků obou stran.

Jak vypadá taková smlouva? Příklady typických smluv najdeme ve velkém na internetu, třeba na www.vzory.cz.

UZAVÍRÁNÍ SMLUV

Smlouvy nemůže uzavírat kdokoliv. Abychom poznali, kdo může a kdo nemůže smlouvy uzavírat, musíme si vysvětlit, co je to právní subjektivita a co je to způsobilost k právním úkonům.

PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA

Každý člověk má od narození až do své smrti právní subjektivitu jako **fyzická osoba**. Právní subjektivitu má dokonce i nenarozené dítě (může kupříkladu dědit) a nikdo o právní subjektivitu během svého života nemůže přijít.

Firmy, organizace, sdružení, ale třeba i obce a celé státy jsou **právními osobami**. Za právní osobu uzavírá smlouvy statutární orgán nebo osoba s plnou mocí od statutárního orgánu. Kromě toho za právní osoby také jednají ti, u kterých je to vzhledem k jejich postavení obvyklé. Například u prodavačky je obvyklé, že za firmu se zákazník uzavírá kupní smlouvy.

ZPŮSOBILOST K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Kromě právní subjektivity existuje ještě způsobilost k právním úkonům. Když ji člověk má, znamená to, že může práva a povinnosti získávat vlastním jednáním, například právě uzavřením smlouvy.

Nezletilí mají způsobilost k právním úkonům také, ale jen k úkonům přiměřeným svému věku a vyspělosti. Sedmileté dítě, které si koupí na koupališti zmrzlinu, uzavírá s prodejcem kupní smlouvu a je to v pořádku. Pokud by stejně staré dítě vyrazilo koupit auto nebo dům, je to jeho věku a vyspělosti určitě nepřiměřené a obchodník by s ním neměl smlouvu uzavírat.

Ze závažných důvodů (nejčastěji to bývá duševní porucha) může soud fyzickým osobám způsobilost k právním úkonům omezit nebo je této způsobilosti úplně zbavit (práva a povinnosti však osobě zůstávají navždy).

V právních úkonech mohou nezletilé děti a lidi s omezenou způsobilostí k právním úkonům zastupovat rodiče nebo i jiní zákonní zástupci (mohou být například určení soudem).

UZAVÍRÁNÍ SMLUV

Smlouvy mohou být písemné a ústní. Některé smlouvy se dokonce uzavírají „mlčky“. Například nástupem do prostředku hromadné dopravy uzavíráte smlouvu o přepravě a vyjadřujete souhlas s podmínkami přepravy.

Jak vypadá uzavírání písemné smlouvy v praxi: jedna ze stran připraví návrh na uzavření smlouvy. Druhá strana buď návrh bez výhrad přijme – podepíše – nebo jej odmítne, či navrhne své úpravy. Návrh se vrací zpět. Pokud s ním nyní strana souhlasí, obě strany podepíší.

ODSTOUPENÍ OD SMLOUVY

Podmínky odstoupení od smlouvy by měly být zakotveny ve smlouvě samotné (proti-strana nesplní své závazky apod.), případně jsou dány zákonem. Například kupující má právo odstoupit od kupní smlouvy, pokud zboží odporuje zákonu na ochranu spotřebitelů.

Než podepíšete smlouvu, zjistěte si možnosti jejího vypovězení. Rozhodující je, co je přímo ve smlouvě napsáno, nikoliv to, na čem se domluvíte ústně. Příkladem mohou být nemilá penále, když se rozhodnete vypovědět smlouvu s mobilním operátorem a získali jste od něj výhodně dotovaný mobilní telefon.

Strana, která se rozhodne vypovědět uzavřenou písemnou smlouvu, ji druhé straně nevrací; obě strany by měly na všech kopiích vyznačit její zrušení, nebo sepsat samostatnou listinu o zrušení smlouvy.

Kdy je potřeba smlouva písemně, kdy ústně a kdy vznikne jen tím, že něco uděláme? Dvěřte si, že to víte v aktivitě „Jakou smlouvu chcete?“

JAKOU SMLOUVU CHCETE?

Pravidla hry

Na co stačí ústní smlouva a v kterých situacích musí být písemná?

Úkolem hráčů je přiřadit k určitému smluvnímu vztahu podobu, kterých může nabýt. Jednotlivé smluvní vztahy a jednotlivé formy jsou na jednotlivých lístečcích. Na začátku je třeba je získat – pro to je možné zvolit libovolný způsob (hledání, chytání někoho, kdo je má u sebe, ...). Už v průběhu získávání mohou hráči k jednotlivým smluvním úkonům přiřazovat povolené formy. Hráči mezi sebou mohou jednotlivé formy vyměňovat (když potřebují například smlouvu mlčky a mají zbytečně mnoho písemných smluv).

Hráči se snaží získat co nejvíce různých smluvních vztahů a přiřadit k nim pokud možno všechny jejich možné formy. Za každý správně umístěný lísteček je jeden bod. Kdo má nejvíce bodů, vítězí. Pro posuzování toho, zda ke smlouvě opravdu patří příslušná forma, se nepoužívá to, zda je možné v takové podobě smlouvu opravdu někde získat, ale to, zda je takový typ v takové formě platný. V případě, že jsou hráči 4 a méně, nejspíš stačí jedna kopie tabulky s lístečky, jinak přibližně platí, že na každé 4 hráče kopírujeme tabulku jednou.

Proč hru hrát	hráči si připomenou, jakou formu mohou mít různé druhy smluv
Délka	25 minut
Počet účastníků	4 a více
Pomůcky	vytištěné lístečky (viz dále)

Pronájem garáže	Písemná smlouva		Ústní smlouva
Pronájem bytu	Písemná smlouva		
Jízdenka do Paříže	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
Půjčení knihy v knihovně	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
Nákup v hypermarketu	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
Nákup elektroniky přes internet	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	
Zřízení účtu v bance	Písemná smlouva		
Půjčení kola	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
Pracovní smlouva	Písemná smlouva		
Sjednání životního pojištění	Písemná smlouva		
	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva
	Písemná smlouva	Smlouva mlčky	Ústní smlouva

Co se hráči naučí

Hráči budou mít po hře přehled o tom, že některé smlouvy mají předepsanou podobu (většinou písemnou), a budou vědět, které to jsou.

Zkušenosti vedoucích

Důležité je zvolit dobrý způsob získávání papírků, jinak se hra může stát poměrně nezábavnou.

Marek Prokop, Junák, 21. oddíl vodních skautů, Praha

PRACOVNÍ SMLOUVY

Vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem je příkladem smlouvy, která musí být vždy vymezena písemně.

Pokud jdete na jednorázovou brigádu, pravděpodobně s vámi zaměstnavatel sepíše dohodu o provedení práce (DPP). Je to jednorázovka (maximálně 150 hodin za rok, jasně časově ohraničená), je předem určeno, co budete dělat, jak dlouho a kolik dostanete peněz.

Pokud je vaše práce dlouhodobější, uzavře s vámi dohodu o pracovní činnosti (DPČ). Ta nesmí přesáhnout $\frac{1}{2}$ zákonné pracovní doby, která je 40 hodin týdně / pracovat tedy můžete maximálně 20 hodin týdně nebo 80 hodin měsíčně.

Zaměstnavatelé se občas zkoušejí domluvit s brigádníkem na odměně „na ruku“ – tedy k práci načerno, bez smluv a dokladů. Kromě velkého rizika, že od nich brigádník nakonec žádné peníze neuvidí (nebo daleko méně, než kolik z ústní domluvy předpokládal), je tento způsob samozřejmě nelegální – zaměstnavatel podvádí stát, protože za zaměstnance nezaplatí sociální a zdravotní pojištění.

Co musí pracovní smlouvy a DPČ obsahovat:

- ▶ náplň práce – mělo by to být specifikováno co nejpřesněji,
- ▶ místo výkonu práce,
- ▶ datum nástupu do práce, resp. termín činnosti,
- ▶ jasná identifikace zaměstnavatele (název, sídlo, IČ a prostřednictvím koho jedná, kdo smlouvu podepisuje – jednatel či zmocněná osoba),
- ▶ identifikace zaměstnance (jméno, trvalé bydliště, rodné číslo).

Pracovní předpisy se mění poměrně často, je dobré si vždy ověřit, co aktuálně platí.

Vždy!

- ▶ V klidu a pečlivě si přečtete celou smlouvou, včetně jejích příloh a dokumentů, na které smlouva odkazuje.
- ▶ Nechte si jednu kopii.
- ▶ Zjistěte si, zda částka odměny, která je ve smlouvě uvedena, je mzda čistá nebo hrubá. Čistá mzda je to, co od zaměstnavatele skutečně dostanete vyplaceno po odečtení daní a pojištění.
- ▶ Pokud s něčím nesouhlasíte nebo máte pocit, že je to vyjádřeno nejasně, požadujte úpravu. Nestačí, že vám to zaměstnavatel ústně vysvětlí, požadujte to doplnit do smlouvy.

Kolik dostanu zaplaceno?

Zaměstnavatel obvykle uvádí hrubou mzdu – to je pro něj důležitá informace, tolik peněz ho brigádník bude stát. Nezapomínejme ale, že v této částce jsou také daně, které se odvádějí státu. Brigádník by tedy neměl být překvapen, že nakonec dostane o dost nižší částku, než kolik je hrubá mzda.

Při podpisu smlouvy se také podívejte, za co jste odpovědni. Podle zákoníku práce platí o odpovědnosti za škodu hlavně toto:

- ▶ „Zaměstnanec odpovídá zaměstnavateli za škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.“
- ▶ Jestliže zaměstnavatel uzavře se zaměstnancem dohodu „o ochraně hodnot svěřených zaměstnanci“, odpovídá zaměstnanec za to, co mu bylo svěřeno. Typickým příkladem je práce pokladního – ten pak odpovídá za svěřené peníze v pokladně.

TRIKY VE SMLOUVÁCH ANEB JAK SE NENECHAT PODVĚST

Na co si dát ve smlouvách pozor a kdy včas vycouvat:

- ▶ *Smlouva obsahuje tvrzení omezující zákonná práva jedné ze stran. Takovou smlouvu nepodepisujte. V žádné smlouvě se nemůžete vzdát svých práv, smlouva nestojí výše než zákon. Taková smlouva by pak byla neplatná.*
- ▶ *Smlouvu tvoří strašně dlouhý text – je to několik hustě popsaných papírů. Často jsou v ní naprosto nedůležité údaje nebo věci, které stejně ukládá zákon a není třeba je ve smlouvě zvlášť vypisovat. A kdo by to všechno pečlivě četl? Vždyť mi bylo „všechno“ objasněno ústně, tak to jen podepíši a... pak se budu velice divit.*
- ▶ *Informace skryté v textu – čím delší je text, tím v něm může být schováno více „kulišáren“. Například peněžní částky (pokuty, sankce...) se uvádějí slovy, aby zapadly v textu a člověk si jich na první pohled nevšiml.*
- ▶ *Nemožnost smlouvu vypovědět – nebo jen za značně nevýhodných podmínek (zpravidla velmi vysokých finančních sankcí).*
- ▶ *Smlouva odkazuje ještě na další dokumenty, obvykle na „všeobecné obchodní podmínky“. Pak je potřeba vědět, co tyto podmínky obsahují.*

Pojištění

PENÍZE
A BANKOVNICTVÍ

HOSPODAŘENÍ
DOMÁCNOSTI

TVORBA CEN

OBSAH SMLUV

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

Když se řekne slovo pojištění, většina z nás si vybaví nějakou nepříjemnou situaci, s jejímž řešením by nám měla pomoci pojišťovna tím, že zaplatí nejlépe celou či alespoň část škody. Z toho plyne základní důvod, proč se pojišťujeme. Naší snahou je pojištěním zmenšit různá životní rizika a zajistit si co nejmenší pokles životní úrovně v případě, že taková situace nastane. Na druhou stranu pojištění není úplně levnou záležitostí, a pokud nebudeme čerpat pojistné (nedojde k pojistné události, neboli nic se nestane), tak pravidelně vydáváme peníze, ale nic za ně nedostáváme. Rozhodnutí o pojištění závisí na našem vztahu k riziku, jestli upřednostňujeme větší jistotu, že když se něco stane, pojišťovna nám škodu pokryje a bude nás to něco stát, nebo preferujeme nic neplatit a akceptujeme riziko. Rozumné je pojistit se především proti událostem, které jsou sice velmi málo pravděpodobné, ale když nastanou, následky nejsme schopni unést. Příkladem takové události může být třeba požár.

*Hra
„Riziko“
simuluje základní
principy pojištění tak,
aby vše bylo jednoduše
pochopitelné.*

RIZIKO

Pravidla hry

Běhací hra po lese, vymezené území. Soupeří dva nebo více týmů. Každý tým dostane počáteční rozpočet, například 1000. K tomu dostane volné papíry (ideálně zhruba tvaru odpovídajícím bankovkám, všechny týmy stejný počet), na které může celkových 1000 libovolně rozepsat (tedy nechat 1000 na jednom lístku i rozepsat až na jednotky). Cílem hry je přenést co nejvyšší částku přes hrací území, ve kterém se pohybuje tým chytajících (vedoucích, pořadatelů). Každý chytající

má u sebe hrací kostku. Pokud je probíhající hráč chycen pořadatelem, pořadatel hodí kostkou a podle toho, jaké číslo padne, hráči jeho „bankovku“ sebere či ponechá.

Čísla, při kterých si chytající nechává bankovku, jsou pro každého chytajícího pevně určená například takto: „při 4 a vyšším беру, při nižším nechávám“. Tyto údaje všichni dopředu vědí, takže je jasné, u koho je větší riziko, že se o peníze přijde.

Riziko lze eliminovat díky pojištění. Jeden z organizátorů prodává pojistky. Na zadní stranu papírku, kam hráč už napsal jeho hodnotu, napíše podle přání hráče jména

těch chytačů, proti kterým bude tento konkrétní papírek pojištěn. Ke každému chytači také napíše cenu tohoto pojištění (doporučujeme 5 % z hodnoty papírku za každé číslo, při kterém uvedený chytač papírek bere – například tedy chytač beroucí od trojky výše bude stát 8 % hodnoty papírku, chytač beroucí jen při šestce bude stát 2 % hodnoty papírku). Prodej pojištění probíhá tak, aby chytači nevěděli, co je jak pojištěné. Pokud chytač chytí hráče s pojištěným papírkem, nemůže mu ho sebrat.

Proč hru hrát	hráči si v praxi vyzkoušejí nejzákladnější principy pojištění
Délka	30 minut a více
Počet účastníků	dvě a více skupin (3 a více lidí ve skupině), 3 a více organizátorů
Pomůcky	papírky velikosti bankovek – větší počet, tužka (tužky) – různé barvy pro každou skupinu, tabulka s přehledem chytačů a jejich „sbíracích“ hodnot, kostky pro všechny organizátory hrající chytače

V závěrečném vyhodnocení se od hodnoty přenesených papírků odečte pojistné zaznamenané na jejich rubech. Která skupina má více, vítězí.

V diskusi po hře se můžeme zaměřit na to, jakou strategii skupiny zvolily, podle čeho se rozhodovaly, co pojistit a co nepojistit, a kdy se podle jejich názoru pojištění vyplatí.

Co se hráči naučí

Hráči se naučí pracovat s rizikem, odhadovat ho a zvažovat různé alternativy jeho minimalizace

Zkušenosti vedoucích

Jde vlastně o obměnu klasické hry, která ale s pojištěním nabývá úplně nový rozměr.

Jaroslav Liška, Junák, 74. oddíl Šípka Plzeň

NA CO SE LZE POJISTIT

Seznam toho, proti čemu se můžeme pojistit je velmi rozmanitý, například: krádež, nemoc, požár, záplavy, smrt, dožití, storno, odpovědnost, povinné ručení, havarijní pojištění, živelní pohroma... Některé příklady mohou znít až podivně nebo dokonce nesrozumitelně, proč se například pojišťovat proti dožití (určitého věku), když dožití se co nejvyššího věku je asi touhou každého z nás? Když si ale uvědomíme, že se jedná vlastně o pojištění důchodové, všechno hned vypadá jinak. Některá pojištění považuje dokonce stát za natolik důležitá, že se pojistit musíme povinně.

Pojištění je způsob zvládnání rizika. Mnoho lidí vlastně skládá dohromady své prostředky, aby pak mohly být použity k odstranění a zvládnání následků nešťastných událostí.

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Všichni občané České republiky jsou zdravotně pojištěni. Výdělečně činným je pojistné strháváno ze mzdy. Za děti, studenty do 26 let, důchodce, nezaměstnané a rodiče pečující o děti pojistné platí stát. Opomenutí zaplatit pojistné například po ukončení studia může vyjít velmi drahé. V nemocnici vás sice ošetří, ale jednou přijde faktura od pojišťovny s vysokým penále či pokutou. Placení zdravotního pojištění si musí hlídat každý sám. Systém povinného zdravotního pojištění funguje ve většině evropských zemí a má samozřejmě své výhody, ale i nevýhody. Nikomu nehrozí, že by neměl prostředky na léčbu vážné nemoci nebo úrazu. Náš systém je takzvaně solidární, což znamená, že ti, kdo péči nepotřebují, se skládají na péči o opravdu nemocné. Princip, že všichni, kdo si sjednali pojištění, zaplatí pojistnou událost někoho jiného, platí u všech typů pojištění, ale zdravotní péče je nejsolidárnější. Dobrovolně by si nikdo nezaplatil pojištění, kde by bylo téměř jisté, že někdo jiný bude stále čerpat velmi vysoké částky a já jen platit do společné pokladny. Právě proto je zdravotní pojištění povinné, aby se hodně poměrně zdravých plátců podělilo o náklady na léčbu opravdu nemocné menšiny.

SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

Další povinné pojištění je sociální. Ze sociálního pojištění stát vyplácí především důchody. Starobní důchody jsou největší položkou, kterou stát musí stále platit ze svého rozpočtu. Do budoucna se chystají změny, které povedou k tomu, že každý z nás bude více odpovědný za to, jak se zajistí na důchod. Budeme si na to muset spořit z velké části sami hned od ukončení studií. Soukromé důchodové pojištění existuje již dnes a je jednou z možností, kam investovat a ukládat peníze. Jedná se tedy v podstatě o zvláštní případ spoření a uloženou částku je možné i jednorázově vybrat. Důležité je myslet na to, že spoření na důchod by nás mělo začít zajímat již s prvními příjmy.

POVINNÉ RUČENÍ

Posledním pojištěním, které je v České republice povinné ze zákona, je povinné ručení motorových vozidel. Týká se tedy majitelů osobních aut. Povinné ručení nás chrání před škodou, kterou způsobíme jako řidiči vozidla. Povinné ručení patří mezi pojištění odpovědnosti, tedy odpovědnosti za škodu a nemusí se týkat jen aut. Proti odpovědnosti se pojišťují i vedoucí, kdyby se něco stalo na oddílových akcích. Běžně se proti odpovědnosti ale pojišťují i domácnosti. Příkladem škod, které mohou způsobit domácnosti, jsou požár nebo například vytopení sousedky porouchanou pračkou. Nejsou to naštěstí příliš časté události, ale když nastanou, tak škoda bývá velmi vysoká.

POJIŠTĚNÍ MAJETKU

Pojištěním domácnosti se dostáváme ke skupině pojištění majetku. Co všechno je možné pojistit, není nikde stanoveno, záleží jen na našich přáních a nabídkách pojišťoven, případně na individuální dohodě s pojišťovnou. Mezi nejběžnější majetková pojištění patří pojištění staveb, domácností a vozidel. Pojišťují se ale i velké instituce, například galerie, výrobní podniky, letadla atd. Když se rozhodujeme o pojištění, volíme nejen, co chceme pojistit, ale i proti jakým rizikům. Mezi ta nejčastější patří krádež, požár, povodeň. Pokud tedy bydlíme na kopci, pojištění proti povodni můžeme vynechat, naopak obyvatelé okolí letišť mají stavby často pojištěné proti pádům letadel. V případě, že bydlíme v záplavové zóně, je velmi pravděpodobné, že žádná pojišťovna nebude ochotna pojistku proti povodni uzavřít. Existuje i mnoho sporných případů, náraz letadel do newyorských dvojčat nebyl posuzován jako pád letadla, ale jako teroristický útok. Ačkoli by to zdánlivě mohlo být lhostejné, v případě, že vznikne škoda, neboli dojde k pojistné události, pojišťovna velmi pečlivě prozkoumává všechny okolnosti a samozřejmě se snaží najít způsoby, jak minimalizovat výši náhrady neboli pojistného plnění, nebo jak se pojistnému plnění zcela vyhnout.

S největší pravděpodobností budeme uzavírat pojištění domácnosti. Měli bychom se pečlivě zamyslet nad tím, jaká rizika (i velmi málo pravděpodobná) mohou hrozit, a snažit se do pojištění zahrnout všechna.

Odhadnout, na co všechno se pojistit, je výzva. Zkuste to ve hře „Pojistím se proti...“

POJISTÍM SE PROTI...

Pravidla hry

Jednoduchá hra, při které hráči vzájemně odhadují události, proti kterým považují za důležité se pojistit.

V první fázi hráči sepisují na jednotlivé lístečky různé události, proti kterým je podle jejich názoru vhodné se pojistit (např. požár, vloupání...). Počet lístečků je daný, ne příliš nízký (asi 10 a více na hráče) a na jejich vyplnění je omezený čas.

Proč hru hrát	hráči získají představu o možných pojistných rizicích
Délka	10 minut
Počet účastníků	dva a více
Pomůcky	lístečky na psaní (odhadem 10 pro každého), tužka pro každého, připravený seznam pojistných událostí (není nutné)

V druhé fázi se vybere balík lístečků, které budou představovat události, ke kterým opravdu dojde. Může to být balíček připravený organizátorem anebo vylosovaný jeden z balíčků připravených hráči (majitel vylosovaného balíčku pak samozřejmě nehraje).

Z vybraného balíčku se tahají lístečky. Hráči nahlíží do svých lístečků. Pokud tam uvedenou událost mají, jsou proti ní pojištěni, je všechno v pořádku. Pokud nemají, hradí škodu

ze svého. Na konci pro zajímavost vyhodnotíme, kdo má nejméně škod. Pográtujeme mu k nejlepší intuici, ovšem kariéru v pojišťovnictví neslibujeme 😊.

V závěrečné diskusi si můžeme vyměnit názory na to, zda jsou použítá rizika reálná, zda si myslíme, že se proti nim pojišťuje a jestli jsme slyšeli o tom, že by k takové události opravdu došlo.

Co se hráči naučí

Uvažovat nad možnými riziky, proti kterým může být vhodné se pojistit.

Zkušenosti vedoucích

Jednoduchá, krátká aktivita pro zbystrění mysli.

Jaroslav Liška, Junák, 74. oddíl Šipka Plzeň

POJISTNÁ ČÁSTKA

Kromě toho, co a proti čemu chceme pojistit, se rozhodujeme i o pojistné částce. Ta představuje maximální výši úhrady ze strany pojišťovny, pokud dojde k pojistné události. Pakliže nám tedy dům odnese povodeň a pojistná částka byla sjednána ve výši 5 000 000 Kč, pak by nám pojišťovna měla vyplatit celých 5 000 000. Pokud budeme vykradeni a zloději si stihnou odnést jen rok starý notebook, který původně stál 20 000 Kč, tak pojišťovna vyplatí pojistné plnění například ve výši 15 000 Kč. Proč o tolik méně? Protože pojišťovna rozhoduje podle takzvané zůstatkové ceny, tedy podle hodnoty notebooku v době, kdy byl odcizen. Z toho bývají mnozí lidé velmi často rozčarováni.

SPOLUÚČAST

Většinou je pojistné (částka, kterou pojišťovně za pojištění pravidelně platíme) možné výrazně snížit spoluúčastí. Spoluúčast znamená, že v případě, že dojde ke škodě, tak určitou menší část zaplatíme sami. Pokud nám tedy ukradnou zmíněný notebook a naše spoluúčast na pojištění domácnosti bude 10 000 Kč, tak dostane jen 5 000 Kč. Pokud vytopíme sousedku a malování a další škody budou stát 8 000 Kč, tak je celé zaplatíme sami. Přesto se spoluúčast může vyplatit tím, kolik ušetříme na každoročním pojistném. Malé škody jsme schopni zvládnout, ale před velkými nás již ochrání pojistka.

Kolik budeme muset pojišťovně za pojištění domácnosti platit, nezávisí jen na pojistné částce a spoluúčasti, ale také na místě, kde bydlíme, a na zabezpečení domu nebo bytu. Pojišťovny mají zmapováno, jak jsou různá města bezpečná. U zabezpečení hodnotí, jaké máme dveře, zda jsou zamřížovaná okna, máme-li bezpečnostní zámky. Lépe zabezpečit dům či byt se tedy může vyplatit nejen pro zvýšení bezpečnosti, ale i ve snížení pojistného.

Kolem zabezpečení majetku se točí hra „Vyjednávání“.

VYJEDNÁVÁNÍ

Pravidla hry

Na hru potřebujeme sudý počet menších skupin (například čtyři trojice). Hrají vždy dvě skupiny spolu, přičemž jedna z nich zastupuje pojišťovnu a druhá majitele nemovitosti (místnosti, ve které hrajeme, klubovny, základny, školy apod.). Majitelé nemovitosti chtějí pojištění proti krádeži majetku, snaží se, aby to pro ně bylo co nejjednodušší. Zástupci pojišťovny chtějí uzavřít pojistku až ve chvíli, kdy budou spokojeni se všemi bezpečnostními opatřeními. Nevjedná se tedy o ceně pojistky, ale o podmínkách uzavření. Zástupci pojišťovny

se snaží prosadit co nejvíce bezpečnostních opatření (záleží na jejich představivosti – mohou požadovat neprůstřelná skla, alarm, nové zámky, najmutí ostrahy, ...). Naopak majitelé nemovitosti se snaží, aby nových zabezpečovacích prvků museli pořídit co nejméně, a když už nějaké, tak co nejlevnější. Cílem obou skupin je pojistku uzavřít, ovšem musí se shodnout do deseti minut a s návrhem podmínek musí souhlasit každý (nelze například použít hlasování mezi majiteli).

Proč hru hrát	seznámení se s možnými riziky vlastnictví nemovitosti a jejich možným předcházení (pojištění, zabezpečení...)
Délka	10 minut a více
Počet účastníků	sudý počet skupin (dvojic, trojic)
Pomůcky	papír a tužka pro sepsání dohodnutých bezpečnostních opatření

Po deseti minutách vyhodnotíme, kdo byl úspěšný a kdo nenalezl žádný přijatelný kompromis.

Pokud pojistku uzavřelo více skupin, můžeme je požádat, aby odhadly náklady na dohodnuté zabezpečení. Nejúspěšnější jsou ti majitelé, kteří dokázali nemovitost pojistit s nejmenšími náklady na zabezpečení a naopak ti zástupci pojišťovny, kteří dokázali majitele přesvědčit k nejnákladnějším zabezpečovacím opatřením. Můžeme ještě diskutovat o tom, zda se některým zástupcům pojišťovny podařilo přesvědčit majitele nemovitosti k nákupu zabezpečovacích zařízení v ceně vyšší, než je cena nemovitosti.

Co se hráči naučí

Vyjednávat. Zvažovat širší souvislosti pojištění.

Zkušenosti vedoucích

Pro dobré vyznění hry je důležité hrát se skupinou, která má již za sebou zkušenosti v diskusi. Pak lze například omezit možnosti diskutujících skupin, co vše mohou poskytnout, aniž by tato omezení znal soupeř.

Jaroslav Liška, Junák, 74. oddíl Šipka Plzeň

V případě pojistné události se pojišťovny samozřejmě snaží zaplatit co nejméně. Je proto důležité znát pojistnou smlouvu a pojistné podmínky, abychom věděli, co přesně máme pojištěno a za jakých podmínek.

CESTOVNÍ POJIŠTĚNÍ

Velmi často se setkáváme také s pojmem cestovní pojištění. Nabízí nám ho cestovní kanceláře, ale i banky jako bonus k platebním kartám, nebo zdravotní pojišťovny. Proti čemu bychom se tedy před cestami do zahraničí měli pojistit? Do největších problémů se můžeme dostat, pokud nebudeme zdravotně pojištěni. Jak už jsme si vysvětlili, ze zdravotního pojištění se hradí lékařská péče při nemoci či úrazu. Velmi často si lidé pletou pojištění zdravotní a úrazové. Úrazové pojištění nekryje náklady léčby, ale je vyplaceno jako úhrada újmy spojené s úrazem. Všichni občané České republiky jsou zdravotně pojištěni doma a díky členství v Evropské unii jsme při cestách po Evropě alespoň částečně chráněni. Máme nárok na stejnou péči a platili bychom stejnou spoluúčast jako občan země, ve které jsme ošetřováni. Může se zdát, že je tím vše vyřešené, ale... V mnoha zemích Evropské unie je spoluúčast poměrně vysoká. Přesto je to mnohem méně, než bychom platili sami. Ale pokud chceme mít jistotu, je dobré se připojistit. Kromě Evropské unie se dohoda vztahuje ještě na Norsko, Island, Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Vždy je třeba s sebou mít kartičku zdravotní pojišťovny, s jakou chodíme k lékaři, s modrou rubovou stranou „Evropský průkaz zdravotního pojištění“. Zvláštní situací je pobyt v horách a na dalších špatně dostupných místech. Už i na Slovensku se rozhodli, že zachraňovat nezodpovědné turisty na státní náklady je velmi drahé, a pokud turista nemá pojištění na záchranu horskou službou, celou akci zaplatí z vlastní kapsy včetně případného zásahu vrtulníku. Je tedy vhodné sjednat si pojištění zaměřené na aktivity, které plánujeme. Přesná pravidla, na co se pojištění vztahuje, najdeme v pojistných podmínkách. Součástí pojistných podmínek bývá i odstavec výluky z pojištění, tedy seznam situací, na které se pojištění nevztahuje.

Kromě zdravotního a úrazového pojištění si lze sjednat například pojištění zavazadel a storna cesty. Pojištění storna znamená, že nám pojišťovna zaplatí ztrátu, pakliže ze závažných důvodů nebudeme moci odjet.

ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

U úvodu jsme zmínili pojištění smrti. Před smrtí nás žádná pojišťovna neochrání a nechat si vyplatit vlastní smrt jako škodu asi také nikdo nepotřebuje. Přesto se na tuto situaci mnoho lidí pojišťuje. Nikdo z nás neví, co se kdy může stát, a pakliže je na nás závislý někdo další, máme starost o své blízké. Zemře-li živitel rodiny, která případně může být zatížena třeba hypotékou na bydlení, dostane se rodina do velmi obtížné finanční situace a může přijít nejen o blízkou osobu, ale i o střechu nad hlavou. Životní pojištění, které kryje jen riziko smrti, se nazývá rizikové. Velmi často se sjednává jen na živitele rodiny například do výše hypotečního úvěru.

Prostřednictvím životního pojištění si můžeme spořit i na důchod. V životním pojištění se jedná o pojištění důchodové nebo dožití, což znamená, že se pojišťujeme na dobu, kdy dosáhneme věku sjednaného s pojišťovnou. Rozdíl oproti rizikovému je tedy v tom, že zaplacené pojistné nepropadá pojišťovně, ale při dožití se určitého věku nám je pojišťovna vyplatí, a to buď jednorázově, nebo pravidelnou výplatou důchodu.

KAPITÁLOVÉ ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Kapitálové životní pojištění neslouží jen ke krytí rizika určitých životních situací, ale je i formou spoření a investování. Klient se rozhoduje mezi výnosem a rizikem. Platí stejné pravidlo jako u jiných investic, čím vyšší výnosnost, tím vyšší riziko. Kapitálové životní pojištění klientovi umožňuje nejvíce ovlivnit, jakým způsobem budou jeho prostředky investovány a jaká část bude kryt rizika a naopak jaká část bude investována.

Oblast životního pojištění je velmi komplikovaná. Není ani možné jednoznačně říct, jestli je dobré životní pojištění uzavřít a jaké. Pro každého se hodí jiný typ. Záleží to na naší životní situaci, jestli máme rodinu, která je na nás finančně závislá. Při rozhodování hraje roli i snaha snížit daňový základ (částku, ze které se vypočítá, jak vysoké zaplatíme daně z příjmu), pravděpodobnost, že si budeme chtít v budoucnosti vzít hypotéku na bydlení (některé banky požadují uzavřené životní pojištění) a zdravotní stav. Zdravotní stav zkoumají některé pojišťovny před uzavřením smlouvy, snaží se tím snížit pravděpodobnost, že budou muset vyplácet pojistné. Roli hraje i to, na jak dlouhou dobu chceme pojištění uzavřít.

Životní pojištění může sloužit jako spoření, zabezpečení na důchod, zajištění hypotéky, snížení daňového základu nebo zabezpečení rodiny. V podstatě zvládne toto vše i najednou. Jedná se však o velmi dlouhodobý a drahý produkt. Jeho uzavření je dobré pečlivě zvažovat.

POZNÁMKY:

Ochrana spotřebitele

PENÍZE
A BANKOVNICTVÍ

HOSPODAŘENÍ
DOMÁCNOSTI

TVORBA CEN

OBSAH SMLUV

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

V této kapitole zjistíme, kdo je spotřebitel, jaká má práva a co ta jeho práva může ohrozit. Připravte se na každodenní obchodní souboje.

KDO JE TO SPOTŘEBITEL...

Spotřebiteli jsme my všichni, kteří si kupujeme zboží a služby k vlastní potřebě – ne za účelem podnikání. Ať už kupujeme rohlík nebo letenku za oceán, právní předpisy na nás myslí a chrání nás, aby zboží, které kupujeme, bylo kvalitní a aby to bylo přesně to, co chceme koupit. Cílem právní ochrany je „ochrana zdraví a života spotřebitelů a jejich zdravých životních podmínek“. Zároveň jsou chráněny naše ekonomické zájmy. Obchodníci nesmí šidit a prodávat nekvalitní výrobky.

... A JAKÁ MÁ PRÁVA?

Spotřebitelé jsou chráněni celou řadou zákonů a předpisů, jak platných pro Českou republiku, tak také nařízených Evropskou unií.

- ▶ Občanský zákoník
- ▶ Zákon o České obchodní inspekci
- ▶ Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
- ▶ Zákon o ochraně spotřebitele
- ▶ Zákon o Státní zemědělské a potravinářské inspekci
- ▶ Směrnice EU o odpovědnosti za vadu výrobků
- ▶ Směrnice EU na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory
- ▶ a další.

Směrnice Evropské unie jsou přijímány Českou republikou ve formě zákonů nebo nařízení vlády.

ZÁKLADNÍMI PRÁVY SPOTŘEBITELE JSOU

- ▶ právo na informace o výrobku (službě),
- ▶ právo na ochranu zdraví a bezpečnost,
- ▶ právo na náhradu škody způsobené výrobkem či službou, a také náhradou za vadný výrobek či službu.

JAK NAKUPOVAT

Rozumný spotřebitel se při nákupu dražších věcí, jako jsou elektrické spotřebiče, oblečení nebo sportovní potřeby, nerozhoduje nahodile. Nákup si předem rozmyslí a zjistí si všechny informace. Například který typ výrobku mu bude nejvíce vyhovovat a kde ho sehnat nejlevněji.

Při platbě je třeba vzít si paragon, někdy označovaný jako daňový doklad, na kterém musí být jasně uvedeno: co jsem koupil, kdy, jaké množství, jaká byla cena za kus a kolik jsem platil celkem za celý nákup. Na paragony je dobré si doma vyhradit nějaké bezpečné místo, a tam je skladovat po dobu dvou let i déle. Některé se tisknou na tzv. fotocitlivý papír (je to na něm z druhé strany uvedeno). I když ho schováte do temné krabičky, text velmi rychle zmizí. Je tedy dobré si ho ještě okopírovat, naskenovat nebo vyfotit. K případné reklamaci v budoucnu bude paragon zapotřebí. Pokud má zboží záruční list, je potřeba uschovat i ten.

REKLAMACE A DALŠÍ POSTUP

Po nějaké době od nákupu ale může přijít šok – nová věc nefunguje tak, jak by měla (mobil přestane fungovat, oblečení se začne párat...) Co s tím? Jako spotřebitelé jsme chráněni a máme právo na výrobek, který funguje. Pokud vám byl prodán s vadou, musí ho prodejce opravit nebo vyměnit.

Pokud jste si ovšem koupili onu věc za nižší cenu a cena byla snížena právě kvůli této vadě, není možné výrobek reklamovat. Prodejce vás o vadě musí dostatečně informovat.

ZÁRUKA

Záruka je povinnost prodávajícího ručit za vady výrobku či služby. U spotřebního zboží je to 24 měsíců (u použitého zboží lze zkrátit až na 12 měsíců), u potravin 8 dní (může být zkrácena nebo prodloužena; toto musí být uvedeno na obale), u krmiv 3 týdny, při prodeji zvířat 6 týdnů, při zhotovení věci na zakázku 6 měsíců, u opravy 3 měsíce, u stavby 3 roky, na stavební práce 18 měsíců. U některého zboží může být uvedena lhůta k použití (např. u potravin končí záruka uplynutím této lhůty). Někteří prodejci nabízejí u některého zboží i delší záruční lhůtu. V tom případě by mělo být jasně specifikováno, na co vám prodejce záruku dává – obvykle zde platí jiná pravidla než zákonem stanovená.

Specifická je záruční lhůta služeb, pokud si např. necháte opravit kapající kohoutek, máte na reklamaci opravy jen tři měsíce.

JAK PROBÍHÁ REKLAMACE:

- ▶ Přejdete do obchodu, ukážete vadnou věc. Musíte prokázat, že jste si věc koupili právě u tohoto prodejce.
- ▶ V zákoně není přímo uvedeno, že musíte při reklamaci předložit paragon. Je to ovšem nejjednodušší způsob doložení, že jste zboží nakoupili právě tam.

- ▶ Zboží lze reklamovat v prodejně, kde jste ho koupili, případně také v sídle firmy nebo v jiné pobočce téže firmy (na území téhož státu, viz níže).
- ▶ Obchodník vaši reklamaci buď okamžitě vyřídí (viz dále), nebo s vámi sepíše reklamační protokol, na kterém bude, co (jaké zboží) reklamujete, popis reklamované vady, datum podání reklamace, požadovaný způsob vyřízení reklamace (vrácení peněz, oprava, výměna zboží).
- ▶ Nenechávejte v obchodě originál paragonu, vezměte si ho spolu s reklamačním protokolem zase zpátky domů.

Lhůty pro vyřízení reklamace

- ▶ U některých věcí by měl prodávající rozhodnout o reklamaci ihned (přinesete batoh, kterému se rozpáral celý šev...), u některých reklamací si obchodník může vzít delší lhůtu (např. je třeba zboží zaslat do servisu).
- ▶ Maximální lhůtou pro vyřízení reklamace je 30 dnů. Počítá se ode dne, kdy jste věc přinesli k reklamaci. Pokud vaše reklamace není do 30 dnů vyřízena, považuje se vada za neodstranitelnou a máte právo požadovat výměnu za nové nebo vrácení peněz.

Co obchodníci s oblibou zkoušejí

- ▶ Tvrdit vám, že jste s věcí špatně zacházeli, nedrželi jste se návodu k použití. Co s tím? Sežeňte si znalecký posudek (viz dále), který rozhodne, zda byla věc poškozena špatným zacházením, nebo šlo o vadu nezpůsobenou vámi.
- ▶ Reklamaci zamítnout s tím, že se při jejich testování vada neprojevila. Co s tím? Sežeňte si znalecký posudek, který vadu potvrdí.
- ▶ Když přijдете do obchodu něco reklamovat, tak vám tvrdí, že tam není nikdo, kdo by mohl reklamaci přijmout – zákon ale jasně říká, že v obchodě někdo takový být musí. Možná neposoudí reklamaci okamžitě, ale sepíše s vámi reklamační protokol a do tří dnů, nebo v případě složitějších reklamací, viz výše, do třiceti dnů reklamaci vyřídí.
- ▶ Tvrdí vám, že zboží nelze reklamovat, protože bylo prodáno ve slevě. Nesmysl. Pravdu by měli jedině v případě, že by sleva byla nabídnutá právě z důvodu vady, kterou reklamujete, nebo by šlo o věc prodanou jako použitou.
- ▶ Prodejci tvrdí, že reklamované zboží musíte přinést v původním obalu. Podmínky reklamace jsou jasně dané zákonem a prodejci si k nim navrch nesmí nic přimýšlet – tedy ani způsob zabalení reklamované věci.

Co když se vada opakuje

V zákoně se říká, že pokud se vada vyskytne opakovaně nebo má zboží více vad, máte právo na odstoupení od smlouvy – tj. nechat si vrátit peníze. (Zákon sice neříká jasně, co znamená „opakovaně“, obecně se ale považují tři opakování za dostatečné.)

Může se vám také stát, že obchodník reklamaci neuzná a ještě po vás chce uhradit náklady spojené s jejím vyřízením (např. poštovné do servisu). Na to nemá právo.

V jakých situacích se nám ochrana spotřebitele může hodit? Zahrajte si hru Spotřebitelské pasti.

SPOTŘEBITELSKÉ PASTI

Pravidla hry

Dvojice hráčů dostanou každý zadání své role do scénky. Nedomlouvají se, pouze si každý krátce promyslí, co bude přesně dělat. Začnou hrát a diváci – ostatní – mohou scénku kdykoli tlesknutím stopnout. Učiní tak ve chvíli, kdy mají pocit, že reklamující se mohl zachovat lépe.

Vedoucí uvádí tyto případy pak na pravou míru.

Dvojice postav pro hru

- Zákazník reklamující mobil × obchodník, který tvrdí, že k telefonu musí být originální krabice a tu kluk nepřinesl. Navíc mu vysvětluje, že mobil byl prodán v předvánočních slevách, a na to se záruka nevztahuje.
- Zákazník reklamující sportovní boty × prodavač, který tvrdí, že v obchodě není nikdo, kdo by mohl reklamaci přijmout. Dále se snaží od dívky získat originál paragonu.
- Zákazník jdoucí do supermarketu × bezpečnostní ochranka supermarketu, která mu chce prohlédnout tašku.

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší reagovat na komplikace spojené s reklamací a dalšími spotřebitelskými situacemi
Délka	20 minut
Počet účastníků	4 a více
Pomůcky	lístečky s popisy rolí

Samozřejmě můžete doplnit další situace, podle vlastního uvážení.

Co se hráči naučí

Reagovat v takových situacích, kdy prodejci nebo někdo další nespoupracuje ideálně.

Zkušenosti vedoucích

Aktérům ve scénce se po zastavení hry obtížně navazuje zpět. Možností je komentář vedoucího nechat po hře a ještě lépe s možností si scénku pustit zpětně na videu.

Zbyněk Kocman, Junák, 97. oddíl Paráda a Vlčáci

Co když vám obchodník reklamaci zamítne a vy jste přesvědčeni o tom, že vás poškodil

Naprostá většina lidí, kteří nejsou s výsledkem reklamace spokojeni, má pocit, že už s tím více nenadělá, a s jednáním prodejce se smíří. To je velká chyba. Kromě toho, že přijdou o peníze, podpoří obchodníky v jednání proti právům dalších spotřebitelů.

Dalším krokem ke kladnému vyřízení reklamace je získání znaleckého posudku, který potvrdí, že vada byla způsobena např. vadou materiálu. Znalecký posudek vám vypracuje soudní znalec. Seznam soudních znalců naleznete na www.justice.cz. Znalec ovšem jen vypracuje posudek a nemůže nijak přinutit obchodníka, aby se jím řídil. Pokud obchodník i nadále odmítá reklamaci uznat, je třeba obrátit se na soud. Se znaleckým posudkem hovořícím ve váš prospěch je ale pravděpodobnost úspěchu velmi vysoká.

KAM SE OBRÁTIT V PŘÍPADĚ PROBLÉMŮ:

Česká obchodní inspekce, www.coi.cz

Evropské spotřebitelské centrum, www.coi.cz/esc

Sdružení ochrany spotřebitelů, www.spotrebitele.info

S čím vám mohou tyto instituce pomoci? České obchodní inspekci (ČOI) můžete napsat stížnost na vadný či nebezpečný výrobek nebo na protiprávní jednání prodejce. ČOI se vaším podnětem bude zabývat, může například stáhnout výrobek z trhu a vyzvat prodejce, aby vám nahradil škodu.

Evropské spotřebitelské centrum (ESC) se zabývá zbožím zakoupeným v jiném státě EU, Norsku či Islandu. Postup je podobný jako u ČOI. Pokud vaši reklamaci právníci ESC vyhodnotí jako oprávněnou, spojí se s partnerským ESC v dané zemi, které prodejce vyzve k nápravě protiprávního jednání.

Sdružení ochrany spotřebitelů (SOS) funguje především jako informační servis. Pokud máte nejasnost v tom, na co máte právo, a jestli to, co vám tvrdí obchodník, je pravda, kontaktujte SOS a požádejte je o konzultaci. SOS také pomáhá v mimosoudním řešení sporů, které je výrazně rychlejší a levnější než soudní cesta.

Co když v servisu reklamovanou věc poškodí?

Za poškození samozřejmě odpovídá servis. Poškození už není předmětem reklamace, ale práv vyplývajících z odpovědnosti za škodu. Servis vám musí škodu nahradit penězi nebo, pokud to lze, uvést věc do původního stavu.

NÁKUPY POTRAVIN

Potraviny, které se prodávají v obchodech, nesmí nijak ohrožovat zdraví. Jsou přísně kontrolovány, existuje nespočet různých testů, které prokazují zdravotní nezávadnost.

Jsou vydávány seznamy zakázaných látek (nepovolených antibiotik, plísní, bakterií...), jejichž požití by mohlo ohrozit zdraví člověka. Také se nesmí prodávat výrobky, které by mohly spotřebitele (především děti) zmást tím, že je považuje za potraviny, i když jimi nejsou (například svíčky ve tvaru ovoce, krmivo pro zvířata, které vypadá jako lidské jídlo...). Výrobce má povinnost své zboží jasně označit, aby spotřebitel věděl, co přesně kupuje, a uvést na obale celou řadu povinných údajů, jako například hmotnost nebo datum spotřeby.

INFORMACE O POTRAVINÁCH

Máme právo na přesné informace o potravíně, kterou nakupujeme, a prodávající nesmí zákazníkům klamat tím, že prodává potravinu, která není tím, za co se vydává.

Výrobci se snaží utržit na potravinách co největší zisk, a tak často k jejich přípravě používají lacinější náhražky obvyklých přísad – rostlinný tuk je mnohem levnější než živočišný, synteticky vyrobená ovocná příchut' je levnější než pravé ovoce, cukr je levnější než med atd. Spotřebitel ale musí mít přesné informace a vědět, co kupuje. Med kupuje s vědomím, že je tělu prospěšný, a tak by místo něj (ovšem za stejně vysokou cenu) neměl nevědomky koupit jen svařený cukr. Proto existují pravidla a jakostní testy (které stanovuje Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Česká obchodní inspekce), kterými se musí obchodníci při označování potravin řídit.

Je to s jídlem složité? Zahrajte si hru „Co se do toho dává“ a zjistěte, co víte o běžných potravinách.

CO SE DO TOHO DÁVÁ?

Pravidla hry

Jeden hráč (nebo menší skupinka) si vylosuje lísteček s popisem potraviny (obvykle takovým popisem, který je uveden v nějaké vyhlášce). Ostatních se poté zeptá „jak se pozná xxx potravina“. Ostatní se snaží říkat jednotlivé znaky příslušné potraviny. Vyplatí se, pokud při vysvětlování hry vedoucí uvede příklady, jaké znaky potraviny mohou mít (borůvková marmeláda obsahuje alespoň 10 % borůvek a může se do ní přidávat cukr). Za každý správný znak má ten, kdo ho řekl (či jeho skupina, podle toho, zda se do nich na začátku rozdělíme), bod. S příslušnou potravinou skončíme tehdy, pokud už hadači řekli všechny znaky (to není příliš pravděpodobné), anebo tehdy, když někdo získá předem

dohodnutý počet bodů (nejlépe asi 3–4).

Pro inspiraci tu máme následující potraviny. Samozřejmě je možné snadno doplnit definice dalších. Příslušné předpisy jsou bez obtíží dostupné na internetu.

Za každou správně tipnutou věc či vlastnost má skupina bod.

Proč hru hrát	hráči zjistí, že potraviny jsou poměrně přesně definovány různými předpisy – hlavně vyhláškami
Délka	15 minut
Počet účastníků	4 a více
Pomůcky	lístečky s popisy potravin

Čokoláda Hořká čokoláda obsahuje minimálně 35 % kakaové sušiny. V mléčné čokoládě jí musí být alespoň 20 %. Dále může čokoláda obsahovat: cukr a různá sladidla a další ingredience.

(Vyhláška č. 76/2003 Sb.)

Pivo Pěnivý nápoj vyrobený zkvašením mladiny připravené ze sladu, vody, neupraveného chmele, upraveného chmele nebo chmelových produktů, který vedle kvasným procesem vzniklého alkoholu (ethylalkoholu) a oxidu uhličitého obsahuje i určité množství neprokvašeného extraktu; slad lze do výše jedné třetiny hmotnosti celkového extraktu původní mladiny nahradit extraktem, zejména cukru, obilného škrobu, ječmene, pšenice nebo rýže; u piv ochucených může být obsah alkoholu zvýšen přidávkem lihovin nebo ostatních alkoholických nápojů.

(Vyhláška č. 335/1997 Sb.)

Špekáček Špekáček se skládá z hovězího, vepřového a telecího masa. Nepřipouští se použití masa strojně odděleného a drůbežního masa strojně odděleného. Konzistence je pružná, křehká a soudržná. Na řezu vychlazeného výrobku je barva světle až tmavě růžová, špekové kostky jsou nepravidelně rozložené. Připouští se drobná měkká zrna kolagenních částic, vzduchové dutinky v menším rozsahu a mírně vytavený tuk. Chuť a vůně má být příjemná, po čerstvé uzenině a koření, přiměřeně slaná a kořeněná. Po ohřátí by měl být výrobek na skusu šťavnatý.

(Vyhláška č. 326/2001 Sb.)

Po hře můžete také vyrazit do blízkého supermarketu a zkusit najít něco, co kritéria pro příslušnou potravinu vlastně nesplňuje – například čokoládové figurky Mikulášů, které mají nižší podíl kakaové sušiny a nejsou tudíž oficiálně z čokolády, ale jedná se tedy o čokoládové cukrovinky.

Co se hráči naučí

Uvažovat o běžných věcech v kontextu přísných regulací obvykle chránících spotřebitele.

Zkušenosti vedoucích

Hra je vtipná, obzvláště když přemýšlíme nad tím, co je těch zbylých 90 % borůvkové marmelády.

Zbyněk Kocman, Junák, 97. oddíl Paráda a Vlčáci

Když jdete do obchodu a chcete si koupit čokoládovou zmrzlinu, nemůžete ji na místě otevřít a ochutnat, musíte se spolehnout na to, co se píše na obalu. Jako „zmrzlina“ se smí označovat pouze potravinu s předepsanou konzistencí, složením a způsobem zmrazení, jako „čokoládová zmrzlina“ výrobek s minimálním množstvím 3 % kaka. Pokud má výrobek méně než 3 %, ale více než 1,5 %, může být ještě označen „kakaová zmrzlina“. Pokud nemá ani 1,5 %, nesmí se označovat jako čokoládová ani kakaová, a ani na obale nesmí být obrázek čokolády či kaka.

Kromě názvu potravinu najdete na obalu i spoustu dalších zajímavých údajů. Jedním z nich je kompletní složení, které musí být uvedeno v pořadí podle váhy (či objemu) od nejtěžší po nejlehčí. Pokud je nějaká ze složek uvedena přímo v názvu – „čokoládová zmrzlina“, nebo je na ní obrázek dané složky (tabulka čokolády...), musí být uveden procentuální podíl této složky. Informace o složení je nejdůležitější pro lidi s různými alergiemi a dietami, u kterých by po požití některých přísad mohlo dojít k reakci organismu ohrožující zdraví.

Dále musí být jasně uvedeno množství (objem či hmotnost), název a adresa výrobny, balírný nebo dovozce. Pokud potravinu obsahuje více než 0,9 % geneticky modifikovaných organismů, musí to být viditelně uvedeno. Označení „biopotravinu“ může nést pouze výrobek, jehož produkce splňuje přísná kritéria Evropské unie na ochranu přírody a dobré přírodní podmínky zvířat.

Pokud vám výrobce tvrdí, že potravinu je zdravotně prospěšná, musí to dokázat tabulkou s informacemi o nutriční hodnotě. Zároveň se vůbec nesmí prodávat výrobky s označením, že jsou zdravé, léčivé, pomáhají s hubnutím, příznivě ovlivňují zdraví apod.

Zkontrolujte, jestli není porušen obal. Pokud v obchodě objevíte zboží, které vypadá zkaženě, plesnivě, nebo má porušený obal, nevracejte je zpět a upozorněte na to zaměstnance obchodu. Po vás může přijít někdo se slabším zrakem, kdo si takto závadný výrobek koupí.

DATUM POUŽITELNOSTI VERSUS DATUM MINIMÁLNÍ TRVANLIVOSTI

Datum použitelnosti se na obalech uvádí jako „spotřebujte do“. Používá se u čerstvých výrobků, které rychle podléhají zkáze. Datum musí být uvedeno ve formátu den, měsíc a rok. Společně s ním musí být uvedeny podmínky skladování (při jaké teplotě, při jaké maximální vlhkosti či osvětlení...). Jíst tyto potraviny po datu uvedeném jako „spotřebujte do“ může být pro zdraví nebezpečné.

Potravinu s prošlou dobou použitelnosti se nesmí prodávat a jsou považovány za zdravotně závadné. Ačkoliv se vám na první pohled mohou zdát, že jsou „ještě dobré“, neriskujte zdraví – mohou v nich být plísňe nebo bakterie, které ještě nejsou vidět. Obchody občas nabízejí s výraznou slevou výrobky, jejichž datum „spotřebujte do“ se rychle blíží. Před jejich nákupem opravdu zvažte, jestli potravinu do tohoto data sníte.

Pro některé potraviny je uvedení data použitelnosti povinné – například pro všechny čerstvé masné výrobky (kromě konzerv a trvanlivých salámů, sušených mas apod.) nebo mléčné výrobky.

Potravinu s označením „minimální trvanlivost do“ by neměly být po uvedení lhůtě nebezpečné, jen mohou změnit chuť nebo barvu. Je možné je prodávat i po uplynutí data, ale odděleně od ostatních výrobků a výrazně označené jako prošlé.

U některých výrobků se naopak ani jedno datum uvádět nemusí (například pečivo, ovoce nebo lihoviny).

Vždy se podívejte na datum použitelnosti/minimální trvanlivosti. Může se stát, že je přelepeno cenovkou nebo jinak skryto.

JEDNOTKOVÉ CENY

Všechny obchody s prodejní plochou nad 400 m² (tedy supermarkety a hypermarkety, ale i větší samoobsluhy) musí na cenovkách povinně uvádět měrné (jednotkové) ceny – obvykle 1 kg, 100 g, případně 1 l a 100 ml. Toto pravidlo platí i pro reklamní letáky a katalogy. Pokud jde například o konzervy, kompoty nebo nakládanou zeleninu, musí se uvádět cena za pevný podíl.

Např.: tradičně se máslo prodává po čtvrt kile (250 g), nebo v menším balení – „osmince“ (po 125 g). Někteří výrobci ale začali dodávat 200g máslo, které má šířku a délku stejnou jako to čtvrtkilové, je ale nižší, což není na první pohled vidět. Nakupující prolétne očima cenovky a vezme to o korunu či dvě „levnější“, které je ale o pětinu menší.

Finty obchodníků s jednotkovou cenou

- ▶ Jednotková cena je sice uvedena, ale maličkým písmem, nebo je schována pod lištou, na které cenovka drží. Na cenovce je spousta dalších údajů jako výše DPH nebo datum spotřeby, aby jednotková cena zanikla.
- ▶ Za jednotku považuje obchodník „1 kus“, z čehož samozřejmě nepoznáte nic. V některých případech je to pochopitelné (např. dárkový koš s různými druhy potravin), ale bývá zneužívána i tam, kde jednotkovou cenu uvést lze.

Jak nenaletět

- ▶ Vždy se dívejte na jednotkovou cenu. Nespolehejte na to, že větší balení bude cenově výhodnější, velmi často to tak není. I když nakupujete v malém obchůdku (který povinnost uvádět jednotkovou cenu nemá) a rozhodujete se mezi 200g a 400g čokoládou, v duchu si to pro jistotu vynásobte.

DALŠÍ PRÁVA SPOJENÁ S NAKUPOVÁNÍM

Obchodník (ani prostřednictvím najaté bezpečnostní agentury) v žádném případě nemá právo vás prohledávat. Pokud si od vás vyžádá např. nahlédnutí do tašek (a vy jste samozřejmě nic neukradli), odmítněte to. Toto přísluší pouze policii. Pokud bezpečnostní agentura skutečně policii zavolá, může vás na dobu, než policie přijede, zadržet. Pokud se toto zadržení ukáže jako bezdůvodné (nic u vás nenajdou), můžete požadovat náhradu prokazatelné škody (tedy například ušlou mzdu, pokud jste na cestě do práce, ušlý zisk apod.).

Obchodník nesmí spotřebitele žádným způsobem diskriminovat. Nejčastěji dochází k diskriminaci dle národnosti, kdy se např. zahraničním turistům účtují vyšší ceny (ale i naopak – v restauraci nebo hotelu nechtějí přijmout české zákazníky, protože očekávají příchod cizinců, kteří pravděpodobně utratí více peněz).

Zvláštní ochrana spotřebitele při nákupu na dálku (internet, teleshopping, zásilkové obchody...)

U nákupů na internetu jste ještě více závislí na tom, co vám prodávající o výrobku sdělí. Také vstupujete do rizika, že zboží nebude úplně takové, jak jste si před koupí mysleli. Základními povinnostmi prodávajících je:

- ▶ podávat úplné informace o výrobku,
- ▶ uvádět plnou cenu včetně všech poplatků,
- ▶ máte právo zboží vrátit bez udání důvodu – protože jste si ho předtím nemohli osobně prohlédnout a osahat. Když se vám zboží dostane do ruky, může být docela jiné, než jak jste si ho před nákupem představovali, a můžete ho vrátit, i když nemá žádnou vadu. Lhůta pro vrácení zboží bez udání důvodu je 14 dnů od převzetí.

Co nelze vrátit ani při nákupu na dálku: především zboží, které bylo na zakázku upraveno na vaše přání. Například: necháte si pro oddíl vyrobit oddílová trička. Pokud byste se rozhodli od obchodu odstoupit, firmě by zbyla trička s vaším potiskem, které už nikomu jinému neprodá... Samozřejmě máte právo reklamovat, pokud vám firma vytiskla trička špatně, dodala nesprávné počty kusů, trička se párala apod. Ale nejde je vrátit bez udání důvodu.

Dále nemůžete vrátit zboží, které podléhá rychlé zkáze, opotřebení nebo zastarání – na internetu dnes lze nakupovat potraviny, které takto vrátit nemůžete. Stejně tak nelze vrátit třeba lístky na kulturní akci, která už proběhla, nebo noviny a časopisy. Pochopitelně nemůžete odstoupit od kupní smlouvy, která spočívala ve hře nebo loterii.

Porušíte-li originální obal, nemůžete vrátit audio a video nahrávky nebo počítačové programy.

Na dálku?

Některé velké internetové obchody nabízejí, že si můžete zboží objednat v jejich e-shopu, a potom, abyste ušetřili na poštovním, si je vyzvednout na pobočce. Pokud si ovšem zboží vyzvednete osobně, nejedná se už o nákup na dálku a právo na vrácení zboží se na ně nevztahuje. Takže je v tomto případě nejlepší zboží rozbalit už na prodejně, nechat si ho prodejcem předvést a rozmyslet si ještě tam, jestli je tím, co skutečně chci.

Ochrana spotřebitele při nákupu zboží v jiné členské zemi EU

Česká legislativa je s evropskou sladěna, takže pro zboží zakoupené v EU platí velice podobná pravidla. Zásadní je povinnost prodejce ručit za veškeré vady zboží či služeb, které se projeví do dvou let od dodávky. Lhůta pro vyřízení reklamace není stanovena jako u nás (30 dnů), ale platí „lhůta obvyklá“ (což je 4–6 týdnů).

Lhůta odstoupení od smlouvy bez udání důvodu při nákupu na dálku je v různých státech EU různá (7–14 dní).

Zboží je potřeba reklamovat tam, kde jste si ho koupili. Nemáte zákonem dané právo přijít s reklamací zboží koupeného v zahraničí na českou pobočku oné zahraniční firmy. Některé firmy to ovšem samy umožňují – např. automobilky či výrobky dražší elektroniky.

TRIKY OBCHODNÍKŮ

Všechny předpisy, orgány a vůbec ochrana spotřebitele jako celek jsou tu hlavně proto, že obchodníci mohou někdy používat opravdu nepříjemné triky, aby dosáhli vyšších zisků.

Příklady:

Dodatečné poplatky – obchodník neřekne plnou cenu. Naláká vás na skvělou cenu, k té si ale připočítá další poplatky, často za naprosto samozřejmé věci jako platba kartou či vyskladnění zboží.

Triky s cenou – o tom, jak prodejce pracuje s cenami, aby vypadaly dobře, si přečtěte v kapitole Tvorba cen.

POZOR NA SMS!

Víte, kolik stojí esemeska? V závislosti na vašem tarifu či předplacené službě asi tak pár halířů nebo maximálně tři čtyři koruny. Toto ale neplatí pro speciální SMS od firem, které právě na zasílání esemesek vydělávají. Čísla těchto firem obvykle začínají devítkou.

Stáhli jste si někdy zajímavou melodii nebo logo? Poslali jste hlas svému favoritovi v televizní soutěži? A podívali jste se před tím, kolik zaslání SMS stojí? Bývá to napsáno malým písmem někde dole nebo v televizi projede během vysílání nenápadný proužek.

Dobrym „kšeftem“ jsou také různé soutěže, které obvykle vyzývají k odpovědi na velice jednoduchou otázku, kterou zná každé malé dítě. Vidina výhry je lákavá, ale spočítali jste si někdy, kolik na tom má provozovatel soutěže zisk? Řekněme, že výhrou je notebook. Pokud každá taková SMS stojí třeba 50 Kč a vyhrává každá desetitisící esemeska, potom dohromady provozovatel získá 500 000 Kč! A kolik stojí obyčejný notebook?

Ještě více peněz z vás tyto firmy vytáhnou, pokud jim máte dokonce zavolat. Cena za minutu je zpoplatněna obvykle od 50 Kč výše a než se přes telefonní automat někam dostanete, provoláte „majlant“. Tato telefonní čísla také obvykle začínají devítkou. Pokud se vám náhodou stane, že máte zmeškané volání z podivně vypadajícího čísla, nikdy nevolejte zpět! Mohou to být podvodníci, kteří z vás rázem vytáhnou pěkný balík peněz.

AGRESIVNÍ OBCHODNÍ PRAKTIKY

Podle zákona je obchodní praktika agresivní, pokud: „s přihlédnutím ke všem okolnostem svým obtěžováním, donucováním, včetně použití síly nebo nepatřičným ovlivňováním výrazně

zhoršuje možnost svobodného rozhodnutí spotřebitele“. Jde tedy o způsoby, kterým se obchodník snaží přimět zákazníka k nákupu, které už jsou nejen za hranicí slušnosti, ale také zákona.

Příklady agresivních praktik:

Neobjednané zboží: přijde vám domů zboží, které jste si neobjednali (nejčastěji knihy) s výzvou, že je máte buď zaplatit, nebo zaslat zpátky.

- ▶ V takovém případě za zboží samozřejmě neplatíte, neposílejte ho zpátky (proč byste měli platit za poštovné a trávit tím čas?), není třeba ani kontaktovat firmu, která vám zboží zaslala. Pokud jste si zboží neobjednali, nedošlo k uzavření kupní smlouvy a prodejce nemá právo žádat od vás peníze. Pokud vám přijde upomínka k uhrazení zboží, navštivte stránky České obchodní inspekce www.coi.cz a jednoduchým formulářem nahláste podnět či stížnost na nekalé jednání prodejce.

Prodejní zájezdy: jsou zaměřeny především na starší lidi. Do schránky dorazí leták nabízející výlet zdarma, kde účastníci dostanou také dárek zdarma a možnost koupit zboží za „skvělé“ ceny. Účastníci jsou pak podrobni drsnému nátlaku, kde je jim vnučováno, že si nabízené výrobky vlastně koupit musí.

- ▶ Nikdy nejste povinni si něco koupit. Nerozhodujte se jen kvůli tomu, že na vás někdo tlačí, nebo proto, že je vám to tak nějak hloupé – dostat tolik věcí zdarma a pak si nic nekoupit. Pokud danou věc skutečně potřebujete, podívejte se po více obchodech, zda se nedá sehnat levněji.

Osobní oslovení: někdo vás zastaví na ulici nebo dokonce zazvoní u vás doma. Snaží se vás pak přesvědčit o výhodnosti své nabídky a tlačí vás, abyste si zboží (službu) pořídili právě teď, že se tak skvělá nabídka nebude opakovat... Občas se ve vás dokonce snaží vyvolat lítost a vypráví vám o své složité životní situaci a o tom, jak nutně potřebuje, abyste si od něj zboží koupili.

- ▶ Myslete na to, že to může být velmi dobrý herec a to, co vám tvrdí, vůbec nemusí být pravda. Platí totéž jako u předchozího bodu – nerozhodujte se pod nátlakem a zjistěte si více informací. Pokud se přece jen rozhodnete zboží koupit, chtějte jasnou identifikaci obchodníka a řádný doklad o zaplacení, případně záruční list.
- ▶ Pokud takovému obchodníkovi jasně řeknete, že o zboží nemáte zájem, neměl by se k vašim dveřím již nikdy vracet. Při další návštěvě již porušuje zákon.

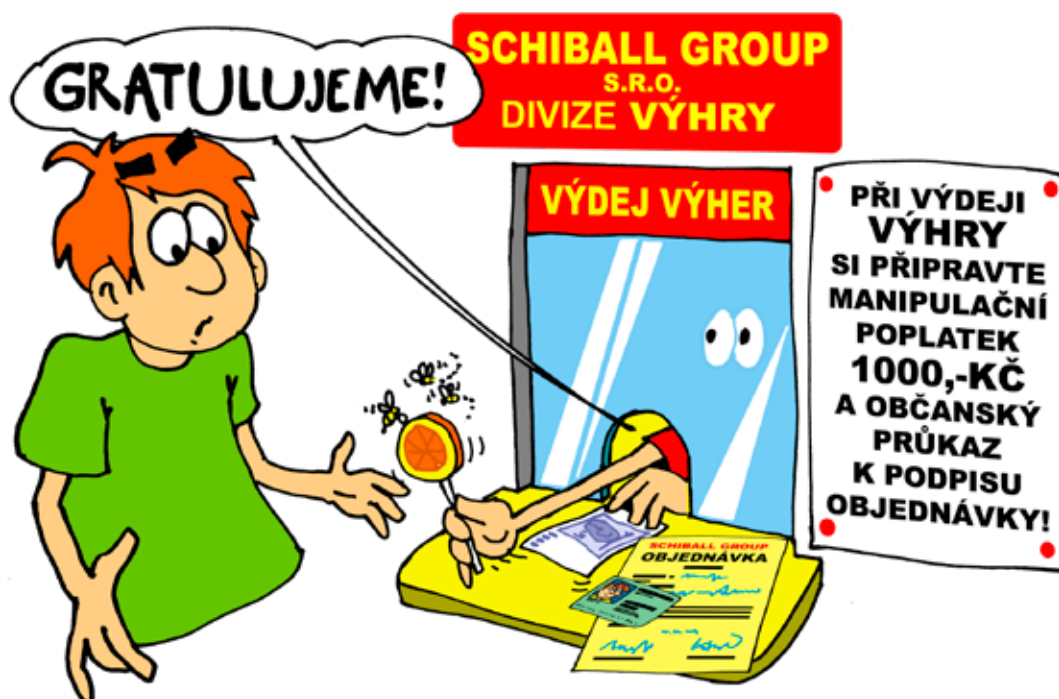

Opakované, nevyžádané nabídky: obtěžování prostřednictvím telefonu, e-mailu či poštovních zásilek.

- ▶ Chraňte svoji adresu, e-mail a telefon. Přemýšlejte o tom, kdo tyto vaše kontaktní údaje má. Že jenom vaši známi? A co sociální sítě? Zařídili jste si v nějakém obchodě kartičku „věrného zákazníka“, abyste získali slevy či nějaký bonus? Žádnou slevu nedává obchodník zadarmo, při vyplnění přihlášky obvykle uvádíte svoji poštovní adresu, e-mail i telefon. Pokud má kartička čárový kód, obchodník navíc bedlivě sleduje, jaké zboží nakupujete, jak často, co preferujete. Všechna data uchovává a na vás pak míří velmi cílenou reklamou... Je také běžné, že si subjekty prodávají databáze s osobními údaji, takže kromě původního obchodníka vás osloví ještě další firmy.
- ▶ Na poštovní schránku si můžete dát cedulku, že nemáte zájem dostávat reklamu. Pošta vám pak nesmí vhadzovat žádné letáky.
- ▶ Mějte dobrou e-mailovou schránku s fungujícím spamfiltrem.

Výhry: nevyžádané nabídky se často tváří jako oznámení o výhře v loterii. K tomu, abyste dostali výhru, ovšem musíte něco konkrétního udělat – obvykle zakoupit nabízený produkt.

- ▶ Nevěřte tomu, že jste něco vyhráli. Takto jsou oslovovány tisíce dalších, trik je buď v tom, že vyhraná věc má nižší hodnotu, než ta, kterou si máte koupit, nebo ani po koupi vyhranou věc nedostanete. Vynoří se další podmínky, nebo budete po nákupu teprve zařazeni do slosování.

*Vyhledejte sami sebe na netu – kolik odkazů a kam vedou?
Řekněte o těch nejzajímavějších ostatním...*

Slovníček pojmů

akcie	majetkový cenný papír, který představuje malý zlomek majetku firmy ve vlastnictví majitele akcie. S držbou akcie jsou spojena práva na podíl na zisku a řízení firmy (obvykle účastí na valné hromadě akcionářů).
akcionář	majitel akcií.
akciová společnost	obchodní společnost, jejíž základní jmění má formu akcií.
aktiva	majetek, který využíváme a který nám patří.
banka	instituce, která se zabývá zprostředkováním půjčování a ukládání peněz. Banky ve všech zemích EU podléhají velmi přísnému dohledu centrálních bank a vklady v nich jsou státem pojištěny.
bankovní převod	nejpohodlnější a nejrychlejší způsob placení mezi dvěma subjekty, dnes probíhá většinou pouze přepsáním částek v počítačích. Může probíhat v rámci jedné banky i mezi bankami.
bezhotovostní peníze	většina peněz v současném světě již není v podobě mincí a bankovek, ale pouze jako záznam v informačních systémech bank.
běžný účet	základní typ bankovního účtu, bývá na něm minimální úroková sazba, ale lze s ním velmi snadno disponovat, není vhodné na běžném účtu nechávat větší zůstatek.
bilance	rozvaha.
cenné papíry	různé druhy investování, rozdělují se na majetkové, kdy si kupujeme přímo malý podíl na firmě (akcie), nebo dluhové, které jsou vlastně formou půjčky.
centrální banka	banka, která je v mnoha státech zodpovědná za vydávání bankovek, má velké pravomoci, rozhoduje o významných otázkách (inflační, měnová politika). V České republice je jí Česká národní banka, jejím hlavním úkolem je zajistit stabilitu české koruny a přiměřenou míru inflace.
Česká národní banka	centrální banka České republiky.
čistý příjem	peníze, které doopravdy dostaneme po odečtení daní, zdravotního a sociálního pojištění, jež povinně platíme.
daň	částka, která je povinně odváděna státu, její výše je stanovena většinou v procentech. Zdaněno je téměř vše: pracovní příjem, spotřeba...
devizy	zahraniční měna v bezhotovostní podobě, například pokud platíme platební kartou (devizový kurz bývá výhodnější než valutový – hotovostní).

dividendy	každoročně vyplácený podíl na zisku připadající na jednu akcii (dividendy se vyplácí pouze, když se firmě daří dobře a akcionáři se rozhodnou zisk rozdělit).
dluhopis	takzvaný úvěrový cenný papír, kdy někomu (velké společnosti, státu...) půjčujeme a on se zavazuje, že nám po sjednané době vrátí jistinu plus úrok.
dluhová past	situace, kdy jedinec není schopen splácet své dluhy a na splacení jednoho úvěru si musí brát další úvěr. V této situaci se bohužel ocitá čím dál více lidí, většinou z velké části svou vlastní vinou – chtěli si žít lépe, než kolik si mohou dovolit. Klientovi, který má problémy se splácením dluhů, banka není ochotna poskytnout úvěr, a v zoufalé situaci si takový člověk je ochoten vzít i extrémně nevýhodný úvěr.
domácnost	nejde o společné bydlení, ale domácnosti jsou všichni kromě firem a státu, tedy soukromé subjekty, fyzické osoby.
elektronické bankovníctví	současný trend bankovních služeb, kdy nemusíme chodit do banky a vše lze vyřídit pomocí internetu. Osobní návštěva banky je většinou nutná pouze ke zřízení účtu. Elektronické bankovníctví bývá výrazně levnější, důležitá je bezpečnost transakcí.
embosovaná platební karta ..	platební karta s vystouplými číslicemi, které umožňují takovou kartou zaplatit i na místech, kde není platební terminál, protlačením čísel karty do papíru (příkazu k úhradě). Nevýhodou embosovaných platebních karet je snazší zneužitelnost, ale bývají zárukou, že budou akceptovány celosvětově.
exekuce	je úřední rozhodnutí o zabavení věcí v hodnotě nesplaceného dluhu. Rozhodne se o obstarání mzdy, ze které se stanoví minimální částku, se kterou dotyčný může přežít, a zbylé peníze jsou poukázány věřiteli. Může být také zabaven majetek dlužníka. Po celou dobu existence nesplaceného dluhu se dluh zvětšuje o úroky. Náklady řízení (na vyřízení dluhu) ze zákona platí také dlužník.
finanční poradce	osoba, která poskytuje rady o investování, riziko ale nese vždy klient.
fyzická osoba	každý člověk.
hmotná odpovědnost	odpovědnost zaměstnance za svěřený majetek, například automobil. Hmotnou odpovědnost musí zaměstnanec podepsat. Na hmotnou odpovědnost je třeba dávat pozor i u brigád, mělo by nám být jasné, za co zodpovídáme.
hotovost	peníze v podobě mincí a bankovek.
hrubý příjem	příjem před zdaněním a zaplacením povinných pojištění, hrubý příjem nedostáváme.
hypoteční úvěr	peníze půjčené bankou na koupi domu či bytu.
hypoteční zástavní list	dluhový cenný papír, jehož výtěžky banky používají na financování hypotečních úvěrů.

inflace	stálý růst všech cen v ekonomice (státě). Obvyklá roční míra inflace v rozvinutých zemích Evropské unie nepřesahuje 5 %. V zemích s vážnými ekonomickými problémy či válečným konfliktem může být míra inflace ve stovkách procent, ceny se pak mění každý den. Takovému jevu se říká hyperinflace.
inkaso	pravidelná platba, nejčastěji za bydlení (nájemné, energie). Pokud nechceme myslet na něco, co je třeba platit každý měsíc, můžeme v bance zadat povolení k inkasu do určené částky a místo toho, abychom platili nájemné či telefonní účet, ho za nás automaticky zaplatí banka (strhne z našeho účtu). Podobně funguje trvalý příkaz, ale rozdíl je v tom, že u trvalého příkazu každý měsíc odchází stejná částka, zatímco povolení k inkasu mívá jen omezení, kolik maximálně smí banka zaplatit například za telefonní účet. Pokud by požadavek operátora (telefonní účet) byl na vyšší částku, tak jej banka nezaplatí.
jednatel	osoba, která zastupuje obchodní společnost.
lichva	půjčení peněz za velmi vysoký úrok, které je nelegální.
mzda	peníze, které dostáváme za práci.
nájem	využívání nějaké věci za úplatu.
náklady	spotřebování ekonomického zdroje, které je i obvykle spojené se současným nebo budoucím výdejem peněz.
náklady obětované příležitosti	to, co by nám přinesla volba jiné možnosti, než té, kterou jsme zvolili.
nemovitost, nemovitý majetek	stavby pevně spojené se zemí, majetek, který není možné přesunovat. Budovy a pozemky.
nominální hodnota	číslo, finanční částka, například napsaná na bankovce. Nic však neříká o tom, kolik si za danou částku můžeme koupit zboží a služeb, to vyjadřuje hodnota reálná.
obligace	dluhový cenný papír, vydat ji může stát, firma, banka.
pasiva	krytí majetku, cizí zdroje, vlastní zdroje.
penále	pokuta za to, že jsme něco nezaplatili včas.
PIN	personal identification number, číselný kód, heslo.
platební karta	plastová karta s magnetickým proužkem a čipem, umožňuje bezhotovostní platby v obchodech, výběry z bankomatů. Platební karty rozlišujeme kreditní, debetní a embosované. Většina platebních karet má mezinárodní platnost (např. Mastercard, Visa). Ačkoli nemusíme držet hotové peníze, je třeba i s kartami velké opatrnosti, některé z nich jsou poměrně snadno zneužitelné a to i přes internet.
pohledávka	prostředky, které nám dluží zákazníci do uhrazení.
pojišťovna	společnost, u které si můžeme sjednat pojištění. Principem pojištění je relativně malý příspěvek mnoha pojištěnců, který pokryje velkou škodu mála pojištěnců. Některá pojištění jsou povinná (povinné ručení, zdravotní a sociální pojištění).

povinné ručení	ze zákona povinné pojištění motorových vozidel (bez povinného ručení auto nesmí vyjet, namátkově kontroluje policie). Z povinného ručení jsou kryty škody, které způsobí řidič vozidla, jedná se o zvláštní typ pojištění odpovědnosti.
právní subjektivita	schopnost být nositelem práv a povinností.
právnícká osoba	organizace, firma, občanské sdružení, ...
příjmy	veškeré prostředky, které získáváme.
půjčka	finanční prostředky poskytnuté na přechodnou dobu, za půjčku si banka účtuje úrok.
reálná hodnota	skutečná hodnota peněz, kolik si například za 100 korun doopravdy koupíme zboží a služeb. Reálná hodnota stokoruny se v čase mění, jak se mění cenová hladina.
rozpočet	přehled plánovaných příjmů a výdajů na určité časové období či akci nebo projekt.
rozvaha	účetní dokument, ve kterém je kompletní přehled majetku k určitému dni.
RPSN	roční procentní sazba nákladů, slouží pro orientaci o nákladech na úvěr. Poskytovatelé úvěrů jsou povinni RPSN uvádět. RPSN je procentuální podíl z dlužné částky, kterou musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku.
sankce	postih.
služby	všechny ekonomické činnosti, které nejsou zemědělskou ani průmyslovou výrobou (tedy lékař, právník, obchod, kadeřnictví, doprava...).
smlouva	minimálně dvoustranná dohoda, může mít písemnou či ústní podobu a také může být uzavřena mimochodem, jen třeba činem (například nástupem do vlaku).
sociální dávky	peníze poskytované státem osobám ve složité životní situaci (stáří, mateřství, nemoc, nezaměstnanost...).
sociální pojištění	povinné pojištění, ze kterého stát vyplácí sociální dávky a důchody.
splátkový prodej	prodej, kdy při odběru zboží zaplatíme pouze malou část kupní ceny a zboží postupně splácíme. Celkové náklady tím můžou výrazně narůst.
spořicí účet	typ bankovního účtu, který není určen pro každodenní transakce, je lépe úročen než běžné účty, ale prostředky máme stále poměrně snadno dostupné.
spotřebitelský úvěr	úvěr na nákup zboží, většinou s poměrně vysokou úrokovou sazbou
spotřební koš	soubor zboží, které za rok spotřebuje průměrný občan. Větší investice, které děláme jednou za mnoho let, jsou započítány podílem (např. 1/50 koupě rodinného domu).
statutární orgán	osoba či skupina osob, které jsou oprávněné rozhodovat o zásadních věcech společnosti/firmy.
stipendium	finanční prostředky poskytované školami na podporu vynikajících studentů během studia.

termínovaný vklad	bankovní vklad, u kterého je stanovena minimální doba, po kterou peníze nemůžeme vybrat (nebo za velmi nevýhodných podmínek). Termínované vklady mívají výrazně vyšší úrokové sazby než běžné účty, protože banka má jistotu, že peníze nebudeme chtít dřív a díky tomu je může dále investovat. Obvykle platí, že na čím delší dobu peníze do banky ukládáme, tím vyšší je i úroková sazba. Existují i termínované vklady na několik dní či týdnů.
trvalý příkaz	příkaz bance, aby pravidelně (nejčastěji jednou měsíčně) převedla stanovenou částku na jiný účet (například za nájemné).
účetnictví	ekonomická disciplína, která zaznamenává pohyby peněz.
úrazové pojištění	dobrovolné pojištění, ze kterého nám pojišťovna vyplatí odškodné, pokud se nám něco stane (úraz).
úrok	částka, kterou banka přidá střadateli k vložené částce za uložení peněz (které mezitím banka může využít k dalšímu investování, proto jsou u termínovaných vkladů výrazně vyšší úrokové sazby než u běžných účtů, u kterých banka neví, kdy klient bude chtít své prostředky použít).
úroková sazba	procentní sazba z uložené částky, kterou banka přidá střadateli za uložení peněz (které mezitím banka může využít k dalšímu investování, proto jsou u termínovaných vkladů výrazně vyšší úrokové sazby než u běžných účtů, u kterých banka neví, kdy klient bude chtít své prostředky použít). Sazba se uvádí většinou jako roční. Úroková sazba 2 % tedy znamená, že když si na rok uložíme do banky 1000 Kč, banka nám vrátí 1020 Kč.
valuty	zahraniční měna v hotovosti.
výdaje	všechno, co platíme.
výnosy	peněžní částky, které podnik získal za určité období, spojeno s příjmem. Výnosy jsou provozní, finanční a mimořádné. Stejně se člení náklady, které jsou opakem výnosů.
závazek	prostředky, které musíme zaplatit za dodané zboží nebo služby.
zdravotní pojištění	pojištění, ze kterého je hrazena lékařská péče, v České republice je povinné.
životní pojištění	pojištění pro různé životní situace jako zajištění stáří a nebo rodiny v případě úmrtí živitele rodiny. Životní pojištění je i způsobem investování.

Obsah

CO S TÍM?	1
PENÍZE A BANKY	3
Historické nákupy	3
Peníze – výhody a komplikace	3
Zaplat' včera	5
Hotové a bezhotovostní peníze	7
Ochranné prvky bankovek.....	7
Poznej Prvek!	9
Koruniny narozeniny	10
Běžný účet	11
Poplatky a balíčky	12
Služby bank spojené s běžnými účty.....	14
Fantom v bance	15
InternetBanking	16
Nebezpečí číhá on-line	16
Platební karty.....	17
Karetní kriminálníci	18
Bankomat.....	20
Trvalé příkazy a inkaso	20
Alternativy k penězům – reálná aktiva	22
Investiční pexeso	22
Když potřebuji půjčit.....	24
Čím víc platiš, tím víc platiš	25
Splátkový prodej.....	27
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	29
Rozpočet.....	29
Když se příjmy nerovnaj' výdajům... ..	30
Naše příjmy	30
Dluhová past.....	30
Dluhová past	31
Exekuce.....	32
Hra na exekuci I	32
Hra na exekuci II	33
Hypotéky	34
Firemní pohledávky a závazky	35
Domácí pohledávky a závazky	35
Majetek.....	36
Neřekni to	36

Životní úroveň	37
Projekt: Naše životní úroveň	37
TVORBA CEN	39
Kde se bere cena?	39
Můj obchod	40
Rovnovážné množství, rovnovážná cena	41
Spojení nabídky a poptávky	41
Jak stanovit výši ceny?	42
Trh služeb	42
Kolik stojí to prodat?	43
Jak zařídit, že cena vypadá dobře?	44
OBSAH SMLUV	47
Co je to smlouva a k čemu je dobrá?	47
Chci to písemně!	47
Typy smluv	48
Odstoupení od smlouvy	50
Jakou smlouvu chcete?	50
Pracovní smlouvy	51
Triky ve smlouvách aneb JAK SE NENECHAT PODVĚST	52
POJIŠTĚNÍ	53
Riziko	53
Zdravotní pojištění	54
Pojištění majetku	55
Pojistím se proti... ..	56
Spoluúčast	57
Vyjednávání	57
Cestovní pojištění	58
Životní pojištění	59
OCHRANA SPOTŘEBITELE	61
Kdo je to spotřebitel	61
... a jaká má práva?	61
Základními právy spotřebitele jsou	61
Jak nakupovat	62
Reklamace a další postup	62
Spotřebitelské pastí	64
Nákupy potravin	65
Co se do toho dává?	66
Další práva spojená s nakupováním	69
SLOVNÍČEK POJMŮ	73

Rozumíme financím II.

Autoři: Helena Křenková, Michaela Čákrťová, František Šereda, Kateřina Hořavová, Ivana Čurdová

Testování: Anna Rambousková, Jaroslav Liška, Alena Wagnerová, Zdeněk Šmída, Zuzana Stodůlková-Pindurová, Kateřina Blandová, Kateřina Foltánková, Jan Merhaut, Tomáš Hurt, Jan Smrčka, Jan Závala, Zuzana Holcmanová, Marek Prokop, Vojtěch Marek, Zbyněk Kocman, Martin Krchák, Matouš Bořkovec, Jan Burda, Zbyněk Báča, Anna Bukovská, Karel Neuschl, Tomáš Buriánek, Matěj Chour, Jakub Ecler, Pavlína Kopřivová, Jitka Kulhánková, Ondřej Kurz, Aleš Vitinger a další

Editor: Roman Šantora

Ilustrace: Milan Lesniak

Grafická úprava a DTP: Marek Bárta

Jazyková korektura: Mirka Gajzlerová

Vydal: Junák - svaz skautů a skautek ČR
Tiskové a distribuční centrum
Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
jako svou 172. publikaci
Praha 2012

Vytiskl: Polygraf

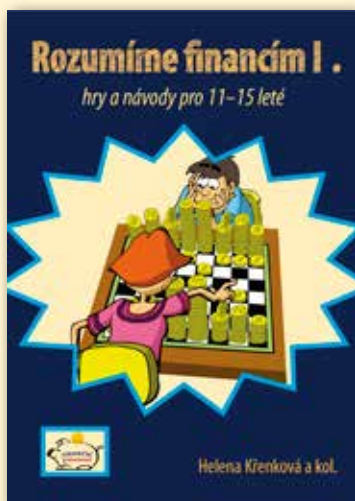
Náklad: 6000 ks
První vydání

ISBN 978-80-86825-67-0

Rozumíme financím II.

hry a návody pro 15-18 ti leté

Vyznat se v penězích a všem co s nimi souvisí není jednoduché. Proto publikace přináší množství her a námětů díky kterým si znalosti a dovednosti finanční gramotnosti lze osvojit lépe a zábavněji. Hry jsou předkládány jednoduše a srozumitelně spolu s nezbytnými informacemi, potřebnými jak k jejich uvádění, tak k pochopení potřebných souvislostí. Zabývají se jak nakládání s penězi, rozpočty, pojištění, bankovníctví, tvorbou cen, ale i ochranou spotřebitelů.

Společně s publikací Rozumíme financím II. vychází také pracovní listy Rozumíme financím I. – hry a návody pro 11–15 leté a metodická příručka Peníze ve volném čase – finanční gramotnost prakticky pro vedoucí oddílů.

Publikace jsou dostupné i elektronicky na www.rozumimefinancim.cz.